

SALA
DE
LECTURA

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri, 26 iunie 1991

26 (74)

Pe un drum de mătase al somnului

Am în continuare senzația
că ceva se întâmplă
îndărătul nostru
nu este frica de spioni

am băut la
întilnirea noastră
am băut la
despărțirea noastră

cu același pahar
eu cred că am rămas fidel
ideii că dragostea și moartea
sunt același lucru merg pe
același drum

eu am căzut în afara timpului
și timpul ești tu
am adormit aici la marginea
drumului

pe care treci tu nepăsătoare
cineva într-o bună zi
va pune aici o cruce intru

aducere aminte
poate că acela va fiul tău

clopote galbene de aur
încearcă să recepteze mesajul
acestei zile de duminică
clopotele acestea au culoarea
gelozei

acestea sunt creația mea
sau a Ta
eu sunt gelos pe ele
că-mi trădează iubirea

strigătoare la cer
sau eu întind gura
însetată de un sărut
pe care astăzi ar fi un păcat
să-l întilnesc aici

aici este el sau dincolo
aici sunt eu sau dincolo
iată o întrebare pe care mi-o
refuză

această floare cu gura deschisă
de parcă și-ar da duhul

dar tu nu trebuie să știi
dacă aceste flori cu gurile
deschise ca pentru rugăciune
cerșesc îndurarea

liniștea și adăpostul
se pot găsi și în iubire
și în moarte
același criminal vine acolo

el preferă să intre dimineața
în budoarul acelor zine
pe care nu le numesc
el preferă să-și aducă aminte

de o anumită usă de o anumită
floare părăsită la marginea
drumului
această floare este astăzi
ca o buruiiană bătută de vântul
nimănui

Dan Laurențiu

Ce se întâmplă?

Salonul național de carte de la Cluj a fost o manifestare culturală excelentă. Editurile de stat și particulare s-au prezentat, cu volume mai noi sau mai vechi, dar s-au prezentat, adică cui voia să vadă, că în ciuda greutăților, în ciuda capitalismului sălbatic și frenetic care a cuprins lumea imprimării totuși s-a mai făcut câte ceva bun și pentru cultura românească.

Despre editurile de stat se pot spune o sumedenie de lucruri dar nimic nu va fi mai important decât faptul că și-au redus substanțial numărul de apariții. Nu planurile, planurile sunt noul, minime, grandioase chiar, însă titlurile publicate sunt puține. Despre conținutul tehnic, despre hirtie, despre grafică nu are rost să pălăvrăgim. Industria poligrafică e în mare suferință și probabil că va mai fi deocarece importul de utilaj tipografic este cu mult mai puțin important decât importul de avioane. Asta deoarece în mintea celor ce decid, singurul moment și singurul loc în care mai cîtește românul este avionul, cum s-ar spune, între două plecări. Așa că, nădăjdum, după ce vor fi aduse avioanele se va vedea cât ne lipsesc tipografiile. Nu mai avem prea mult de așteptat, domnilor cititori, Guvernul a început cu Airbus. Va continua cu Concorde și cînd își va face plinul la Boeing sau D.C. ne putem așeza la coadă la librărie.

Editurile particulare sunt multe, enorm de multe. (Cam câte titluri au apărut într-un an în România? Dacă în vremea „odiosului și a sinistrului” aveam ceva-ceva mai multe titluri decât Albania acum avem pe jumătate cât a noastră Albania atunci, să fie numai din cauza dispariției „Cuvintărilor” și a „Omajilor”? Dacă este așa, sînt înșelătorii. În doi-trei ani ne revenim noi. Cu noi „Cuvintări”, cu noi „Omajii”. Poate chiar mai repede, dacă ne luăm din nou unele publicații care deja ne oprimă mîinile.

Așa se face că Salonul de la Cluj, ne a strecurat un ghimpe în suflet — ce se întîmplă cu cartea în România? Dacă în vremea „odiosului și a sinistrului” aveam ceva-ceva mai multe titluri decât Albania acum avem pe jumătate cât a noastră Albania atunci, să fie numai din cauza dispariției „Cuvintărilor” și a „Omajilor”? Dacă este așa, sînt înșelătorii. În doi-trei ani ne revenim noi. Cu noi „Cuvintări”, cu noi „Omajii”. Poate chiar mai repede, dacă ne luăm din nou unele publicații care deja ne oprimă mîinile.

Eugen Uricaru

pag. 8-9:

DUMITRU
ȚEPENEAG

NUNȚILE
NECESARE

Impostura

Lucrul poate cel mai evident în societatea noastră post-39 este impostura. Nu că înainte n-am fi văzut-o, dar, din cauza cenzurării severe a întregii vieți de către partid, impostura era manifestă, evidentă deci, mai mult în ierarhiile puterii. Și chiar acolo, din cauză că ni se tocise simțul critic-democratic, începusem să n-o mai observăm: eram resemnați cu minimele calități omenești ale unui șef ori ale altuia și credeam că ele ajung pentru poziția unde fusese instalat, nemaifiind, cu alte cuvinte, sensibili la impostură. Impostura comunistă era foarte evidentă — imi amintesc — prin anii '48-'50, când vechea generație, cu toate competențele ei, fusese de curând înlăturată din viața socială și suferea, cu sau fără stocism, rigorile noului lagăr, în care erau, și eram, introduși cu toții de-a valma. Acum, din nou, la celălalt capăt al tunelului, începe a se zări de ziuă, încît iarăși putem contempla și ne putem mira de ce contemplăm. Nu mai este vorba doar de impostura comunistă: e evident pentru oamenii cu ochii deschisi că toți acești foști nomenclaturisti mari sau mici nu sînt, în realitate, nici senatori, nici deputați, nici miniștri, nici prim miniștri, nici președinți de stat, ci joacă și ei un rol în travesti pentru a-și asigura, un timp mai lung sau mai scurt, impunitatea. În primele zile de după 22 decembrie 1989 numisem ceea ce vedeam, la televiziune și nu numai, cu o expresie din „cabinetul de limba română” al unei școli din Oltenia: teatrul de hoțomani. Farsa sinistră a imposturii s-a amplificat, însă, înconjurată de anarhia ce ține loc democrației, încît vinzătorii de brînză au devenit editori de literatură, semidoctii înființează universități, societăți „culturale” cu tricolorul la bază și așa mai departe, cu singurul scop de a lua banii proștilor care nu sînt încă sau nu mai sînt de prinși să depisteze impostura. România a fost întotdeauna un teren propice pentru escrocherie și impostură. De nu ne-ar fi spus-o decît I.L. Caragiale și tot am fi învățat asta. Dar ca-n zilele noastre cred că n-a fost niciodată.

Am avut într-o zi, și l-am spus-o unui om pe care-l stimez enorm și de care sînt legat pentru tot restul vieții mele, ideea de a înființa o societate de protecție a proștilor sau, mă rog, a celor ușor de fraierit de către escrocii de tip nou. Mă gîndeam că sînt atîția oameni, handicapați în fond și ei (deși par normali, handicapul lor se manifestă mai ales în fața imposturii agresive), oameni pe care cineva, mai atent la cele din jur, ar putea, ar trebui chiar, să-i sfătuiască. Să le spună adevărul despre cutare „universitate”, despre cutare „expert”, despre cutare „marfă”. Dar ciți consilieri ne-ar trebui? Cîte zile, ciți ani pentru a-l lămuri pe toți naivii? Încît impostura se înalță, glorioasă, peste ruinele unei țări întregi, un praf înecăcios și strălucitor.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Cum am ajuns naș la doi „golani”

Oare Puterea neculpabilizată la 13-15 iunie 1990, deși a fost implicată în represiune în modul cel mai flagrant cu putință, o fi ajuns să imite în public altceva decît exterioritatea? Nereușind decît să mimeze... Cînd, vorba lui Mihai Șora, totuși mimesis înseamnă relație, deci doi termeni... La exterioritate, al doilea termen fiind „interioritate”: ce va fi fiind în conștiința Puterii ce a ajuns săucidă și pe 13-15 iunie 1990 cu singe rece, să aresteze abuziv, să tortureze anticomuniști convingși, protestatari nevinovați, „golani” ai Pieței Universității de 52 de zile? Se va fi întilnit „președintele ales” I. Iliescu, vinovatul principal al tragediei de atunci, se va fi întilnit cu sine însuși vreo clipă? Cu unicul... O dată ce azi I. Iliescu, la un an de la dramaticele evenimente nu a făcut decît să mimeze în continuare totul! Imitînd o exterioritate compromițătoare deja demonstrată cu probe...

Asta e situația: cînd e să nu fie mimesisul ca o adevărată între un gol și un plin...

Cum spuneam săptămîna trecută, prîmesc duminică, 19 mai 1991, culmea, o vizită cu dimineața în cap: că eu și soția să ne îmbrăcăm repede, că vom fi nași la biserică, e lucru hotărît, suntem așteptați... Nași la doi foști „golani” ai Pieței Universității! Cînd mie, unul, numai asta-mi mai lipsea, avînd sufletul negru: taman acum scumpii mei colegi de „generație '80” și de redacție, incredibil de abuzivi și de lipsiți de demnitate, m-au aruncat pe drumuri (pur și simplu: de la 1 mai 1991!) de la „Contrapunct”, înainte de a-mi hotări Consiliul Uniunii Scriitorilor, editorul revistei, de a-mi hotări soarta... Să fiu naș: era o nouă probă a sortii mele, soartă care-și bate joc sistematic de mine de cînd mă știu! Soartă care de la o vreme încoace chiar că a ajuns să se întrecă pe sine. În fine... Trezit indispus, degeaba am tot mirîit cu! Nu și nu, că numai noi le putem fi lor nași, nu avem decît să ne supărăm... Ei, cei doi „golani” fiind niște originali, probabil!

Cînd eu deja trăiam cu senzația că de fapt visez: cei doi, „golani” ai Pieței

momos:

Miine este un ieri, care a fost azi

Învățînd să vorbească și să-și însușească datele „reale” ale timpului, fiica mea, Ana, a spus: „tata, nu-i așa că miine este un ieri, care a fost azi? Am spus, da, așa este, fără să-mi inchipui că o sintagmă temporală a unui copil, va deveni o lozincă a vremurilor pe care le trăim. Orice rezervă personală asupra vremurilor se aneantizează în fața formulei copilărești care dizolvă timpul.

Fiindcă noi nu mai trăim, vorba unui cronicar, timpul, ci timpurile. Acum sînt timpurile lui Iliescu și Roman, dar mai

ales timpurile celor care au fost marginalizați de Ceaușescu. Iar Ceaușescu a marginalizat, în primul rînd, cîteva milioane de membri de partid. Cu carnetul în buzunar, roșu și cu poză, ei nu mai aveau nici un control real asupra realității. Cu toate că, în ședințe scurte sau interminabile, ei erau „consultați” și nu de puține ori erau puși să voteze cite ceva. Ani de zile ei au votat anapoda, dar imediat după 1981 începuseră să priceapă, și votul era impotriva dorințelor partidului. Imediat s-a trecut la faza în care, mari organizații de partid nu mai erau convocate la vreo șe-

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

Motto: „În această rebeliune legionară cu care s-a confruntat în aceste zile poporul, unele elemente au apărut chiar în costumație legionară, au afișat drapelul verde, au folosit limbajul legionar”. (Ion Iliescu, 14 iunie, 1990, din balconul Palatului Victoriei.) Iată, măi dragă, o minciună mare cit secolul!

● ION ILIESCU: „Minerii au venit la București, pentru a interveni, din cauză că n-am avut alte forțe. Referitor la regretul... regretul nu are nici o valoare” (Românul) ● GELU VOICAN VOICULESCU: „Nu am absolut nimic de-a face cu venirea minerilor”. „Nimeni nu a vrut venirea minerilor”. (Interviu, în Cotidianul) ● N. S. DUMITRU: „Faptul că președintele Iliescu i-a chemat e unul dintre cele mai ordinare falsuri istorice”. (Cotidianul) ● MIRON COSMA (liderul minerilor din Valea Jiului): „Bine, bine... dar pe noi măcar ne-a chemat Iliescu”. (Vezi România liberă) ● Maestrul EMANUEL VALERIU: „Sînt sigur că s-au făcut excese, dar cred că imaginile care s-au arătat, cu acele cadavre desfigurate, au fost luate din timpul revoluției”. (Cotidianul) Cîntă imaginație! ● ALEXANDRU PIRU: „Părerea mea e că 13 iunie a fost important, și nu 14 și 15”. (Cotidianul) Bravos, domnule profesor! ● CONSTANTIN DUICA: „Cum vedeți, la mine puțină — ideii puține și fixe, cum se zice”; „Se exacerbează ideea că minerii au fost chemați”. (Dimineața) ● CORNELIU VLAD: „De ce să ne mirăm sau să ne considerăm cu toții vinovați, cînd numai la noi minerii chemați de președintele țării au lovit cu bîtele în țeasta unor compatrioți de-ai lor?”. (România liberă) ● IOAN BUDUCA: „Tot ce s-a întîmplat în 1990 s-a făcut după modelul celor petrecute între 1945 și 1947. Comuniștii n-au învățat decît o singură lecție: gangsterismul politic și mafia comercială”. (Cuvîntul) ● SORIN OANCEA: „Di maior Chirac, asistat de colegii săi, m-a asigurat că poliția nu a anchetat și nu a înaintat procuraturii nici

Universității, erau doar foste personaje ale „cărții” mele, Jurnalul unui marțor (13-15 iunie 1990) și dacă era să fiu legat la cap cu ele pentru toată viața de aici înainte...

Personaje, da. Personaje care veneau acum să-mi ceară peste noapte să le fiu naș la biserică: atenție, doi „golani” ce s-au ignorat unul pe altul din 22 aprilie 1990 în Piața Universității, de cînd au fost prezenți între sutele de manifestanți ai primei zile, primă zi ce avea să se perpetueze, glorios, maraton, pînă la 13 iunie 1990, ultimă zi a „speranțelor noastre de libertate” — necunoscîndu-se, practic, în toate aceste 53 de zile! Abia în pușcărie, pușcărie politică, arestați „preventiv” în dimineața de 14 iunie 1990 pentru alte — cel puțin! — 53 de zile la Circa 12 de Politică a Capitalei cei doi „golani” băgîndu-se în seamă unul pe altul... Doi „golani” ce se vor căsători legal, la un an de la tragicele evenimente din Piața Universității, se vor căsători la casa de festivități a Primăriei Sectorului IV, de Ziua Regilor României, la 10 mai 1991, de față și cu domnul Mihai Șora — în persoană! Căsătorie civilă la care am fost și eu invitat să le fiu marțor, firește, dar la care — din motive independente de voința mea — am ratat ocazia să fiu prezent: am și scris, de altfel, amuzat în amănunt un material în acest sens, al ratării de a fi iar marțor, pentru revista Convorbiri literare (numărul 18/1991!) cu titlul „Doi golani se căsătoresc” — ar merita să fie citit, de curiozitate, întil acest material și apoi cele ce vor urma aici, fiind o legătură naturală între fapte, o prelungire a Jurnalului...

Liviu Ioan Stoiciu

(Va urma)

dință. Era evident că oamenii nu mai doreau „politică comunistă”. Practic, aproape opt ani, organizațiile comuniste n-au mai funcționat. Ele își plăteau pur și simplu cotizația.

Această masă de oameni s-a trezit, imediat după 22 decembrie, 1989, fără doctrină. Nimeni nu credea în comunism, dar orice om crede, dacă așa a fost educat, și a fost!, că face parte dintr-o organizație. A face parte dintr-o „organizație” îți asigură liniștea morală, precum și liniștea în fața familiei și a vecinilor. A fi fost membru de partid, în ultimii zece ani ai României, este o tragedie personală. Această tragedie s-a rezolvat simplu la 20 mai, 1990: Dl. Iliescu, adevăratul comunist, oferea celor marginalizați ceva: comunismul cu față umană!

Păcăliți încă o dată, alegătorii comuniști nu știau că, așa cum a fost inventat, tot așa comunismul va fi desființat. Nu românii au făcut comunismul, nu ei îl vor face praf. Dl. Iliescu este un om pe care l-am fi admirat acum zece ani. Astăzi, lucrurile merg mai repede și domnia sa nu face decît să incetinescă mersul țării spre adevărata democrație.

Ștefan Agopian

pindea, așadar, economic de nimeni, ținîndu-se pe propriile picioare?” (R. M.) ● PETRU POP (Senator de Argeș): „Cin'ecul «Românului îi place sus la munte, la izvor etc.» este bun pentru un concediu la Sinaia (sau Covasna), dar după aceea se schimbă situația”. (Azi) ● MIRCEA TOMA: „Pornind de la estimarea greutății d-lui Dumitrașcu (Ghe și senator F.S.N., n.n.) ne-am oprit la valoarea de 100 kg.”... (Cafaveniu) ● ȘTEFAN AGOPIAN: „Ce trebuie să facă un «președinte fără portofoliu»? El poate merge, de exemplu, la ambasada Italiei, în cazul cînd Italia (sau alt stat) nu are încă un ambasador acreditat. Poate piimi grupuri de oameni ai muncii pentru a le stringe mina și a le oferi apă minerală și cafele. Poate «aranja» mici taclade cu «artiștii» nemulțumiți și, dacă se plictisește, poate sta de vorbă, din cînd în cînd, cu domnul Eugen Simion”. (Cotidianul)

Petre Stoica

„Filieră franceză”

Propunîndu-și formarea de specialități necesari unei mai rapide integrări europene UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI anunță înființarea unei FACULȚE INTERNAZIONALE DES SCIENCES HUMAINES Durata studiilor: 4 ani (plus, eventual, un ciclu de studii aprofundate de 1-2 ani) Licențe în: drept, sociologie, istorie, filosofie (opțiunea se face în anul II) Limba de predare: franceza.

Cursurile sînt asigurate de profesori români și străini.

Examenul de admitere (o probă orală eliminatorie de limbă franceză; o probă scrisă de limbă franceză; o probă scrisă de filosofie sau de istorie universală, la alegere) se ține în luna iulie. Manualele sînt cele indicate în Forum, 1/1991 (pentru franceză sînt cerute manualele menționate la rubrica „limba franceză — specialitatea A”, din care candidații trebuie să rețină doar cunoștințele de gramatică și vocabular).

Scrisoare deschisă unei tinere profesoare

„**Ă** i rostit un frumos cuvânt de întîmpinare a acelor străini doritori să ajute pe cele mai bune căi țara dumitale. Care este și a mea. Ai spus printre altele, citez din memorie: „Îmi asum singură toate răspunderile, nu mă vreau ca autoritățile, administrația să decidă pentru mine...”

Minunat gînd, prețioasă voință, și încurajatoare — într-o lume în care vreo două-trei generații au fost dresate conform psihologiei asistaților. Străinii au fost entuziasmați, iar eu mi-am zis că nimic nu e pierdut, că avem dreptul la speranță. În plus, asta se întîmpla în public, într-o mică adunare care nu semăna deloc cu cele dinaintea lui decembrie 1989. Insufletitor, ce mai!

După cîteva zile, te-am reintîlnit într-o casă de oameni. Am stat de vorbă și mi-am îngăduit să te întreb ce crezi despre îndatoririle de azi ale dascălilor.

Mi-ai răspuns (citez tot din memorie): „Politica nu are ce căuta în școală.” Eram, sunt întru totul de acord.

La rîndul dumitale, ai întrebat dacă e normal ca profesorii să facă grevă pentru salarii, cînd datoria lor, mai ales azi, ar fi să asigure instruirea corectă a elevilor și distribuirea cunoștințelor atîta timp interzise. Dumneata nu te-ai solidarizat cu greviștii în virtutea aceluiași argument: politica nu are ce căuta în școală. Nu mai puteam fi de acord. Și mi-am dat seama că nu înțelegem același lucru prin „politică”.

Pentru a-mi lămuri nedumerirea, te-am întrebat dacă s-a gîndit vreunul dintre profesori, dacă te-ai gîndit chiar dumneata, să împărțai elevilor cîte ceva din istoria venirii pe lume, a creșterii (și descreșterii), a respectării și a călcării în picioare a drepturilor omenești și cetățenești. Asta e politic sau nu? Și în ce fel? Nu mi-ai răspuns limpede, ai încuviințat moale că da, ar trebui...

Nu prea se potrivea încuviințarea moale ca asumarea răspunderilor de care pomeneai în micul discurs improvizat (într-o excelentă franceză!) pentru primirea străinilor.

Poate vei fi înțeles greșit ceea ce afirmam acei străini: „nu reprezentăm nici un partid sau formație politică.” Asta nu înseamnă, stimată tinăra profesoară, că oamenii pe care i-ai cunoscut pe la mijlocul celui ianuarie ploieștean sunt a-politici!

A fi politic și a face o anumită politică — iată două expresii voluntare care nu se suprapun obligatoriu. Ba uneori sunt de-a dreptul opuse.

Scîrba de „politizare” e de înțeles într-o țară în care, timp de mai bine de patru decenii, creierele bieților muritori au fost săpunate cu lozincile Partidului unic. Rezultatul (urmărit) al „politizării” a orice a fost tocmai depolitizarea, de care mulți ca dumneata aproape că se mindresc: eu nu fac politică, nu mă amestec, nu mă interesează, îmi vîd exclusiv de treburile mele etc. De ce

nu — mai tradițional — „capul plecat sabia nu-l taie”?

Scîrba de „partid” a indus scîrba de partide. Și — iarăși rezultat urmărit — teama de multipartitism. Teama de democrație. Angoasa libertății. Să fie justificate ele doar prin slăbiciunea reală a partidelor de opoziție din România de azi? Sau e vorba, în realitate, de spaima de răspunderi noi, în afara făgașelor adîncite de roțile căruței totalitare? Un post și un salariu de păstrat — și în rest, n-aude n-a vede — știut fiind că salariul și postul, și poate multe alte mărunte privilegii, depind de puternicia zilei de azi, progenitură ale Puterii de ieri. Eficace sperietoare destinată unor subiecți cărora li s-a transmis ereditar frica cea de toate zilele!

Nu, stimată tinăra profesoară, nu ți-am sugerat să deschizi în școală în care predai, biroul vreunui partid politic, oricare ar fi el. Și nici să speți cu săpun (fie și din import) creierele elevilor dumitale și sub pretextul învățării și disciplinei să-i asmuți împotriva celor ce nu sunt neapărat de aceeași părere cu stăpînirea. Asta ar însemna că faci politică și că te-ai folosi de autoritatea de dascăl pentru a deforma frageda judecată a tinerilor.

Nu, eu ți-am cerut să fii politică, să retrezești în conștiința dumitale interesul pentru treburile polis-ului, adică ale cetății. Să nu-ți fie indiferent că opozanți de aceeași vîrstă sau mai tineri ca dumneata sunt bătuți și intimidati din pricina opiniilor lor. Să-ți pese că nu toate ziarele și revistele ce apar în

țară ajung în urbea dumitale. Să te îngrijoreze campaniile de ură puse la cale de cei ce, în folosul Puterii, urmăresc divizarea pe mai departe a națiunii: muncitori și țărani împotriva intelectualilor, mîneri contra studenților, și toată lumea contra minorităților. Să te preocupe faptul că la un an și mai bine după decembrie 1989 țara nu are încă o Constituție nouă, curată, și să te intereseze viitoarea, întrebîndu-te, de pildă, ce puteri îi va acorda ea Președintelui, Armatei și Serviciului Român de Informații? Și ce garanții vor fi prevăzute pentru liberul exercițiu al drepturilor cetățenești? Ți-ai mai cere să te cutremuri știind că mulți, dacă nu cei mai mulți dintre foștii „politici” și „politrucci” sunt tot acolo unde i-a pus răposatul dictator...

În legătură cu această ultimă chestiune, te-am întrebat într-o doară ce părere ai despre punctul 8 al Proclamației de la Timișoara. Mi-ai răspuns: Proclamația a speriat, pentru că ea cerea excluderea de la viața civică a tuturor celor ce au fost membri ai P.C.R....

Aveam dovada că nu citeșezi sus pomenita Proclamație. Căci nu despre toți foștii membri de Partid era vorba la punctul 8, ci doar de cei răspunzători în conducerea țării și în Securitate de crime și de dezastrul nostru. De ce nu citești, tinăra dascăliță? De ce citești rău?

De ce faci politică, înainte să fi devenit cetățeană a polis-ului?

Rodica Iulian

minimax

Autojertfa pe altarul puterii

dacă pentru cei sau cel care o dețin(e), adevărata valoare a puterii politice constă în posibilitatea de a-i determina pe alții să facă ceea ce ei singuri lăsați de capu' lor n-ar face-o nici cum cu de la sine vrere, atunci s-ar putea spune că actualii lideri ai României sînt tot mai „nevinovați”. Pînă într-atît încît, pe lîngă multe altele care nu-și găsesc răspuns, se iscă întrebarea privitoare la motivația rezistenței lor interioare. Indiferent dacă pe drept sau nu, dar dacă sînt totuși atît de contestați, dacă mai tot ceea ce zic și fac trezește doar ostilitate ori sarcasm, care, botjocoră se numește în grai popular, ce îi determină sau ce îi obligă oare să reziste?!

Trecînd peste o vorbă de duh a președintelui care, atunci cînd niște lideri sindicali au cerut și demisia primului ministru le-a răspuns că oricum, oricine-ar veni — la putere bineînțeles — tot n-ar fi mai bun, răspunsul oficial la o foarte posibilă nedumerire ca cea de mai sus este **patriotismul**. Bine, dar dacă poporul voiește, iată, alți conducători? Poate greșește, dar e Măria Sa Poporul! S-a mai întîmplat, doar, în istorie. „Fals!”, ar interveni grabnic și vehement oricare dintre purtătorii de cuvînt ai instituțiilor Puterii. Fals, pentru că **ăia** care cer demisia guvernului, a președintelui precum și dizolvarea parlamentului, **ăia**, domnule, nu sînt poporul! **Ăia** sînt destabilizatori năimiți de oficinele străine și huliganii și o anumită parte a presei și alți intelectuali care pînă mai ieri răpăiau din palme (ce-i drept e drept!) cînd se

pronunța numele cîrmaciului la ședințele de realegere iar acum, vezi Doamne, li s-a trezit dumnealor, înlăuntru, demnitatea! Poate. Numai că, mai nou, li s-au cam alăturat destabilizatorilor și muncitorii. Din ce în ce mai mulți, astfel încît n-ar fi tocmai exclus ca, într-o seară, pentru economisirea timpului, d-na Gabriela Neagu sau dl. Mircea Hamza să ne citească lista sindicatelor care **n-au** declarat grevă.

Și atunci? Din cine mai e compus poporul? Că nici de pe la țară, cînd și dacă vin, vestile nu sînt deloc mai liniștitoare. Într-adevăr, greu de făcut socoteala în privința ponderii celor care ar vota încă o dată ca în istoricul 20 mai. Iar persistența, încă un an, a situației actuale, adică a blocajului economic cu toate consecințele sale sociale (fără a mai pomeni, bunăoară, de biata cultură, că cine mai are vreme să vadă cum renaște pe zi ce trece „Cîntarea României”, bineînțeles în forme noi, mai cu adaos de fețișe decoltate, cădelnițări și altele, dar tot „C.R.” fiind), persistența într-o evoluție cert păguboasă economic dar și politic, mai cu seamă avînd în vedere evoluția contextului internațional, această persistență, la care obligă actuala cîrmuire, refuză orice justificare patriotică pentru că semnificația ultimă a guvernării de pînă acum este, cum spun futurologii, o gravă ipotecare a viitorului. Și atunci?

Atunci ar fi o motivație mult mai lumescă. Ce ține de salarii, de cunoașterea Occidentului pe gratis, de **datcha** la munte și la mare, ba chiar și de fumat Kent și de băut bere din cutiute

adică într-un cuvînt ar fi mot vația dată de **la vie en rose**, că destul chîn a fost pe vremea răposatului care și plătea el acoliții da' îi și surchidea, că pînă și securiștilor li s-a făcut lehamite. E o explicație. Iar într-un an, cît ar mai fi să dureze pentru a se respecta sorocul, ehe, într-un an se mai pot face multe. Afaceri bineînțeles. Asta dacă **la vie en rose** este acum miza menținerii cu orice preț a puterii. Și încă ar fi bine! Pentru că, atunci, rămîne totuși speranța că peste un an, deși mult mai greu ca în decembrie '89, căci vom fi mai săraci și mai obosiți și mai înrăiți, totuși, chiar peste un an, am putea s-o luăm iarăși cumva de la capăt. Pe de-o parte. Iar pe de altă parte, într-o asemenea ipoteză, ar fi mai puțin probabil ca, în rezervă, actualii diriguitori să aibă pregătită deja soluția forte prin care într-o bună zi la „Actualități” să apară direct cineva în uniformă făcîndu-i pe mulți să-l regrete chiar și pe dl. Hamza.

Refuzul însă al oricărui compromis real cu opoziția opoziție, ori, altfel spus, menținerea, chiar și în actuala situație, a monopolului absolut asupra puterii, indică o altă explicație posibilă, plîsînd viitorul României sub semnul incertitudinii tragice. Ar fi această explicație că, acum, **să și voiască cei ce dețin puterea, nu să o cedeze, ci barem să o împartă, le este, cumva omeneste, imposibil**. Iar făgașul ales este cu sens unic și din ce în ce mai îngust. Pentru că, începînd de la însuși modul cum a fost cucerită această putere, corelat apoi cu multe cite s-au făcut pentru menținerea și consolidarea ei, a puterii, totul apare din ce în ce mai evident ca fiind un proces de genul unei reacții în lanț care a generat o **structură, o rețea impersonală** tocmai prin faptul că are drept condiție existențială **obligativitatea pentru indivizii ce-i aparțin să și decline posibilitatea deciziei personale**. Principiile potrivit cărora se dovedește că funcționează această impersonală structură, de putere sînt **monolitismul și finalitatea intrinsecă**, ceea ce și explică de ce încercări de interpretare plauzi-

bilă precum cele menționate, psihologice, nu sînt relevante pentru comportamentul, parcă straniu, al celor ce dețin astăzi puterea. Straniu deoarece, într-o situație de criză ca aceasta în care agonizează societatea noastră, o criză accentuîndu-se pe zi ce trece, tocmai liderilor Puterii le este blocată posibilitatea de a beneficia de existența unui regim politic intrucitva democratic care, în mod normal, le-ar permite împărțirea dificultăților și a răspunderilor, inerente gestionării crizei, cu alte forțe politice. Or, dacă nu o pot face, este tocmai pentru că **structura** căreia îi aparțin acești lideri (indiferent că i se zice mafie, conjurație ori altcumva) le impune, inevitabil, deturnarea rostului firesc al actului politic, imperativul întregii lor activități fiind **permanentizarea structurii**, nu guvernarea în vreun anume sens. Iar faptul că deocamdată sînt preferate mijloacele pașnice nu dovedește nimic altceva decît că **structura** poate rezista, încă, așa. Substitutul violenței îl constituie însă **confuzia și diversiunea** care nu fac decît să amîne deznodămîntul. Pentru că, într-adevăr, așa cum s-a văzut cu prisosință, **confuzia** este cit se poate de profitabilă, servind foarte bine ca surrogat de adeziune politică. Aceași confuzie nu poate ajuta însă Puterea și întru motivarea muncii supușilor ei. Ba dimpotrivă. Iar mizeria ascute mintea.

Bun. Dacă va fi nevoie, așa cum este de bănuț, se va renunța la mijloacele pașnice dar în care caz sfîrșitul cel mai probabil este acela cînd, odată cu noi jertfe, se va petrece, implicit, și autojertfa pe altarul Puterii a înșiși slujitorilor ei. Că acest destin tragic poate trimite căutarea cu gîndul și dincolo de hotare... Cine știe?!

19 iunie 1991

Șerban Lăncescu

Bibliografice și nu numai...

Într-o vreme când abundența informației și mai ales necesitatea organizării acesteia au transformat cu totul metodologia cercetării și nu doar într-un domeniu, ci în toate științele, inclusiv în cele umaniste, și probabil că n-au lăsat intact nici chiar modul nostru de a considera substanța și obiectul lor, istoria literaturii pare să-și continue imperturbabil drumul separat pe cărările unui tradiționalism aproape călugăresc în sisifica lui repeatabilitate: izolat în chilia sa, departe de ceea ce fac colegii din lumea largă sau chiar din cămăruța vecină, fiecare anahoret citește, fișează și clasifică pe teme, subiecte, autori, cărți și mai ales reviste pe care le-au mai citit și fișat, la rândul lor, generațiile precedente de studioși. Lipsa aproape totală a instrumentelor de lucru face ca fiecare să reia — ca în balada Meșterului Manole, cum s-a mai spus — de fiecare dată lucrul de la capăt: pentru indiferent ce subiect dintr-o epocă trebuie reluate toate periodicele importante, textele, arhivele inedite. Există, desigur, o serie de lucrări auxiliare mai vechi și mai noi, există în primul rând, pentru epoca anterioară secolului nostru, excelentul dicționar al ieșenilor, apoi cițiva indici de reviste publicați cu ani în urmă la fosta Editură științifică și enciclopedică, bibliografiile articolelor din periodice, generală (până la 1858) și de literatură străină (până la 1918), ambele apărute la Editura Academiei, și poate alte câteva asemenea lucrări. Dar este vorba doar de o picătură într-un ocean și istoricul literar român nu-și poate începe activitatea asupra unui subiect nou cu o consultare largă a surselor, precum colegul său străin sau chiar precum lingvistul sau istoricul de la noi, căci nu le are; și nu le are mai ales pe cele de strictă actualitate, bibliografia la zi (sau aproximativ la zi) a domeniului său, de interes, totuși, foarte larg: nu numai pentru că literatura este, probabil, cel mai accesibil și mai popular spațiu al unei culturi, ci și pentru că ea implică într-o măsură hotărâtoare procesul educațional și formativ al învățământului de toate gradele. Așa se întâmplă că isto-

ricul și în general cercetătorul literar este bucuros să poată recurge la instrumentele domeniilor învecinate, cum spuneam, ale istoricului (**Bibliografia istorică a României** și alte surse specializate, publicate de Academie, Universitate și chiar de Arhivele Statului) sau ale lingvistului. Dintre acestea, cea mai accesibilă și cea mai utilă cercetătorului literar, fie el student, profesor sau alt fel de specialist, este **Bibliografia românească de lingvistică** pe care doi cercetători de la Institutul de specialitate din București (I. Dănilă și Eleonora Popa) o publică de peste trei decenii în fiecare al patrulea număr al revistei **Limba română**. Cuprinzând peste o mie cinci sute de poziții, această bibliografie înregistrează, în măsura posibilului, tot ce a apărut în anul precedent în țară în domeniul studiilor lingvistice înțelese în sensul cel mai larg cu putință. Așa se face că și cercetătorul literar găsește material abundent în cel puțin două din capitolele acestei bibliografii: cel de filologie, care acoperă aproape tot domeniul literaturii române vechi, inclusiv probleme de instituții, tipografii, autori, raporturi culturale ș.a., și cel de limbă literară, mai cu seamă cartea referitoare la „stilistică, poetică, limba scriitorului”. Informații utile se pot găsi însă și în alte capitole ale bibliografiei, iar faptul că ea se încheie printr-un indice general de nume, de cuvinte și o listă a periodicelor consultate o face și mai ușor de consultat. Recenta apariție a numărului 4 din 1990 al revistei **Limba română**, cuprinzând bibliografia menționată a textelor publicate, în principiu, în 1989, (evident, sînt incluse și texte mai vechi datorită întârzierilor obișnuite în apariția publicațiilor noastre) ne face nu numai să semnalăm această prezență de mare utilitate pentru mulți cititori, ci să încercăm și o fugară constatare a ei din unghiul, desigur secundar pentru autorii săi, al cercetării literare.

Referindu-se în general la „lucrări de lingvistică apărute în țara noastră”, bibliografia nu dă alte precizări

cu privire la criteriile selecției sale, așa că trebuie să le extragem direct din materialul prezentat. În capitolul **Filologie** sînt astfel incluse treisprezece volume dintr-un total de 73 poziții; între ele unele interesează direct filologia (cartea Cătălinei Velculescu și a lui G. Tepelea), altele se referă la autori vechi, care au constituit subiect de cercetare pentru filologi (cartea lui D. Velicu despre cronicarul Radu Popescu), iar altele sînt ediții de texte clasice (**Biblia** lui Șerban Cantacuzino, cronicarul M. Moxa și cei brîncovenști, Eminescu și alții, între care chiar o ediție a scrierilor Iuliei Hasdeu). Rezultă de aici că în atenția bibliografiei intră oricum edițiile din autorii clasici, indiferent dacă ele cuprind sau nu scrieri interesant lingvistic, pentru că acestea lipsesc în orice caz din preocupările Iuliei Hasdeu; cu atât mai mult ar trebui să intre ele în cazul în care aceste scrieri există. La o sumară verificare însă găsesc mai multe ediții apărute în 1989 care nu au fost menționate în bibliografie: G. T. Kirileanu, **Scrieri**, vol. I (cu șirul cunoscutelor articole despre Creangă, între care și **Tălmăcirea cuvintelor mai neobicinuite**), E. Lovinescu, **Opere**, vol. VIII (cu celebrul pamflet împotriva lui Alexe Procopovici și a broșurii sale despre rotacism), Ilarie Chendi, **Scrieri**, vol. II (menționez între altele articolele **În chestiunea limbii literare și Cum se scrie la noi**) ș.a. Dacă deducția noastră este corectă, atunci bibliografia trebuie să cuprindă toate edițiile autorilor intrați „în patrimoniu”, excluzînd pe cele de tip curent, școlare ș.a. De asemenea, interesează și recenziile acestor ediții, odată cu obiectul lor. Bibliografia le și include în unele cazuri, dar fără consecvență: recenzia lui Paul

Cornea din **Viața românească** la vol. XVI al ediției academice Eminescu este menționată, nu însă și aceea din **Transilvania** nr. 4, nici aceea la cartea lui Giuglea din **Steaua** nr. 2 etc. etc. Iar faptul că autorii menționează în cazul unor reviste că n-au văzut seria completă nu mi se pare o scuză: cum se pot face bibliografii cu surse incomplete? Că n-or fi incomplete toate colecțiile din bibliotecile Bucureștilor... La rigoare, deși în general e mai bine să prisosească decît să nu ajungă, se pot face observații privind și oportunitatea prezenței unor articole care nu intră direct în cîmpul preocupărilor acestei bibliografii, de pildă **Un motiv orientalist (sic!) în „Scrisoarea III” de M. Eminescu** (la rubrica **Stilistică, poetică, limba scriitorului**), deși e vorba de un motiv literar, livresc) sau **Unele probleme privind autonomiile locale în Imperiul Otoman...**, articol de istorie administrativă apărut în culegerea **Cercetări de istorie și civilizație sud-est europeană**, vol. V, din care însă nu se exceptează un altul direct legat de subiectul în cauză: **Comentarii lexicale pe marginea unui volum recent de teatru românesc inedit din sec. al XIX-lea ș.c.l.**

În pofida unor mărunte inadvertențe precum cele semnalate, **Bibliografia românească de lingvistică** face servicii însemnate tuturor celor interesați de problemele limbii și literaturii române, adunînd și sistematizînd — cu un efort considerabil — o cantitate uriașă de informații prețioase, inclusiv din reviste ale altor discipline decît filologia. Această bibliografie și cele similare ei sînt numai un început într-o activitate de mare importanță care nu are ca scop doar informarea, facilitarea muncii unor studioși de diferite tipuri, de la studentul care-și pregătește licența la cercetătorul debordat de abundența publicațiilor; ele au și rostul de a apăra miile de publicații, vechi și noi, de inutila răsfoire în căutarea informației necesare. Uităm prea ușor că scrisul are ca suport unul din cele mai perisabile materiale și că foietări fără rost, repetate zi după zi și an după an, duc la starea dezastruoasă în care se află o mare parte a fondului de periodice din marile noastre biblioteci. În nici o altă țară civilizată din lume bibliotecarul nu pune pe masa cititorului — ca la noi — originalul unui ziar sau reviste apărute în secolul trecut, adesea exemplar unic, ci copii pe microfilm sau microcard, bineînțeles cu alte performanțe și calități decît antediluvienele instrumente încă în uz la Biblioteca Academiei; dar pînă se vor găsi cele două-trei sute de mii de dolari necesare citorva kilometri de microfilm ca să se salveze texte unice în istoria culturii noastre (și nu numai literare), să încercăm măcar să cunoaștem și să utilizăm bibliografiile, cite le avem...

Mircea Anghelescu

povestea vorbeli

Între ICSITMUA și BIBU

Progresul se face cu pași foarte mici: o arată, printre altele, și evoluția numelor întreprinderilor socialiste devenite societăți comerciale. Aflăm din cînd în cînd că ICPILA a devenit **Ceprocim**, că IUPS se numește acum **UTREC** și IUGTC — **Someco** (la data cînd scotea la vînzare 8 tractoare, ICSITMUA nu-și schimbase încă numele). Trecerea de la aglomerarea de inițiale nepronunțabile la compusele din fragmente de cuvinte (procedeu existent, desigur, și înainte, dar mult mai răspîndit în prezent) e pîndită de o oarecare monotonie, lipsa de inventivitate lexicală caracterizînd, de altfel, și multe dintre firmele nou înființate, nu doar pe cele transformate. Numele de firme, zic îndreptările practice pentru reclama comercială, ar trebui să fie scurte; nu sînt prea numeroase, e drept, societățile care să nu fi cunoscut sau bănuite o asemenea recomandare — și care să se întituleze, de exemplu, **Electrouzproiect S.A.** Cele mai mul-

te nume au, într-adevăr, 2—3 silabe, foarte rar una singură. Ar mai trebui ca respectivele denumiri să fie ușor de pronunțat, să respecte deci regulile fonetice ale limbii române. Repetarea la mică distanță a unor grupuri de sunete identice sau foarte asemănătoare, mai ales a unor grupuri de consoane, are în schimb un efect rebarbativ și poate duce, în cel mai bun caz, la simplificarea lor în pronunțare. **Bactolact**, **Antrefrig**, **Glicarn**, **Interart**, **Ceprocim**, **Citricin**, **Comatchim**, **Electra Trading** ș.a. (mai vechi sau mai noi) nu mi se par cele mai fericite alese — tocmai din acest punct de vedere. Alte nume sînt ușor pronunțabile și au rezonanță, mai mult sau mai puțin exotice, din cele mai diverse — de la spaniolă pînă la japoneză; am înregistrat — deși se poate să fi greșit vreodată, în lipsa informațiilor complete — doar numele firmelor autohtone, nu și ale celor străine sau mixte. Există deci **Alzais**, **Eurial**, **Lucas**, **Migas**, **Togapi**, **Titami**, **Siti** — dar și (într-o înșiruire care evocă parcă liste de personaje masculine și feminine din romanele S.F.) **Giro**, **Malimp**, **Senesval**, **Renic**, **Carbac**, **Utrec**, **Sagira**, **Ramira**, **Dalma**, **Rescopa**. Cîteva înrudiri — și surse de omogenizare — se observă deja la cele termi-

nate în **-co** — **Somaco**, **Comatco**, **Serco**, **Amco**, **Pentaco** — sau **-com**: **Agexcom**, **Salcom**, **Agrocom**; la seriile **agro-** sau **ex/tex** (export ori textile) — **Agrocapa**, **Agromel**, **Agrocom**; **Filmex**, **Sironex**, **Dantex**, **Prosper-Implex**, **Forexlm**, **Arcxim**, **Flantexim**, **Imextop**; în fine, la cele cu pecetea națională: **Romacro**, **Romproiect**, **Romplast**, **Petrom**, **Oderom**, **Sirom** (probabil că aceeași, dar mai puțin transparentă, apare în **Rotema**, **Rocin**, **Rodipet**). Puține ating pitorescul unui **Bibu** (care vinde în gros produse zaharoase și băuturi răcoritoare) sau **Deradezi** (la care e puțin posibil ca un neprevenit să nimerească de la bun început accentuarea care să-i dezvăluie că firma se ocupă de **deratizări și dezînsecții**). Numele incompreensibile din două sau mai multe părți se datoresc probabil temerării de a alipi prea multe fragmente; așa apar **COMAT MET**, **DUNA PREF**, **TU-ROM-TUR** etc.

Din exemplele de mai sus se observă cu ușurință absența patronimicelor — evidentă din cauze economice și sociale la întreprinderile mai mari — dar aproape generală chiar la firmele noi și mici, care ar putea avea un proprietar sau fondator unic. Se pare că și în asemenea cazuri se preferă prenumele fie reale, fie fictive, modificate ori combinate; **Gabi** — dar și **Monic** ori **Tomia** (în cazul micilor magazine, procedeu e mai frecvent: **Ana**, **Anda** și **Gina**, **Si-An** etc.). Fenomenul e interesant, grefindu-se poate pe o tradiție a ultimelor decenii, cînd existau produse identificabile prin prenume feminine (precum mașina de cusut **Ileana**); s-ar părea că niște ipotetice nume de firme **Stoian**, **Dumitriu**, **Dragomirescu** (reinodînd cu o tradiție antebelică) trec pentru moment drept neatrăgătoare — sau, cine știe, drept prea „angajante”.

În schimb, conotația „străin” pare să fie dorită: există autohtonele **Entourage**, **Innovator**, **Emozione**: dacă

le-am adăuga lista diverselor magazine, numărul exemplor ar fi impresionant. În cazul societăților e de remarcat chiar o preferință pentru latinisme: **Licet Lex**, **Procanis**, **Confidentia** și pentru latinizare: **Electronum**. Pe fondul destul de uniformizat al abrevierilor se proiectează puține denumiri care preiau cuvinte preexistente în limbă (deși procedeu există în trecutul apropiat — vezi **Zarea** sau **Miraj**): **Meteor**, **Saturn**, **Concept**, **Oval**, **Fraga**. Originalitatea e limitată și uneori i se sugerează o sursă tot în procedeu compunerii din fragmente: există societatea **Cangur**, dar cratima ambiguizează pe **Pan-tera** și **Sat-an**. Un tipar continuat, din fericire nu de mulți, e cel al nominalilor optimiste și mobilizatoare (gen **Avintul**, **Înfrățirea între popoare**): sînt firme, probabil noi, care s-au intitulat **Tineretea S.R.L.**, **Încrederea** (societatea de taxi-uri se pare), **Energia** (care produce plăci din cauciuc, matrite...). Mai neobișnuit (prin clasa morfologică) și mai inspirat e adverbul **Împreună** — ca nume de agenție matrimonială. Recursul la cîte o inițială are tot un caracter excepțional, rapid monotonia generală: **A. G&G**. Desigur că nu e deloc obligatoriu ca numele să sugereze specializarea societății care îl poartă; singurul pericol e ca el să sugereze o cu totul alta: **Citricim** nu vinde, cum poate s-ar crede, citrice sau sucuri — ci utilaje pentru tricotație (cel puțin așa rezultă dintr-un anunț publicitar al firmei).

Între denumirile înșirate mai sus, în diferite categorii, sînt totuși unele bine găsite, care — în măsura în care acest lucru depinde (și) de nume — se pot reține și impune; în ciuda preponderanței combinațiilor insolite de silabe, ele vor impune probabil o normă, sonorități cu care, vrînd-nevrînd, ne vom obișnui.

Rodica Zafiu

„O carte între pietre“

Mihail Sebastian, De două mii de ani..., Editura Humanitas, București, 1990.

În felul acesta și-a definit chiar Mihail Sebastian romanul din 1934, cu o prefață de Nae Ionescu. „O carte între pietre“, adică o carte supusă tuturor contestațiilor, „de stînga“ sau „de dreapta“, din partea naționaliștilor rabiști sau din partea celor care s-au însărcinat să vorbească în numele unei minorități ultragiate. În volumul din 1935, scris la puțin timp după apariția cărții sale și intitulat **Cum am devenit huligan?**, Mihail Sebastian a examinat pe larg motivele uriașului scandal din 1934, unul dintre cele mai mari din câte a putut înregistra vreodată literatura noastră. Imediat după moartea scriitorului, în 1946, romanul a mai fost reeditat o dată, fără prefața lui Nae Ionescu, devenit între timp indezirabil. Și cu toate acestea, romanul lui Mihail Sebastian a rămas pînă astăzi în categoria cărților interzise. Pe cine mai încorda el și de ce?

Pentru a răspunde la aceste întrebări, ar trebui să pornim de la subiectul cărții. Un subiect special, legat de problemele minorității evreiești din România, și care din 1878, de la discutarea aprinsă a celebrului „articol 7“ din Constituție sau de la „cazul Manasse“, al lui Ronetti-Roman, pînă la rebeliunea legionară din 1941, cu penibilul moment de la Iași, a stat adesea în prim-planul vieții politice și culturale românești. În cronicile lor din **România literară** și din **Luceafărul**, Nicolae Manolescu și Mircea Anghelescu au discutat pe larg câteva din dificultățile pe care le presupune un asemenea gen de subiect, ceea ce echivalează cu examinarea unei probleme de receptare literară. Căci ar fi o ipocrizie să privim cartea lui Mihail Sebastian numai în **literaritatea** ei și să ignorăm fundalul de norme și de coduri socio-culturale la care această carte se raportează, adică **asteptarea de epocă**, pentru a folosi un concept din estetica receptării, imposibil de evitat.

Mihail Sebastian începe să-și scrie cartea în 1931, un an „neantisemit“ (cum spune el în analizele din **Cum am devenit huligan?**), prima parte a romanului se referă la agitațiile antisemite din Universități, la mijlocul anilor '20, iar anul apariției, 1934, este din nou un an antisemit. În legătură cu chestiunea evreiască, ceva s-a schimbat deci de-a lungul unui singur deceniu, în „sistemul de așteptare al epocii“, iar schimbarea aceasta poate fi documentată și prin modificarea punctului de vedere al lui Nae Ionescu, tolerant, comprehensiv,

cordial, în câteva articole din 1926, rece, tranșant și poate chiar cinic, în prefața romanului **De două mii de ani...**

Pe acest fundal minim de receptare, cititorul se confruntă cu variantele de rezolvare a chestiunii evreiești, așa cum apar ele în romanul lui Mihail Sebastian: antisemitismul ciracilor din facultăți care îi alungă pe studenții evrei din amfiteatre, sionismul radical al lui Sami Winkler, marxismul internaționalist al lui S.T. Haim, idișismul popular al colportorului de cărți Abraham Sulitzer, asimilismul naivului Pierre Dogany, care ar vrea să se acomodeze la Budapesta, dar nu e acceptat de maghiari.

Între ei, eroul lui Sebastian caută o „formulă de echilibru, ca evreu de la Dunăre, cum spune el, adică din Brăila în care a copilărit. Adevărul este că în ciuda mizei mari pe care o presupune confruntarea dintre toate aceste personaje, la acest capitol romanul lui Sebastian se citește mai mult ca un caleidoscop de ipoteze existențiale și mai puțin ca o țesătură de prezențe vii, făcute din complexități și din contradicții. Totuși, în 1934, toate aceste probleme și ipoteze erau reale pentru societatea românească și pentru o comunitate de aproximativ 850 000 de evrei. Ceea ce s-a întimplat în continuare complică însă și mai mult tabloul de receptare al cărții lui Sebastian.

După 1945, situația evreilor din țările Europei de Est, afectați mai întâi de război și apoi de comunism, devine catastrofală. În Polonia, dintr-un total de aproximativ 3,5 milioane de evrei mai rămăseseră câteva mii, în Ungaria au fost exterminați circa 600 000 și au reușit să mai supraviețuiască războiului 100 000, în România, din totalul celor 850 000 mai sînt în viață aproximativ jumătate. O schiță a istoriei zbuciumate a evreilor din România poate fi extrasă din cartea șef rabinului dr. Moses Rosen, **Primejdii, incercări, miracole** (Editura „Hasefer“, București, 1990). Fără ea nu putem înțelege de ce cartea lui Mihail Sebastian a rămas pînă astăzi o carte interzisă.

În rezumat, lupta se duce în România între evreii antisioniști și ateii, grupați în **„Comitetul Democrat Evreiesc“** (în spatele căruia se afla puterea comunistă) și apărătorii dreptului de **alia** (de „urcare“ la Israel, adică de emigrare), concomitent cu păstrarea specificului religios și cultural al întregii Comunități (sinagogi, cursuri de Talmud-Tora, **Revista Culturii Mozaic**). În plus, tot acest conflict este influențat de autori-

tatea la început tiranică a centrului comunist de la Moscova și de însăși evoluția statului Israel, proclamat la 15 mai 1948 și cunoscînd un moment de vîrf în 1967, după războiul de șase zile, cînd trupele lui Moshe Dayan cuceresc vechiul Ierusalim, cu ultimele vestigii ale celui de-al doilea Templu.

În aceste condiții, în primii ani după război, emigrația evreilor mai e tolerată, pentru că în Palestina poporul s-ar fi angajat într-o luptă „progresistă și antiimperialistă“ împotriva mandatariilor britanici. În toamna lui 1948, odată cu scrisoarea lui Ilya Ehrenburg, **anua** e considerată o trădătoare a „lagărului socialist“, iar sionismul e asimilat activității imperialiste. Acesta e și punctul de vedere al unei Rezoluții a Biroului Politic al P.M.R., din decembrie 1948, „în problema națională“. Totuși, chiar și în aceste condiții, pînă la sfîrșitul lui 1952, între 150 000 și 200 000 de evrei din România reușesc să ajungă în Israel. În 1952, după „procesul Slansky“, de la Praga, cînd evreii sînt prezentați ca spioni în slujba sionismului internațional, și după „complotul medicilor otrăvitori“, de la Moscova, din 1953, antisemitismul ia proporții. Din acest moment și pînă în 1958, emigrațiile vor fi oprite. În septembrie 1958, cînd **aliaua** se redeschide, la București se înregistrează pentru emigrare circa 130 000 de evrei, dar în 1959 exodul e din nou stopat. Apoi urmează o perioadă de „**alia** șa-șă“ (adică de emigrație „pe tăcute“), la capătul căreia în România au mai rămas circa 20 000 de evrei, adică numai 3% din totalul de dinainte de război. Încă puțin și vom putea citi cartea lui Mihail Sebastian ca pe un adevărat roman istoric. Căci lumea evreiască, extrem de prezentă la cîțiva dintre romancierii epocii interbelice (Ury Benador, I. Peltz, Felix Aderca), începe să ne vorbească din ce în ce mai puțin. Și în orice caz, ne va fi din ce în ce mai greu să înțelegem specificul acestei lumi, așa cum apare ea în pictura lui Chagall, de exemplu, despre care eroul lui Sebastian ne vorbește după ce i-a vizitat o expoziție la Paris: „Sinagoga mea din copilărie avea geamuri mici, albas-

tre și roșii la ferestre. Lumina tablourilor lui Marc Chagall de acolo vine. Țin foarte bine minte cei doi lei de bronz care propteau din dreapta și din stînga tablele lui Moise. Îi revăd întocmai în desenele lui Chagall. E o nouă zoologie, trecută întii prin aur, prin bronz, prin țesături, un folclor de ornamente. Chagall descinde din această veche tradiție de sinagogă. E un talmudist sătul de abstracții, un hasid care a ieșit la cîmp [...], dar nu va uita, nu va izbuti să uite clătînarea eternă a cititorului din sinagogă, deasupra cărților deschise“.

Dar romanul lui Mihail Sebastian nu se limitează doar la aspectul acesta (să-i zicem) etnic și documentar. **De două mii de ani...** poate fi citit și ca o cronică a timpului, pentru că el încearcă să fixeze cîteva din marile idei care agită lumea românească în perioada dintre cele două războaie mondiale. Din acest punct de vedere, romanul lui Sebastian poate fi comparat cu **Huliganii** lui Mircea Eliade. Dar și de data a-aceasta, procedura lui Sebastian este oarecum tezistă, cu exemple luate ca din cărți și în jurul cărora se polarizează programe de acțiune extrem de audiate și bătălii desfășurate parcă după manualele ofițerilor de stat major. Ghiță Blidaru (care a fost identificat imediat cu profesorul Nae Ionescu) este primul dintre exemplele acestea, cel de-al doilea e reprezentat de arhitectul Mircea Vieru (în care Șerban Cioculescu a crezut că poate recunoaște tipul de gîndire al lui Camil Petrescu). Pentru Ghiță Blidaru, esențială e regula pămîntului, autarhia, tradiția. Dimpotrivă, Mircea Vieru e un europenist, deschis tuturor experiențelor moderne, pe care le va materializa de altfel în construcțiile industriale din satul Uioara, unde petrolistul Ralph Rice își instalează sondele. Prunii lui Blidaru, contra clădirilor moderne pe care le ridică Vieru, iată un conflict potrivit mai degrabă pentru un eseu de filosofie a istoriei, decît pentru un roman.

Ca și formula de sinteză etnică la care se referă, romanul lui Mihail Sebastian se prezintă ca o combinație de inteligență și de pasiune, ca un montaj de posibilități românești și chiar de clișee ușor de recunoscut: jurnalul adolescentului sentimental, jucat, firește, dar cu toate acestea „datat“, romanul internațional — un poncif al prozei interbelice, romanul experiențelor „à la Gide“, consumate la rece, ca într-un laborator. Ce rămîne? Tocmai aerul „de dincolo“, care e tipic întregii literaturi a lui Sebastian, pornit în căutarea sentimentelor curate și a bunului simț. Să nu uităm că în momentul în care își publica romanul, Mihail Sebastian avea doar 27 de ani

Florin Manolescu

ERATĂ

În cronică literară din nr. 25/1991, la cartea lui Paul Goma, **Patimile după Pitești**, s-au strecurat cîteva erori de tipar. În ultimul paragraf din coloana a treia: „proiectul de a scrie“, în loc de „proiectul de serie“. La începutul coloanei a patra: „în romanul **Ostinato**“, în loc de „romanul **Ostinato**“. Și ceva mai jos: „autorul le consideră“, în loc de „autorul consideră“.

fragmente dintr-o etică a autorului

Tăcerea de fapte

În ascuț — și — decedat în închisoare. Condamnat pe viață la ieșit la plimbare pe străzi lăturalnice. Invalid de pace. Condamnat pe viață să-l trăiești **direct pe a fi**. Întins în continuu pe patul de moarte. POET. De tînră: cerșetor la pensie, cerșetor în concediu.

De obicei, cerșetorii ies la pensie cînd nimeni nu le mai știe numele, pentru că ani îndelungați nimeni n-a mai avut nevoie să-i cheme pe nume. Cerșitul la pensie se face numai noaptea, prin parcuri. În Herăstrău, de exemplu, vara, cînd cade seara, te-asezi între panselutele casnice din fața statuii lui Eminescu și te gîndești la ceasfuri unsuroase făcute din hîrtie de-o sută, la străchini și farfurii reprezentînd monezi uriașe. Și-atît. Te odihnești.

Cerșetor la pensie. Singe moleșit. Marmeladă de singe în vene. Un fel de noroi care gîlgie și-n care se-afundă pînă la gleznă piciorul inimii.

Te scoli din somn, zi de zi, la 7—8 seara. Cu gîndurile în explozie molcomă, pentru că n-au legătură cu nici o faptă făcută ieri. Pentru că nici ieri, nici alaltăieri și nici în ultimele săptămîni nu ți s-a întimplat vreo faptă. Pe de o parte: doar lucruri elementare,

biologice — mîncare (puțină) și somn (mult); pe de altă parte: explozia de gînduri fără acoperie, combinația de amintiri și imaginație — abulie de metafore, de mici parabole. Intensitatea vidă a gîndului fără nici un semnificat în real. Te întrebă dacă gîndul pur (numai el) poate îmbătrîni omul. Sau îl păstrează într-o senilitate — copilărie continuă, ruptă de timp, într-un eden părăginit, asemănător unei case pustii, părăsite, fără mobile, fără ferestre, pe care tu, însă, o locuiești? Rupt de faptă, trăind imaginarul pur. Imaginarul ținîndu-ți loc de telefon, de umblat pe stradă, de întîlniri și conversații cu prietenii sau cunoscuți.

Stînd în pat, simulînd cadavrul, manechin de lemn al propriului tău decedat. Simțînd în trup, în loc de viață, chiar timpul. Numai el. Pur și simplu: contoar viu-amorf al trecerii timpului. Contoar al transformării în moarte. Nu există **viață** de poet. Ca poet-pur-și-simplu (trăind experiența înlocuirii quasi-totale a faptei cu imaginarul) nu-ți mai deții decît negativul propriei vieți. Așa cum, așezat în fața unei lumini, lași umbră în spate, poetul-fără-om se așează în fața timpului și lasă în urmă o pată neagră, o lipsă în temporalitate. Și nu este vorba de ascetism

ales deliberat, prin voință. Poetul este **bolnav** de ascetism. Ascetism prin **neputință** de a trăi.

Poetul stă întins în pat, în capul oaselor, cu două-trei perne sub el și are pe burtă o rană deschisă cu diametrul de vreo 30 de cm. O rană în care puroiul, sîngele și carnea fierb. (Carnea fierbe în propriul ei sînge și în propriul ei puroi, de la febra cumplită a inspirației.) Poetul stă lungit în pat și pri-

vește cu poftă la rana care-i fierbe cu aburi, cu miros în pîntec și gustă din cînd în cînd cu o lingură mare. Poetul se gîndește cu incintăre la acest grandios circuit al Artei în artist, ca și cel al apei în natură. Amestecă mereu, grîjului, cu lingura în fiertura rănii, hohotește de poftă și de scîrbă, privindu-se: mare bucătar al Frumosului și al Mizeriei, mare Operă de artă culinară.

Nu folosesc la nimic. Cel mult la produs privire în gol. (Dacă privirea normală, înspre obiecte și înspre oameni se produce în cantități incomensurabile — trebuie s-avem și noi, nu?, ceva privire în gol pe capul nostru de locuitor.) Atîta privire în gol încît e ca un fel de curcubeu vinăt peste cameră și pute ca picioarele.

La atîta viață pe lumea asta și la atîta veșnicie pe cealaltă, e bun (poate) și un traducător d'n una în cealaltă. Numai că această alchimie nu produce decît sentimente extreme: închisoare (pe viață) și numai evadări. Este vorba despre o încălcare a principiului fundamental: „morții cu morții și viii cu viii“. Bineînțeles că evadarea se poate face numai în Sus și chiar de două-trei ori pe zi. Dar dorul de a sădi un pom, de a construi o casă și de-a face un copil vă garantez că nu poate fi alinat de (con)știința — oricît de grandioasă — că nu vei sădi, pînă la capăt, decît o **cruce**.

Cristian Popescu

ion vădan

* * *

Aura unei fericiri estompate de vîrstă
așa am ajuns să trăiesc tăifăsuind pe terasă cu
vrăbiile
afli mici uneltiri puse la cale de vecini împotriva-mi
totul se relatează reluind amănuntele

pe farfuria de zinc un pumn de griu
răsplătește confesiunea discretă a vrăbiilor
nimeni nu bănuiește nimic
între noi există ceva mai mult decît greutatea unei
lacrimi

uneori le dau voie să intre în dormitor
se așează cuminți pe scindura draperiei
ascultă muzică
o muzică adăugînd solitudine singelui

arareori se sperie de un gest
au o încredere oarbă în mine
îmi zboară pe umeri pe amintiri pe cuvinte
fericite că sintem împreună

cel mai mult pierd vremea în bibliotecă
răsfoiesc dicționare albume de artă
își construiesc fericite cuibul la subsuara statuilor
dumicînd tristețea și inserările

atît de mult m-am obișnuit cu ele
încît le simt răsufierea precipitată
chiar și în cartea de poeme pe care o citesc —
parcă s-au răsfirat peste litere

cum e atît de calmă toamna aceasta
retras în plăcerea intangibilă de a scrie o frază
o singură frază cu vrăbiile fluorescente
a căror evocare iscă vrăbiile adevărate în cameră...

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

George Astaloș
POEME RETORICE
Ed. Militară

Poet și dramaturg neastimpărat întru experiment, totodată figură pitorească a boemei literare bucureștene din anii șaizeci, George Astaloș a emigrat în Franța acum douăzeci de ani, la scurtă vreme după ce publicase un volum de versuri (*Șodron*) și unul de teatru (*Vin soldații*), ambele mai mult decît promițătoare. Foarte activ, n-a stat cu mîinile în sîn în aceste două decenii de exil, s-a implicat în viața literară franceză și vest-europeană, versurile lui fiind tipărite la prestigioase edituri din Franța, Italia, Luxemburg iar piesele de teatru văzînd lumina rampei pe multe scene europene și nord-americane. Au scris despre literatura lui, între alții, Matio Luzi, Vijorelli. Poemele apărute acum fac parte din cele care, la data scrierii lor, între 1953 și 1968, n-au putut trece bariera cenzurii ceaușiste. Sint texte lirice în registru erotic ce ascund, transparent totuși, un simbure de protest față de tendințele totalitare ale epocii comuniste, un refuz de a accepta inserierea și personalizarea propriei ideologii politice a acesteia. Ironia și răspărul sint atitudinile cele mai frecvente, precum în această lămuritoare „echivalență”: „să ne descentralizăm / iubito / pentru o mai bună repartitie / a angoasei // liber e doar / lîbul arbitru / iubirile se reorganizează / încorporînd la sînul lor statornic / noi sentimente

diversificate // păstrează taina / marilor delicii / iubito / nici un gînd / să nu iasă în afara ta // meditează prelung / asupra iubirii / iubito / nici un sunet / să nu tulbure viața ta interioară // închide ochii / și apropierea / ne va îngemăna fără efort // egali / universali / secreți / ca votul”. Cum spune Mario Luzi, ceea ce frapează și cucerește în poezia lui Astaloș e „disponibilitatea și facultatea lui de a vorbi «dinăuntru», adică din interiorul unei conștiințe precise”.

Jacob Popper
PE RING CU EUGEN BARBU
Ed. Victor Frunză

„dispută în șase runde, un apolo și o Veșnică pomenire” pe care autorul, în calitate de comentator al „Europei libere” a avut-o în 1968 cu părintele „Gropiilor”, pe atunci redactor șef al „Luceafărului”. În fond, o rememorare a vechilor apucături securisto-ceaușiste ale uneia din cele mai sinistre figuri ale literelor românești postbelice, celebrul plagiator Eugen Barbu, cel devotat trup și suflet securității și ceaușismului, deghizat, tocmai el, în apărător al idealurilor de moralitate și patriotism ale poporului nostru. Puse față în față, textele lui Jacob Popper și ale lui Eugen Barbu ori ale unor acoliți ai săi compun, totuși, o polemică pentru că la argumentele în idei ale preopinentei, autorul „Prințepelui” răspunde în maniera unui personaj caragialesc cu „ba pe-a mă-tii”, insulta, minciuna, mistificarea și grosolănia fixînd un auto-portret intrutotul convingător. E interesant, pentru cei care sint dispuși să uite repede, că povestea plagiatului din „Incognito” e anunțată în „Prințepelu”, Jacob Popper evocînd observațiile prin care Fănuș Neagu incrimina furtul literar comis de Eugen Barbu în romanul din 1969. În fond cartea aceasta a lui Jacob Popper e un fel de „Eugen Barbu par lui-meme”. Am citi-o mărturisesc, cu tristețe.

Rodica Soreanu
TRUP DE AER
Ed. Porto-Franco

talent ce se caută pe sine, deocamdată discret, Rodica Soreanu e o poetă a spațiului lăuntric, pe care-l explorează cu pudoare și teamă de surpriză, mai mult sugerîndu-i tumultul decît încumetîndu-se să-l exprime deschis. „Trup de aer” vrea să spună nu atît inconsistență sau imaterialitate cît permeabilitate și transparență. Numai că o anume vetustețe a limbajului precum și prețiozitatea unor imagini „izbutesc” să pună între parante-

ze fiorul liric natural lăsînd la vedere artificii, făcătura : „Torontul ce bate, la poarta pleoapei / Ochiului nedeschis cerîndu-i strălucirea dintii / În ceasul cînd timpul curge prin brațe de sălcii / Și părul meu fluviu negăsindu-și marea / Pentru delta destin / Să cuprindă rod pîrguit / De șapte ani risipit / Cutremurînd tărîmul zilei ce topește / Pe retină inversa trecere spre apa neagră / Stînge cercuri de foc, alb / Peste moarte așternînd petale de crini / În izbăvitoarea luminată dimineață”. Amestecul acesta de proaspăt și vetust, de naturalețe și artificial e un semn de incompletă maturizare artistică sau de inocență culturală, amîndouă remediabile cu mai mult exercițiu.

Mircea Moga

„Sfatul țării”

ne-ar fi necesar un spațiu tipografic peste limitele obiectiv admisibile pentru o trecere completă în revistă a extrem de bogatului sumar al publicației basarabene de literatură, artă și cultură „Sfatul țării”, nr. 81-83, parvenită la redacția noastră prin grija domnului Mihai Cimpoi, președintele Uniunii Scriitorilor din Basarabia. Sintem deci nevoiți a ne supune rigorilor privirii selective. Abordînd — într-un eseu cu tentă sociologică — problema axiologiei aplicată fenomenului literar din ziua de azi, Mihai Cimpoi sesizează pericolul de degradare a valorilor autentice, torpilate de pe o parte de acest „am spune noi, citîndu-l pe Heidegger, „timp al indigenței”, pe de altă parte de chiar demonul personal al futilității-acaparatoare prin seducție imediată. Salvarea este văzută de autor în consens cu concluzia din Max Scheler : „Tot la Dumnezeu ajungem, pe care Zarathustra nu — cred că îl poate înlocui. La Dumnezeu valorilor, singurul colac de salvare al lumii moderne”. Nicolae Popa face o pertinentă analiză a „Momentului poetic — 90”, moment fatalmente accidentat, cu denivelări impuse scrișului basarabean de o conjunctură geo-politică nefericită. O anumită provincializare a literaturii respective poate fi depășită, susține — pe drept, credem noi — autorul eselui printr-o racordare de

substanță la puternicul filon poetic de dincolo de Prut : „...cînd vorbim despre necesitatea reintegrării în Europa, ne gîndim în primul rînd la aceea Europă care pentru noi începe dincolo de punctul vama Ungheii (...) Tîndem să fim europeni în măsura în care ne vrem maioreșceni, eminescieni, stănescieni sau ieșeni, bucureșteni, clujeni”. O surpriză ne oferă Eugen Lungu în episodul secund al „Cursului scurt de istorie a literaturii moldovenești”, studiu care amintește — în sfîrșit — de excepționala „Istorie polemică...” a lui Nicolae Manolescu, la primul incisivitatea fiind mai marcată.

Trebuie reținute interviul — plin de dureroase întarsi cu sorgința în timpul istoric dar și în cel al trăirii personale de dincolo de istorie — cu Paul Goma („Pentru mine Basarabia înscamnă tot”), o îndrăzneată „disecare” a caracterului uman de tip strict basarabean („K — 460” de E. Lungu), pagina de proze inedite semnate Vitalie Tulnic, o lungă-rememorare (cu iz de curată proză acidulat-sentimentală) scrisă de Nicolae Popa („Cămașa antiglonț a melancoliei”) ș.a. Pe scurt, nu am întîlnit pe nicăieri în paginile acestei reviste vreo notă dezagreabilă, ternă. Totul este viu și solid construit.

Alexandru Spînu

O imaginație arhaică

În urmă cu ani, un critic acid, stărind „în câteva rânduri” asupra prozei lui Marius Tupan (bazindu-se, evident, pe ceea ce produsese înăuntrul scriitor până atunci) credea că are în față un caz de „flagrantă neînțelegere a prozei”. Proza lirică i se părea „perfect revolută”, reinventând — prin recuzita prăfuită și temele sleite — sămănătorismul; pregătind, adică, un suicid literar. Talentul (incontestabil) se zvircolea sub amenințarea acestei infuzii poetice diluind substanța dramatică.

Adevărul e că Marius Tupan nu stăruie în analiză; „fănușian” pe alocuri, așternind cu frenezie — în primii ani — fraze fănușiene, el coboară în „bezna primordială”, ascultă clopotul magmei, vrea să palpeze esențialul. Este, altfel spus, un povestitor care înclină balanța spre stări nu spre întâmplări (deși s-ar părea că romanul ultim repune în dreptul acest raport „uzurpat”); preluând chiar și recidivând teme de circulație în spațiul epic al anilor de început. Iată, de pildă, cazul unui salcim „blestemat” pe care protagonistul (agentul epic, ca să zic așa) îl vroia doborât (Din ce în ce mai multă muzică), în urma conflictului cu Olăcanii; sau amenințarea apei „care va înghiți totul” (Dincolo, insula) și care va „spăla totul”, ștergând amintirile lui Ali-barcagiul, descoperind — la prohodul insulei — „timpul trindav” al pensiei (în cazul lui Nicolae Șarpe). Încă o dată: Marius Tupan nu e neapărat analist dar parantezele descriptiv-naturiste, grija calofiliilor asortează o imaginație arhaică, nutrinând din humusul credințelor vechi o memorie fabuloasă. Să ne amintim de „făcătorul de urcioare” din Mezareea, o țară minunată, cu un pământ „muscat de patimi”. Să invocăm Jocul bezmetic la Cornul Caprei pentru a cerși ploaia, noaptea năproorului, ciudățeniile bălții „lacomă ca o lipitoare”, vestind „ultima strigare”. Dincolo de această „amprentă fănușiană, recunoscutibilă și în pasionalitate, balta întunecată de pesti, Chiorul de Lepădat așteptând caii, foiala „sufletelor murdare”, prospețimea stăfundurilor în erupție dezvăluie, credem, un impuls voiculescian. Se știe, V. Voiculescu, incredintat că „basmul nu minte”, săvârșea un ritual epic; aflată, indiscutabil, în prelungirea poeziei, proza sa — brăind sub vraja epusului străvechi — descifra o lume mărturisită, descoperin-

du-și tilcurile pierdute. Alegorismul voiculescian salva prin sacralitate frenezia vieții, armătura mitologică îngăduia și iubirea magică și demonia carni. Iată povara eroilor care se imbată — la Marius Tupan — de visare și iubire, speranță și noroc. Și el crede, precum marcele înaintaș, că „muzeul sufletului nostru e în folclor”. Acest interes pentru arhaic, subminat de infiltrația lirismului nu pare a ține cont de marcele modei. În fond, ultimul val, tocmai asta vestejea; noul pact cu „realul” (Eugen Simion), invitând la descrierea cotidianului, resuscita proza scurtă, ironia salvatoare și făcea un program din deriziune și sarcasm, trecind de la proza auctorială la cea autoreflexivă, preocupată obsesiv de „Scenariul” deconstrucției. Este, poate fi acest cotidian opresant „ocupat” de sacru?

Mircea Eliade ar fi răspuns, probabil, afirmativ. Fantasticul din proza eliadescă îngăduia astfel de „treziri”, părăsind universul profan; înotind în realitatea profană, eroii lui Eliade merg, de fapt, spre centru; văd dincolo, depășind orizontul fenomenal, spre lumea creatoare de mituri. Concluzia lui Eliade ne e la îndemână: Sacrul sălășluiește camuflat, este recunoscutibil în astfel de travestiri mitice (redobândind condiția adamică) în fine semnalaarea lui permite o autenticitate absolută.

Dar ultimul val, repetăm, este interesat de inevitabila degradare a sacruului. Este și un reflex polemic aici, sancționând — indirect — eroziunea morală a societății noastre în anii dictaturilor; este, în același timp, și un simbure caragialian, prezent ca adevăr activ și în proza lui Marius Tupan.

Dincolo de astfel de speculații și filiații, vrem a spune că Marius Tupan aduce în scenă temperamente strășnice, firi violente. Pagina se încarcă cu luxurianta amănuntelor și „durii” care misonună în lumea santorului descarcă o oralitate savuroasă. Au febra urcușului și „patima zămisliirii” (Gustul Soarelui). Au o bogată experiență a vieții și încearcă să se lepede de trecut, spălându-și sufletul (vezi Pia). Apetitul pentru senzațional, trepidanța întâmplărilor, mulțimea firilor aprinse, arțăgoase permit cină-vere-ul; altfel spus, chiar „viața adevărată” a constructorilor, precum ar dori scenaristul Doru Ruscescu, un „romancier valoros”, confiscat de filmările la Tan-

goul. Bun cunoscător al mediului, Marius Tupan nu falsifică realitatea: mai mult, sancționează „ziaristica pompieristică”. Și, în același timp, ascultă „toaca adincului”, răbufnelile arhaicului întarșind scene groțesti (taraful lui Leonică Geană). Filmările la Porțile de Sus cuprind o lume febrilă, agitată, văzută însă neturistic; fiecare om înseamnă „o iubire”, fiecare exemplar poartă o istorie. Printre ei rătăcește, „căzut din cer”, Laurențiu Roiban, bibliotecarul — „giornalist”, închis în sine „ca un cocon”. O faună colorată, așadar, temperamentală, în confruntare, fixată cu peniță de portretist și contrapusă (uneori cu stingăci de construcție) universului magic, teren pe care Marius Tupan nu renunță (și bine face) a arunca sonde.

Acestea ar fi datele problemei, deslușind rețeta epică; ele, potențate, se regăsesc în ultimul roman al prozatorului, sondind „Vremurile incalitate” ale crizei din 1933. Sintem în Ursuleasca, un cătun „de la marginea lumii”, într-o vreme care, ieșind din țigini, poartă germeii schimbării. Marmura neagră (1989) vorbește despre această „cucăială”, întreținută de conservatorul primar Fănuș Rogobete care e convins că „puterea unui cătun stă tocmai în izolare”; pactul primarului cere prudență, aranjamente „cu doseală” în vreme ce semnele (tălmăcite de Geanta-vrăjitoarea, cea „insămnată”) pledează, dimpotrivă, pentru acțiune, aducând în scenă chipuri aspre, cu sînge clocotitor, într-un context de forțată și turbureală, traversind „un lan de vedene”. Vremurile, zice prozatorul, „fac cu ochiul”. Dona, o femeie practică, are planuri mărețe, avidă de pricopsală; își face „loc cu gura” și ascultind „zornăitul banilor” vrea să arunce Ursuleasca sub altă zodie. „Nebunia” acestei femei atinsă de locvacitate, singură pe colina Mianca, zguduia viața așezării. Tiribomba urcînd spre Mianca, tarabafir, zvonurile despre mină infierbîntă imaginația delatorilor. Filaretă își cheltuie rivalitatea în scrisori veninoase, Mitriță Lefterică (dată, un accent caragialian), cel cu „limba înodată” și minte înceată, soțul Donei, adoptă „poziția mutului”. Larma colinei se întetește, ambițiile Donei cresc și ele, provocîndu-l pe gînditorul Tălăpan, un bătrîn strivit de roata destinului. Autoritatea misterioasă a acestui spirit hoinar (un „savant eșuat”, anexat de întreprinzătoarea femeie, însă care — retras în odăița lui burdușită cu cărți — își propusese să îndure abisul, îngropîndu-și trecutul) se îndepărta de lumea din jur; or, aflat în serviciile bătaioasei Dona, bătrînul (care știind cinci limbi avea dreptul, spun oamenii locului, la cinci înmormîntări!) se biblie în lupta cu vicleniile vieții. Bobirnacl Donei scoate din amorteală cătunul adormit, vestește un nou început. Teșind atîtea iluzii, vocile vintozelor anunță „prăpădenia”, denunță „păcăleala”; colina trufașă, amezită de zgomotele tiribombei suportă o necesară lecție. Iar Ursuleasca (despre care dascălul proscris, cel cu mintea trează, Ion Ursuleasca ține o

Cronică Ursuleană), buimăcită de atîtea vești false, rămîne în așteptare, talmăcind vremurile. Marea Iluzie se destramă, Dona — cea care pierduse simțul realității — e „tufliță”, cinepa — planta „preamărită” acolo — își recapătă prestigiosul statut, umbrît o vreme de clădirea „Marmurinei” și așteptata venire a minerilor (nu e vorba de mineriadă!), instalînd vrednicia și voia bună în cătun.

Romanul, cu multe pagini admirabil scrise, cu plombe exotice și frenezie mitică, sabotînd realismul pedestru, aduce personaje care nu se uită; cum ar fi, bunăoară, profesorul de naturale Sterică Dulbaba, preocupat de Istoria galinaceilor. Opera la care trudește (și căreia, în „laboratorul în aer liber” din Ursuleasca, îi închină o viață de om) privește acest jalnic „simbol etern”. În pofida epicului despletit, convergența se încheagă; sint scene puternice (spectacolul de sfîrșit de an), pete de culoare (Main Potăin, piticul-fierar, ocupîndu-se de „docărel”, cu droaia de „golașci”, alături), secvențe bucureștene „de contrast” (Ioly invie amintirile din casa Avereștilor) și pagini pulsînd de un erotism fiziologic scăpat de sub control (senzuala Roza Rogobete luptă pentru „redresarea entuziasmului” în timp ce Fănuș, dominat de insațiabila nevăstă, acuză crize de autoritate într-un sufocant matriarhat). Monografia acestui cătun ocolit (s-ar fi zis) de evenimente e desfășurată cu aplomb narativ de individualități pigmentate, covîrșite (uneori) de sarcina epică. Fiindcă talentul lui Marius Tupan e mai presus de orice îndoiială. Iar reproșurile, cite sint, privesc — deopotrivă — nivelul stilistic (unde foiala regionalismelor e supărătoare) și cel constructivistic, dozajul fiind neglijat, deseori. Romanul lui Marius Tupan are, să recunoaștem, un relief axiologic accidentat. Prelucrarea materiei epice (cum recomandă un critic) trebuie, într-adevăr, să-l preocupe mai virtos pe romanțier. De o demiurgie aiuritoare, ambalat de „beția creației”, prozatorul inventează în deplină libertate; este vinos, fanțezia zburdă într-un ținut imaginar („vag identificabil”) iar instinctualul covîrșește regia epică. Autorul este un audițiv, scrie sub „povara simțurilor”, interesat de psihologiile rudimentare. Cei care au citit Mezareea nu puteau bănui ambiția frescei. Față de atîția prozatori constipați, de o vădită anemie epică (combinînd, e drept, debilitatea cu subtilitatea) Marius Tupan suferă de furia poematizantă a imaginației. Poate că dospeala manuscriselor ar prinde bine, așezînd — prin autocenzură — acest epic magmatic în albia liniștită, mitologizantă, impură, totuși, a unui spațiu în care rodes-te, spuneam, simburile caragialian. Deriziunea, șarja, fisurează epicul și destramă atmosfera magică, controlate însă de o imaginație arhaică, răbufnînd turbure și punîndu-și amprenta — prin degradare — pe o lume pasională, în zvircolire nedomodită.

Adrian Dinu Rachieru

spectator

„Noaptea regilor” la Teatrul Național

Prin însăși natura ei opera scenică este irepetabilă, iar spectacolul „Noaptea regilor” montat de Andrei Șerban, pe scena Naționalului bucureștean nu face excepție. S-a discutat mereu despre acest spectacol ca despre o re-punere în scenă a piesei, un succes mai vechi al regizorului în America. Un comentator naiv imputa realizatorului faptul că l-a coborît pe Shakespeare în Piața Universității. Părerea noastră este că spectacolului înălțat pe scenă i s-a adăugat ceva din miracolul petrecut afară. Modificat de experiența trăită în România, Andrei Șerban nu a reușit să repete spectacolul american întocmai, și pentru ceea ce regizorul a adăugat din neliniștea noastră, trebuie să-i fim recunoscători. Interesantă este concepția asupra personajului Ducelui. În prima parte avem un stăpîn medieval, iar în final un dictator de tip contemporan cu elicopter și gardă de corp proprie, cu obișnuințe și hobby-uri previzibile. Transformarea se face fără hiatusuri în evoluția logică a stărilor. Accentele de violență diurne și obișnuite societății noastre, reclamele animate, scenele de strip-toase în barurile marinărești, modifică spațiul temporal al spectacolului. Și Olivia este inițial o persoană cernită și cuvioasă, care-și pierde instantaneu evlavia și tristețea trăindu-se a fi foarte abilă în captarea bărbatului care-i place. După gustul nostru Malvolio este mult mai brusc trădat — apariția cu salopeta și felinarul de miner din final — dar ideea este năstrușnică iar personajul lucrat fără cusur ne-a cucerit. În întregul ei montarea impune prin prestanță și teatralitate. Se joacă cu aleasă rostire și adîncă înțelegere a stării. Din nou aceeași minuoasă cizelare a mijloacelor de expresie,

perfect stăpînute de actori. La Trilogie ne-a uimit personalitatea schimbată a interpretilor știuiți. Noaptea regilor este un spectacol al elitei și în această categorie credem că se va putea înscrie orice actor care lucrează cu Andrei Șerban, el fiind un regizor care modifică lumea din jur. În primul tablou Orsino întins pe o sofa, acoperit de mătăsuri; grele, oftează de dorul prea frumoasei Olivia și în jurul său melancolia se materializează vizual și sonor. Muzica este de un lirism discret, lumina amintește de frumoasele amurguri de pe malul mării, îmbrăcate în alb tinere visătoare străjuiesc tristețea; un buș singuratic pe un postament înalt marchează tocmai prin prezența-i împietrită, existența lipsită de însuflețire a palatului în absența iubitei. Rostirea Ducelui este aproape ritualică în acest spectacol al tristeții. Apariția în travesti a Violei — Cezario însuflețește curtea prin explozia de tinerețe, puritate și iubire pe care tinăra nobilă o aduce. Maia Morgenstern este o prezență extraordinară. Intrarea ei în scenă — vezi episodul naufragiului — este practic o erupție în forță. Fascinantă, senzuală, subtilă în nuanțe, actrița joacă cu aceeași ușurință, sfiială și îndrăzneală, timiditatea și violența, toate potențate de o feminitate care motivează și captare atenției Ducelui din final. În fapt fiecare tablou, excelent construit plastic, pregătește psihologic tabloul următor. Raportăm această afirmație la ceea ce regizorul construiește cu actorii și se constituie drept echivalent scenic al construcției dramatice. Se simte deci și se vede ceea ce este clar că va urma. Desigur, Olivia putea fi jucată în diverse modalități, dar personajul Vivianei Alivizache are mister și un farmec insinuant care ajută actriței să arunce vâlul de

doliu într-un gest lipsit de stridență. Trecerea de la starea de fecioară, menită pe viață singurătății cernite, la cea de femeie măritată — condiție obținută cu oarecare agresivitate — se face surprinzător de firesc. Un trio de excelență al spectacolului este cel jucat de Carmen Galin (camerista Maria), Gheorghe Diniță (Malvolio), Costel Constantin (Sir Toby). Carmen Galin a fost întotdeauna o actriță cu resurse inepuizabile, dar registrul oferit de la „Trilogia Antică” la acest Shakespeare definește un fenomen în breaslă. Are o mobilitate de joc uluitoare, scenele ei sînt demonstrația a cât se poate vizualiza scenic un cuvînt, un gînd, o intenție, o stare. Explozivă și calină, Carmen Galin epuizează energiile spectatorului prin implicarea violentă pe care o operează și în sală. Forța ei în scenă este vulcanică, iar șansa partenerilor ei stă în faptul că-și sînt egali și că actrița în mod evident joacă „împreună cu toți”. Gheorghe Diniță este un alt vîrf al acestui spectacol de excelență. Mărginitul, îmbufnatul, ridicolul, complexatul Malvolio nu are nici o fisură în demonstrația pe care o oferă actorul. Dacă i s-ar tăia tot textul evoluția lui Diniță ar pierde puțin, probabil, din savoare și claritate. Am reînțîlnit un actor rar, care aștepta de mulți ani regizorul capabil să-l redea în întregime teatrului. Dan Puric în Sir Andrew este, de asemenea, o prezență distinctă a spectacolului. Actorul care beneficiază de exercițiul pantomimei dispune de un surplus de mijloace de expresie și ne referim în mod special la expresia corporală. Cerasela Stan în travesti și pe partitură redusă rămîne în memoria observatorului. Ovidiu Iuliu Moldovan ne propune un Duce izolat în opulența sa de singurătatea din el. Spațiul dintre persoana proprie și ceilalți nu poate fi încălcat decît de Cezario. Asta-i și aproprie pe cei doi, inconștiența juvenilă și căldura lui Cezario cucerind pe nesimțite sufletul Ducelui. Bun cunoscător în ale vieții, Orsino, în varianta lui O.I. Moldovan, se complăce cu mult rafinament în suferința aceasta. Ducele pare conștient de privilegiul de a suferi din dragoste, dar nerăbdător și capricios schimbă obiectul adorației în momentul în care se dovedește efortul

inutil. Scena sosirii lui cu elicopterul pentru promenadă în locul unde speră s-o întîlnească pe Olivia este de un umor copios. Întreaga curte care se mișcă în interiorul palatului grațios formează acum garda sa personală bine antrenată pentru acest exercițiu și amintind de gărziile poliștice contemporane. Dar viața din interiorul palatului duca este bine delimitată scenic de cea din exteriorul lui. Nu există discrepanță între lumea imaginată a interiorului și cea din afara ei. Sosirea elicopterului Ducelui este anunțată spectatorului prin scenele din interiorul palatului Oliviei cînd Sir Toby se așează la televizor și privește desenele animate, Malvolio urmărește jurnalul de actualități al cărui semnal îl auzim pe banda sonoră, camerista dă cu pumnul în aparatul care se strică în timpul reclamelor, în casă se face curățenie cu aspiratorul iar Olivia poartă un minij exagerat. Doina Levintă alătură costumelor de epocă vestimentația contemporană fără vreun complex. Scenografic, spectacolul este construit economic doar din câteva elemente și lumini care sugerează în ansamblul lui monumentalul. Ceremonialul din palatul ducal, scenele de intimitate ale lui Orsino, lumea eterogenă din jurul Oliviei, secvența din barul marinăresc, reclama făcută de dansatoare unei cunoscute firme de țigări americane sînt elemente care se suprapun artistic în concepția scenică a lui Andrei Șerban tocmai pentru că acesta propune o viață reală posibililor în planul opere; scenice fără să o reproducă pe cea existentă. Am aplaudat cu căldură un bufon realizat cu mare rafinament scenic și inepuizabile mijloace, personaj în care l-am redescoperit pe Claudiu Bleont. I-am aplaudat pe Valentin Istodor, pe Mircea Rusu, pe Constantin Dinulescu, pe toți cei care au evoluat fie chiar și pentru cîteva minute în acest Shakespeare de elită dăruit scenei românești de Andrei Șerban.

Liana Cojocaru

Satul era desigur după colina aceea ca o spinare de oaie flocoasă trebuia aşadar să treacă prin pădure şi se însera ei îi era puţin frică rămăsese în urma bărbatului care căra voineşte geamantanul cu capul în jos bombănind ce îi-o fi trebuit atâtea calabalac şi uite au început să răsară stelele şi luna o să se ridice şi ea departe lătra un câine mai bine zis chelălăia hăuia sugrumat urla cu gâlgăituri tânguitoare şi Anei îi era acum frică de-a binelea dacă vin lupii bărbatul izbucneşte în râs se opreşte pune geamantanul jos femeia se agaţă de el i se ghemuieşte la piept şi el îi mângâie părul priveşte acolo luna se ridică tremurând din spatele dealului

se luminează de zi

avusese un somn lung agitat pătura căzuse la piciorul patului cearceaful se strânsese sub trupul asudat Ileana plecase în timp ce el dormea afară plouă frunzele castanului lucesc la fereastră e târziu după prânz din bucătărie nu mai vine nici un zgomot nu se aud nici măcar picăturile de apă care se scurgeau la intervale regulate din robinetul stricat al chiuvetei mai trage câteva clipe cu urechea apoi se răsuceşte pe burtă cât mai departe de peretele rău mirositor îşi înfundă capul în pernă şi încearcă să adoarmă din nou e mult mai bine aşa să dormi să dormi în neştire şi din când în când să visezi să dai la o parte perdeaua aceea neagră şi să încerci să ajungi dincolo nu reuşeşti totdeauna mai întâi simţi că te înăbuşi şi zumzetul acela interior devine din ce în ce mai puternic dar pe urmă dacă perseverezi dacă îţi azezi amândouă pernele peste ureche şi strângi până la durere pleoapele întinericul începe să se destrame şi o ceaţă verzuie tăiată de furoare de aburi albi apoi un fel de ploaie albastră cu picături mari sau poate grindină şi în sfârşit cerul şi plaiurile limpeze după ploaie tăpşanele mângâioase cu iarbă mustind de lumină umărul acela de deal şi dincolo altă vale şi mai verde şi mai luminoasă şi alt deal altă vale şi deal şi vale deal valuri încremenite solemne

respiră adânc

în mirişte pe unul din muşuroaiele de cârtiţă unul ceva mai mare şi se lăsa încet seara era linişte din când în când lătratul unui câine ori tipătul unei păsări departe de tot sunet de tălângi e

stâna lui Munteanu a lui frate-său Anica are o voce firavă care iese parcă dintr'un fir de iarbă el se întoarce spre ea şi-i mângâie fruntea apoi obrajii îi simte gura umedă bărbia pielea gingaşă de sub bărbie nici nu clinea sub mângâierile lui aproape că nici nu mai răsufla dar degetele bărbatului când se porneau din nou gestul era acum mecanic un vultur acolo uite acolo arată profesorul întinzând braţul şi degetul arătător un uliu poate îl corectează faţa un uliu repetă el şi hotărându-se brusc se scoală se mai uită o dată pe cer apoi spre pădure Anica se ridică şi ea pe jumătate un uliu la pândă şi zâmbeşte dar el nu-i vede zâmbetul e întors pe trei sferturi priveşte către colina împădurită va trebui aşadar să treacă prin pădure ei îi era puţin frică rămăsese în urma bărbatului care târa după el

ce-mi spui mie

nu mai e în bucătărie a terminat de spălat vasele dar n'a intrat la el în odaie s'a dus probabil în atelier la Andruţa care e foarte bine dispus astăzi de cum intră pe uşa o strânge în braţe şi-apoi frecându-şi palmele îi spune să îmbrace rochia de mireasă nu aia aialtă acolo pe pat aşa foarte bine ea se dezbracă ascultătoare nu zice nici păs îmbracă rochia fără ca măcar să se uite în oglindă nu-i place ba da dar o doare capul Andruţa îi oferă un antinevralgic ea refuză pentru că mai luase nu vrea el ridică din umeri şi pregăteşte aparatul reflectoarele îi-ar trebui un mire şi se vede că ideea îl amuză să-l convingă ea imposibil e bolnav nu se poate scula din pat ştie asta totuşi nu şi nu ea se înfurie protestează el o linişteşte haide las'o baltă îmbracă-te mai repede întinde-te pe pat iar va trebui să mă chinui cu tot felul de trucaje aprinde reflectoarele nu mişca nu respira ea nu mişcă nu respiră şi o mănâncă îngrozitor nasul fotografului tipă se agită se pune într'un genunchi se scoală nu găseşte poziţia cea mai convenabilă trage aer în piept aşa fă-ţi o provizie de aer şi nu te mai foi atâtea iar se scoală face câţiva paşi se repede la fereastră se întoarce se pune din nou în poziţie acum nu mai mişca gata

poate am rătăcit drumul

plouă mărunţ şi lăstunii se amuzau să sfâşie ţesătura de stropi pentru ca el de acolo din fundul patului unde zăcea greoi îmbuibat de băutura s-o poată zări pe baba care-şi dădea în bobi pe prispa casei vecine sau poate era un alfabet al lor un alfabet păsăresc compus din zboruri scurte şi frânţe din când în când o linie mai lungă de la o streăşină la alta semne pe care el nu le putea descifra dar păsările n'aveau de unde să ştie ignoranţa acestui animal lipsit de aripi plin de guturai şi cu vederea destul de slabă care căsca şi se întindea troznindu-şi oasele era desigur târziu ar fi putut trimite un elev să-l scoale dacă a văzut că întârzie ori Anica de ce n'a dat ea o fugă în pauza mare probabil că nu era totuşi chiar atât de târziu şi profesorul mai cască o dată mai să-şi rupă fălcile se dă jos din pat şi se duce la Veta în bucătărie să bea apă trece desculţ prin camera cea mare care miroase a busuioac se lipeşte de uşa bucătăriei trage cu urechea câteva clipe bune abia apoi ciocane apasă pe clanţa care nu se deschide ce drac se întâmplă bate cu pumnul şi zgâlţâie clanţa cine e tipă Veta şi uşa se deschide femeia începe să râdă de ce râzi o întreabă profesorul şi zâmbeşte incurcat

peste tot miros de igrasie de şoareci de

cu faţa la perete şi se uită la petele de igrasie apoi se răsuceşte pe spate se ridică într'un cot priveşte cu o atenţie tâmpă la vaza goală fără flori de care e rezemată Anica are capul uşor aplecat într-o parte în spatele dealuri şi văi nu te mişca tipa el şi fata înţepenea în poziţia în care era toamnă zi aurie de toamnă celelalte fotografii le pierduse ori poate primăvara sfârşitul anului şcolar după serbarea de paste fireşte o adiere uşoară mişcă frunzele castanului un corp îşi face loc printre frunze nu poate fi o vrăbie se lasă pe spate şi închide ochii nu reuşeşte să adoarmă pentru că i-e frică de frică era poate un vultur un uliu îl corecta ea

de ce râzi nu râd

în iarbă şi stătu aşa pe burtă nemişcat să privească soarele care scăpata în spatele dealurilor mângâind totul cu roşu şi iarbă şi obrajii ortacilor minile lor vinjoase sprijinite în băte şi boturi zavozilor blănurile oilor care urcau agale dealul ca să se îndrepte spre popasul de noapte doar una singură rămăsese în urmă era lângă el nu îndrăznea nu vroia să se clinească fără el nu-l pierdea nici o clipă din ochi se uita ţintă la el şi se apropia ridicând botul de parcă ar fi vrut să-i vorbească dar el continua să se uite după turmele care se depărtau mânate de ciini şi de cio-bani erau acum tocmai pe vârful dealului plini de soare înroşiţi de ultimele raze ale soarelui şi tălângile sunau stins încă puţin şi totul va dispărea în valea de dincolo

Inchide ochii

degetele fetei îi mângâie pleoapele sub care bulbii ochilor zvăcnesc ca nişte mici animale speriate stărnite acolo în întinericul culcuşului care acum însă se colorează treptat o ţâşnire de roşu şi-apoi peşte de galben şi de albastru şi o întindere verde gălbuie aducând a câmpie dar şi a iaz acoperit de mătasea broaştei degetele devin mai insistent mai apăsătoare şi privirilor dinăuntru li se descoperă tăpşanul verde

DUMITRU ŢEPENEAG

NUNŢILE NECESARE

(fragment)

Fotografie de JOHN FOI

deschide ochii

înflorit şi deasupra cerul continuă spune el şi fata nu înţelege coboară degetele pe obraz îi mângâie buzele ochii zice el şi ea râde ca de o glumă îşi vâră mâna subţire în deschizătura cămăşii şi-i mângâie pieptul iar el nu mai vede nimic mormăie şi se întoarce pe o rână îşi trece un braţ pe după mijlocul fetei şi o trage spre el fata se lasă să alunece nu ezită să-şi lipească trupul de al lui ochii mai bombăne el o dată şi cu ei închişi îi caută orbeşte gura pe care o părăseşte însă repede buzele lui întânlesc ochii fetei şi fata aproape că se sperie de violenţa acestui sărut neaşteptat sunt amândoi cu ochii închişi mâinile le umblă bezmetice pe trupuri amândoi în întineric el strânge cât poate pleoapele şi în acelaşi timp apasă cu buzele ochii fetei o fâşie de albastru îi înveleşte şi uite că se deschide şi plaiul acela minunat dar fata nu mai rabdă apăsarea mâna bărbatului s'a înclăstă în carnea ei nu mai poate suporta şi se zmucesc mă doare scânceşte ea

alături voci şi răsete pahare şi fu lişe ciocnite clefăit mesenilor care se sfiau să vorbească cu gura plină ales Munteanu al cărui glas răguşi domină pe celelalte îndrugând verzu uscate că doar fusese marinar ce na călătorise peste mări şi ţări văzuse atâtea locuri păşise atâtea chestii vesteste şi înfulecă troznind din sele vinul gâlgăie în pahare curg pe faţa de masă care e toată parcă de sânge şi atunci uneori patina în rochia ei de tafta neagră cu sajul puţin desfăcut şi părul desp însăşi patroana care desigur se ame puţin ori se prefăcea ca să se pună rând cu ceilalţi se clătina când se dica şi ieşea din salon pentru ca p câteva minute să revină împingânduşor din spate pe cea mai chipeşă cea mai blândă zice Munteanu şi altă cameră apărea piticul cu sula mare şi groasă şi orgia începea pe profesorului devine un muget ceii aproape că nu mai râd mai degenesc îl urmăresc îl ascultă cu căscată uită şi să mai mănânce P reanu şi-a apropiat scaunul de Ana mângâie acum coapsa apoi femeia dică piciorul şi-l pune pe genunch bărbatului mâna acestuia i se capină la sex şi femeia mijteşte ochi plăcere oaia nici nu clinea sub împişarea piticului

bondari imenşi deasupra tăpşanului

nu poate să adoarmă se răsuceşte pe o parte pe alta pe burtă îndoinc genunchi pe spate cu puilul de pe aşezat peste ochi asudă de atâtea zcoliri şi degeaba strânge pleoapele înfundă faţa în pernă străduindu-să nu se gândească la nimic din bucat se aud clinchet de vase paş târşăi tot felul de zgomote care ajung anficale la urechile lui aşa că se rceşte cu un salt patul scârţâie din te încheieturile zvârle pătura cu picrele şi se dă jos din pat privind bui în jur Ana plecase în timp ce el mea habar nu avea cât era ceasul îşi dă seama că în bucătărie trebă Ileana frunzele castanului lucesc la reastră Ana plecase cască îndelun se urcă din nou în pat cea care va

va fi tot Ileana fără să bată la ușa neai se oprește o clipă în prag se peste umăr închide ușa răsucind două ori cheia în broască își deschide asturii de la bluză cu același surâs care i se întinde pe toată fața ca ită și țâțele mari slobozite din su- și gesturile brutale și grăbite a- pe că se prăbușește goală pe pat a bărbatul care își lipește spinarea erete și închide ochii fără ca totuși ăbă curajul să nu întindă brațele trupul alb cald

oare capul

În întâmpinarea lui Anica rămâne a un gard ceva mai departe o vede zâmbește și-i face un semn cu ca- pe ceilalți îi bate pe spate ori îi ia lupă umeri știe că e privit de Pă- anu o vede la fereastra cancelariei Ana care pare interesată de scena de simpatia dintre profesor și e- Pădureanu zvrăle țigara aprinsă și tră în clădirea școlii se duce în elerie unde dă peste Munteanu se ză lângă el amândoi încep să șu- ască la un moment dat unul din ei pune celuilalt cu admirație că e dat aște și vorbesc, vorbesc despre miei, găini, directorul, inspectorul, mân- nu glumă, numai să ne facem trea- răd și punem în chestia cu Anica i văzut sigur că da și Ana intră în elerie și ei se opresc, schimbă vorba ușor se îmbată ea decât el spune ori dește unul din ei și atunci în încă- apar și alți profesori, vine și direc- l care începe să-l mustre pe Cio- u Pădureanu îi ia apărarea Cioba- se enervează, nu vrea să fie apărat Pădureanu, iese din cancelarie trân- ușa directorul țâțâie Munteanu ri- din umeri, e cam ridicolă toată po- ea.

ci de ce ți-a spus.

fața în sus privind cerul și dealuri- ur oia se dădu mai aproape de el ehăi subțire de câteva ori la rând mângâie pe cap ea își lipi botul urechea lui pe el îl cam gădilă la put pe urmă păru să-l intereseze t contact pe care nu mai încercă evite dimpotrivă își încleșta mâna în a animalului și-l sili să se așeze pe a cu blana lipită de pieptul lui încă ai deslușeau departe lătratul zăvo- și tălângile turmei care continua rce dealul dar el nu mai auzea de-

itoarece cu fața la perete

răsese vitrina fotografului soldatul caraghios care-și bălângănea coasa nalul mării mireasa întinsă pe ca- le și vegheată de ofițerul care ține opil de mână habar nu avea cine adruța și pe urmă când i-a explicat era prea târziu a venit într-o zi cerul el era ca de obicei în pat ofi- zice pardon și închide ușa în came- droase a igrasie și a șoareci el zâm- e privind frunzele parcă pictate pe astră și închide ochii strânge cât poa- tare pleoapele și încearcă să nu se lească la nimic și uneori reușește ales când Ileana lipsește din bur- rie e în atelier ori e plecată după părături măcelarul din colț cu

obrajii roșii și mustață mică neagră trăgea deseori obloanele și intra cu ea în cămăruța din dos dacă nu se gândea la nimic și Ana nu apărea cu flori în ydaie veselă ori afectată sau dacă nu tri- mitea un copil să-i bată în geam să-l scoale dar el nu auzea și atunci pustiul trebuia să intre în casă să traverseze camera cu busuioc și să bată ca un apu- cat în ușa cu pumnii și cu picioarele intră spunea el într-un târziu așadar dacă nu intră nimeni izbutește și per- deaua neagră se dă la o parte pentru câteva clipe desigur nu mai mult și apare într-o limpezime înfricoșătoare

tavanul e murdar plin cu plase de pă- ianjen

În bucătărie Ileana taie carne cu sată- rul și cântă precis că a fost la măcelă- rie îi plac obrazii rumeni ai măcelaru- lui care o poftea în camera din fund închidea ușa și dădea să-și scoată șor- țul pătat de sânge nu e nevoie spunea femeia scoate numai pantalonii între noi fie vorba nu-i displacea mirosul șor- țului și se lăsa în genunchi în fața lui să-l ajute să-și scoată nădragii mai mult îl încurca măcelarul era emoționat stai așa spunea ea și-și pune șorțul pe cap acuma cântă și izbește cu satărul în grămada de carne roșie pe care ar fi putut foarte bine s'o treacă prin mași- na de tocat el nu mai suportă zgomotul și începe să strige să înceteze dar pro- babil nu destul de tare căci ea nu-l au- de ori nu vrea

dealurile erau joase

își mută privirea pe ușa mazăgălită cu creioane colorate cu verde și roșu și galben pata asta galbenă conturată cu negru vrea să fie o oaie iar mai încolo o siluetă închipuind un cioban așezat pe țărnuț mării oaia mestecă un fir de iarba ori spune ceva căci are botul în- tredeschis iar ciobanul a dus mâna pân- nie la ureche dar cum s'auzî când ma- rea vuieste neincetat valuri mari cât oaia se năpustesc pe plajă se tâ- răsc pînă la picioarele foarte lungi ale ciobanului care e colorat în roșu ca un rac deasupra cerul albastru și în spate câmpia care nu se distinge de cer decât prin niște dăre galbene semn că desenatorul a vrut să combine albastrul cu galben ca să obțină verde dar nu avusese destulă răbdare ori creionului i se rupsesse vâr- ful după primele trăsături dovadă că această culoare nu mai apare în restul compoziției țărnuț e de altfel destul de pustiu mai încolo se zărește o silue- tă neagră cu o bonetă de soldat și un fel de băț în chip de pușcă pe urmă dar e departe și lui i-e lene să se dea jos din pat să se uite cu atenție mai bine încearcă să adoarmă

privite de sus păreau niște dealuri verzi

sau mai bine zis niște costise care se transformau treptat într'un fel de pla- iuri scurte putând fi socotite și văi uite acolo dealurile a spus el plouă și iar nu poate să adoarmă patul scârțâie din toate încheieturile nu e decât o perdea neagră ca un zăbranic se întoarce pe partea cealaltă mișcă buzele fără să scoată vreun sunet doarme pe masă ca- pul de miel

traian furnea

Am vrut să îi scriu
o scrisoare Mirelei

(Un dreptunghi. Ziceam că asta e gara)

Stau într-o cămăruță cam cit viitoarea mea groapă.
Mă gândesc să îi scriu o scrisoare Mirelei.
Să o fac să înțeleagă
Ceea ce nici eu nu-nțeleg prea bine.
Faptul că n-am dat de mult nici un semn.
Prea copleșit de realul ce mi-a rămas.
Făcîndu-mi zilnic calabalicul.
Mutîndu-mă dintr-o durere într-alta.
Cu geanta mea de spate tot ce mai am numai al meu.
Tot ce-mi lipsește am dăruit.
Trăind câteva zile și nopți
Lîngă o femeie amărită și veselă ca și mine.
Spunîndu-i poezii.
Ea rîzînd ca proasta habar neavînd cum se cade
Să te comporți cu un poet.
Neîndrăznînd să te întrebe nimic altceva decît
Dacă nu îți este cumva foame dacă nu vrei o piine
Cu ceva dacă n-ai nimic de spălat. Că ea eu plăcere...
Vorbîndu-ți de bărbatul ce-a părăsit-o.
Trăind acum e-o țîrfă. Ea în aceeași situație cu mine acum
Dar proasta nu vede.
Ținîndu-și copiii ascunși în camera de dincolo de parcă
Ar fi ai unei vecine dusă la operetă
Căreia ar avea ea să îi spună câteva vorbe de la obraz.
Nopți cu țigări puține.
Poate o sticlă cu lichior.
Poze.
Degetele lipicioase.
„Aici sînt la Techirghiol asta e mama asta e moșu'
Călare pe cal“. Pe naiba doar vād că e pe cal.

(Un pătrat mai la dreapta. Asta e policlinica ziceam)

După câteva zile totul se duce dracului
Dintr-un motiv sau altul.
Bagajul.
Papucii dați cu crema ei neagră.
Prăfuită.
Ținută într-o cutie de lemn în debara.
Tubul cu pastă de dinți.
Aproape gol.
Să-l mai iei ?
Să îl lasi ?
Apoi drumul ce n-ai habar unde duce.
Gîndul țîrziu că ți-ai uitat o carte și pixul.
Durerea de stomac credincioasă.
Cornul tare cumpărat de la colț.
Chestiunea unde vei dormi de astăzi pe mine.
Răcoarea amară a serii apropiîndu-se.
Apăsarea curelei de geantă pe umăr.
Gara.
Casa de bilete.
Vagonul.
Călătoria.
Noaptea în care n-ai ce să scoti din geantă
Să-mbuci ca ceilalți.

(Un cerc apoi. Ziceam că asta e parcul).

Constatarea că ai vrea să dăruiești cuiva ceva
Dar nu găsești în geantă nimic potrivit.
Dimineață lăptoasă.
Gara altui oras prăpădit.
Oras parcă aseuns printre castani
De jenă că n-are cu ce te primi.
Căutarea unui amic după adresa din carnefel.
Nevasta lui ce te privește nedumerită știrbă și tristă.
Sosirea prietenului de la cumpărături.
Fuga înapoi după o sticlă cu vin.
Două zile la el.
Obisnuirea cu totul din casă.
Participarea la discuții în ceea ce privește zugrăvitul.
Te crezi un pic la ține.
Așa e cînd n-ai casă.
Plecarea doar n-o să stai pînă la bătrînețe.
În vremea asta mai compui poezii.
Mai sperî că totul se poate aranja.
Te bucuri că ești sănătos.
Îți reușește un aforism : „Lumea e a celor săraci
Ce o dau de pomană celor bogați“.
Îi minți că îți apare o carte în curînd.

(Un mic pătrat mai în sus. Asta e blocul 280 ziceam)

Le răspunzi la întrebări
Privind viața intimă a unor artiști. Ce nu cunoști
Le spun din burtă. Nici o problemă.
Singur acum într-o cămăruță
Cam cit viitoarea mea groapă. Te păcăleam cînd îți spuneam :
Fiule
Că noi trei nu vom muri.
Am vrut să îi scriu o scrisoare Mirelei.
Dar iată că m-am trezit desenînd : Un pătrat.
Ziceam că asta e gara. Un pătrat mai la dreapta.
Asta ziceam e policlinica. Un cerc apoi. Asta e parcul
Un dreptunghi mai în sus : blocul 280.
Și apoi de la pătratul cu gara duc două linii — șoseaua.
Piata se ocolește prin stînga.
Policlinica.
Blocul 280.
Dau colțul cu pixul și mă opresc
La ultimul pătrat mai în jos :
Casa mamei tale și casa ta fiul meu
Îi desenez și-o fereastră
Încerc să privesc înăuntru.

DARUL. SOȚUL.

Personajele de roman rolesc în jur. E de ajuns să întinzi mina și înhați ce îți trebuie. Dar, ce să faci cu personajul, dacă încă nu ai în minte romanul.

Viața nu vrea să se scrie. E bine închinată în sistem. Nu iese din tiparul impus de marele autor, sistemul. Ba da, iese cu cite o poveste de groază care se termină cu dispariția, detenția sau moartea unui om. Atenție, rămâneți personaje, nu leșiți din romanul marelui scriitor, sistemul.

Victor frinează ușor. O basculantă cu pictriș întoarce în mijlocul șoselei. Impotriva oricărei reguli de circulație. Cu dreptul celui care poate zdrobi. Exact ce spunea.

Frinează, și personajele ascultă, stau cuminți. Își trăiesc rutina cu prudență, chiar cu frică. Nu sâr din pagină. Nu oricine poate fi erou. La sfârșitul cărții riscă să moară. Sau să...

Vlad e și el un cititor. Conviețuirea cu Dana l-a făcut un cititor profesionist. A câștigat ceva, dar a pierdut din plăcerea simplă a parcurgerii unui text.

Dana se ocupă de Dumnezeu el. Un cuvânt. Lui Mircea i-au schimbat cuvântul, i se dăduse unul mai important, ce să-i faci, sunt lupte, suspiciuni la conducerea Institutului. I s-a oferit, acum, ca rost în viață, cercetarea și scrierea cuvântului „a muta”. (Au și cuvintele romanele lor. În dicționare.) Mai are și altele, „mult”, „mugit” etc. E disperat, nu înțelege ce intrigi au fost la mijloc, care era miza. Vorbele astea îi sună a înjurătură. Mai bine îl pedepseau administrativ, îi tăiau din salariu. Mai bine un vot de blam pe linie de Partid. Nu, asta ar fi, totuși prea periculos pentru viitorul lui.

Victor ride, a făcut din Mircea un personaj, îl lasă cu durerea lui, nu prea mare, încovoiat de umbra penibilului, pe care o poartă cu sine, apăsătoare sau primejdioasă, oricare om.

Norocul i-a oferit Danei destul confort. Cuvântul „dumnezeu” nu e de colo. (În dicționar se scrie cu literă mică. Abia pe la sfârșitul istorioarei lui, capătă importanță și literă mare.) Dana ar trebui să se folosească bine de el. Să se salveze. Cuvântul asta poate s-o înalțe, s-o întregască.

Motorul mașinii zumzăie îngrijorător. Victor ține mâinile strins pe volan. Trupul i se încordează în scaun. Poate fi o pană, poate fi un refuz de a mai funcționa după programul inițial. Un sistem, odată încheiat, funcționează ca un organism viu, își inventă el noi legi, uită de cele care i-au dat viață. Legea asta, căci e o lege a sistemelor, l-a fascinat pe Vlad. E, aici, atîta obscur și naștere.

Mașina nu mai rulează, se poticnește din metru în metru. Ca un cal cu picioarele dinainte împiedicate de stăpîn: să pască numai într-un perimetru controlat, fără să o ia razna, să se rătăcească de ogradă și datorie sau, Doamne ferește, să-i tresalte instinctul de libertate și sălbăticie și, galop nebun, să intre în pădurea nesfîrșită, apoi în stepă și, iarăși, în pădure, după cum l-a făcut natura și la indemnul ei. Păgubitor pentru stăpîn, primejdios pentru el, animalul, pîndit de fiare sau de nesfîrșitele capcane ale lumii, așa cum a făcut-o, la început. Creatorul.

Despre Dana e vorba în gândul ăsta și, n-are încotro, prețiosul dar pe care îl face e, uneori, greu de dus în cerc de dăruiitor. Nici nu știe bine ce anume e acest dar mare. Nici, de ce intenția? hotărîrea? de a i-l face, nu capătă o exprimare clară, decisă: îți ofer acest dar, iată-l.

Motorul se poticnește, își adună forțele să meargă înainte, va izbui sau se

va opri, pur și simplu, exasperat, fără soluție. E încins.

Conspirativitatea are și partea ei de deliciu, frenezia e, ce să-i faci! zgribulită de teama sfîrșitului natural, adaosurile la iubire le-a acordat. Ca pe o mărire la salariu. Nu, nu e adevărat, e o comparație trivială. S-a molipsit de ironia artificială a colectivului Dicționarului Limbii. Nu se potrivește cu el, iar azi, Victor se gîndește cu duioșie protectoare la Ea.

Îi va dărui un răgaz, să-și regleze respirația, ca să pornească, să țînească puternic, elastic, pe ultima etapă a alergării, să intre în linie dreaptă, detașat, și să ajungă, prima, așa cum merită, la linia de sosire.

Victor injură printre dinți. I-a lăsat motorul în mijlocul șoselei. Trebuie să ceară ajutorul cuiva. Nu se pricepe la mașinării.

Las-o să sufere, are prea mult, iar preamultul trebuie și el, dus cu sudoare și chin. Și chinul face parte din dar.

Azi, Creatorul e obosit de generozitatea lui, întoarce spatole lumii, să se descuroce singură.

Victor ajunge acasă cu întîrziere de o oră. O anunțase că vine să o vadă, doar pentru citeva ceasuri, și pleacă înapoi.

Dana era neliniștită, el o privește cu mirare, parcă de sus, ce țî-a venit, țî se pare, nu, nu vrea să mînce, ocupă-te de musafiri, eu le-am făcut cuvenitele urări de petrecere bună, să lăsăm vorbele, nu te privește deloc ca pe o străină sau, poate, te simți tu așa cum zici.

Dana ațîntește uimită spatele puternic, neîndurător care se întoarce de la fața ei. Are răbdare, un ușor tremur face loc, apoi sparge stăvilarul imaginilor periculoase, nespuse, despre ce se putea întîmpla pe șoseaua Văleni-București, camion venind din față cu viteză, un tractor ieșind, roșu, dintr-un drum de țară și... Automobile, tiruri, stâlpi de telegraf, faruri aprinse, suvoi, înghesuit de oameni și vehicule, în viteză de săgeată, unde împotriva altora, din direcții contrare.

În patul din dormitor, întins pe spate, cu ochii închiși, cu bărbia puțin ridicată — o secundă de neîndurare — Victor adoarme, atît cît să uite confuzia de o clipă între realitate și ficțiune.

Darnicul își capătă pedeapsa pentru trufia de a dărui. O primește nedumerit, chiar revoltat. Își scutură umerii puternici și pornește din nou lucrarea lucrului bine făcut: darul pină la capăt.

Vlad salută musafirii cu amabilitate și bucurie. Șantierul nu așteaptă, el i-a adus flori și a felicitat-o pe soția lui. Acum, la treabă.

STÎNJENEALĂ

Te iubesc n-ar fi trebuit să apară. Undeva s-a produs o alunecare. Alina n-a simțit-o. Au vorbit despre literatură. Nu s-a gîndit că vorbește cu un bărbat. Ci cu o ființă. Nu e cochetă. Nu vrea neapărat să placă. În comunicare partenerul nu are sex. El, e doar un obraz. Prelung, melancolic, solemn. Nu-i știe numele mic. E adevărat că s-au tutuit la un moment dat. Din plăcerea continuării ideii unuia de către celălalt.

— De atîtea ceasuri ne spunem, și unul, și celălalt, aceleași propoziții. Gîndim la fel. Înțelegi? este din pricină că ne iubim.

Alina nu înțelege. Nu crede. Nu și-a dat seama.

Momentul e stînjenitor. O anume delicatete o împiedică să spună nu, nu înțeleg. E descumpănită. S-a schimbat registru comunicării. El îi spune de două, de șase ore că o iubeste. Ea nu a auzit pină acum, s-a prefăcut că nu aude. A auzit, dar declarația se așeza cumva, comod, fără dificultăți, în zona ficțiunii despre care vorbeau: literatură.

Cînd vorbești despre literatură, vorbești despre iubire? Erotismul latent din artă e prielnic. Îl provocăm, desigur, îl ținem în subsolul ființei noastre și, la nevoie, cu un scurt poc, deschidem chopengul. Alina nu știe cum să iasă din încercătură, să ridă, să se ironizeze, să...

E bine, e destul. Nu ne trebuie nimic mai mult. Ce rost au brațele întinse a îmbrățișare? El nu insistă. Ea se așează pe scaun. Nu răspunde cuvintelor lui. Și, totuși, scena trebuie să aibă un final.

— Eu am tot ce-mi doresc, spune Alina. Nu-mi lipsește nimic.

El zîmbește senin, e convins de asta.

Pericolul de a cădea în trivial nu se arată. Ochiul negrii au o ardență calmă, definitivă. Alina suride și se ridică. Îi îmbrățișează cu liniște, ca și cum ar fi făcut-o de multe ori pină acum. Căldura, forma trupului cuprins, nu o miră. E ca și cum brațele ei au fost obișnuite cu proporțiile trunchiului lui. Au știut exact cît trebuie să se deschidă, apoi să se apropie, ca să prîndă. Nici senzație de surpriză, nici de neliniște. Lipsește tresărirea, scrijelitul nervilor de neștiut. Nu apare impactul plăcerii cu neplăcerea atingerii cuiva care nu este al tău. O emoție, fără ascuțime, fără sfîșiere.

Rămîn îmbrățișați. Ea își lasă capul pe umărul lui. El își apleacă obrazul, abia atingîndu-l, pe al ei. Se privesc cu zîmbetul lung, nesfîrșit al celor care își aparțin. Trupurile nu se încordează. Graba violentă a dorinței nu apare. El o ține îmbrățișat. Alina zîmbește cu gura lipită de umărul lui. Ar putea adormi cu sentimentul de împlinire. El o depărtează ușor de sine. O așează în scaun.

— De ce țî-e frică. Noi doi vom face meru dragoste.

Alina suride. Un mic tremur al obrazului îi arată și lui că nu, cuvintele astea, pe care le spun toate cuplurile de femei și bărbați, n-ar fi trebuit să apară între ei. Nu se potrivește cu zona imaginarii în care au trăit ore întregi pină acum. I-a apropiat literatură iubirii.

Alina e iarăși, și iarăși stînjenită. Două planuri s-au încrucișat, acum încep să se confunde. Ele trebuiau să rămîn paralele. E aici viclenia ființelor neîntregi, parțiale, cum le spune ea. Se folosesc de literatură și idei, ca să se poată apropia trupește. Cuvîntul îi înalță.

I-o spune și lui. Repetă și îi e rușine că o face, ea are tot ce-i trebuie. Viața ei e plină.

El nu insistă. O privește ca și cum ar avea înainte tot timpul vieții lor.

Din situația asta trebuie să iasă. O incomodează gîndul că bărbatul, el, o doarește. Ea nu-l doarește altfel decît îl are acum. E al ei. Atît îi trebuie. Nu altfel, nici mai mult. Îl doarește și ea. În felul

ăsta, neviolent. Fără atingere. Ar putea rămîne așa zile întregi. Să se privească, să spună o frază, să aprîndă o țigară.

În trupul ei, un scurt fior de nerăbdare. I. s-a pus o problemă, sau, cum se spune? se găsește într-o situație care, uite că alt cuvînt nu găsește, o stînjește. După ce s-au îmbrățișat, e prea tîrziu să nege apropierea.

El e liniștit, ei îi e bine. Îi vorbește cu sinceritatea unei tandreți demult stabilite. Spune cuvinte care nu sunt scrise, nu și-au găsit loc în cunoscutele scene de dragosie din romane.

Femeia e supărată pe dragii ei autori. Înclocuiesc toate astea cu descrierea stării de comuniune sufletească a îndrăgostiților. Da, iată cum ne-au păcălit, cum s-au ferit, n-au vrut să riște. Nici față de pudoare, nici față de morală. Scena apropierei trupestă, detalierea atingerii miinilor, a buzelor, a încolăcirii trupului cu trup, nu se de-crie în romanul iubirii. Îl privește pe cititor ce și cum își imaginează. Bănuiala că la marii îndrăgostiți scena din pat s-ar petrece altfel decît o pot reconstitui ei le dă o mare nostalgie. Ca și ei, acum. Trupurile îndrăgostiților ideali, cu nume care ne înfioară, ar trebui așezate de poezi într-un pat acoperit cu cearsăfuri cu o anumită consistență a bumbacului sau a mătăsii, după caz, apoi, s-ar cuveni potrivite trupurile care se iubesc cu obiectele care le adăpostesc dragostea.

Îmbrățișările mari ale literaturii evită, elimină detaliile. Bucuria unirii bărbatului cu femeia e lăsată în mister, taină, tăcere. Pe scriitor îl incomodează elementele cîrnii, pernele și mișcările. Se practică așezarea într-un regn tulbure al obiectelor uzuale. Se îndepărtează pomelirea atingerii capetelor, a degetelor picioarelor, a gambelor și coapselor.

Alina le dă dreptate romancierilor, e greu, jenant, șocant. Se pot adăuga aici oricîte adevăre.

Trupurile ființelor care se bucură trăiesc fiecare detaliu, porii pielii spatelui ei în palma lui netedă, căldura de vară a subțorii genunchiului ei, omoplatul lui apăsînd palma ei deschisă.

Literatură dragostei evită enumerarea. În cuvinte scrise, bucuria vieții cade într-un lac amenințător, se împrăștie. Îmbrățișările legendare ale marilor iubiri n-au anatomie, mișcare și obiecte folositoare. Iubirea literară e o strategie a înălțării cititorului din banal. Tactica este să-l frustrezi. Să-i dai, prin tăcere sentimentul că el e meschin.

Alinei îi este destul. Cu detaliile veșmintelor care o acoperă, cu prezența în lumina zilei— căci între timp a răsărit soarele — sentimentul de comuniune s-ar sparge. Formula literară rămîne ideală.

— Nu avem nevoie de nimic mai mult, spune.

Bineînțeles. Nu avem nevoie de nimic mai mult, răspunde el, e tot liniștit. Timpul se deschide înaintea lui și a ei fără granițe.

Alina vrea să pună capăt stînjeniei. Sunt demult îndrăgostiți, de citeva ceasuri. N-ar fi trebuit să strice forma odată dobîndită.

O bruscă nerăbdare o cuprinde. Trebuie încheiat episodul așa, așa cum spune el. Apoi, gata, cuvintele nu trebuie să descrie. Viața și bucuria clipei au trecut. Ritualul omenesc a fost împlinit.

— Bine, spune, zîmbește, el se ridică și o îmbrățișează lung.

Nimic nu începe, nimic nu se încheie.

Femeii îi pierd spaima de derizoriul vieții vii, fără de formă protecție a deja imaginatului. Da, brațe, podul palmei, căldura cămășii lui, un colț de scaun atins, pași pe covor, talpa goală pe ceasul de la încheietura miinii, un obiect cade cu zgomot, respirația curată și fierbinte.

carmen veronica steiciuc

firescul de unsprezece fără

motto: „Iubitul meu, fără seamăn de adevărat și de nebun”

1.

(de galben de negru)

unsprezece fără un sfert spunea și că dragostea e doar o părere paradoxal al zăpezilor ultime visele sint cuvinte îmbrățișate în geometria culorilor

serafice forme în contur diamantîn

florile

dețin secretul nesigure umbre spații în care firescul desenează aripi de galben de negru

2.

(îluzia unui vid cu șapte laturi)

prin memoria absenței sute de ani rătăcitori

în străveziul speranței lumi paralele

timpul și nevăzutul la o partidă de șah caili cu aripi în formă de inimă pionii de încercare voi singurii

îndrăgostiți

la sfîrșit de mileniu

departe de țîrm de întrebările existenței cugetul filtrînd

în dimensiuni de inserare ziduri cuprinse de vrajă abisuri în simfonia clipei rostogolindu-se

brățara în semn de recunoaștere

de fapt

3.

(sub cupola văzduhului sau agonia în pauza de masă)

pe țîrm oglînzile semne abstracte ale unei absențe eupatia imaginează sfere de tandrețe arbori în transparente ametitoare acolo sus

virfurile — cifrele unei iubiri perfecte zbor conjugat la plural culorile cuvinte plutînd în agonia dansului

acolo sus zîmbetul e un evantai de lumină în transparente amefitoare

4.

(e o lume a lor sau după-amiezile unui joc absurd)

aripi de galben și negru-n delir timpul mută calul la E5

nevăzutul își amintește în castelul de ceață

o lălea roșie pionii nu au nici o sansă desigur crezi am auzit că îndrăgostiții au o lume a lor în simburile magic din esența luminii eterne baliverne de altfel zidul orb de la capătul viselor e un mare semn de întrebare

desigur

5.

(intermezzo — n-ai văzut cumva un greier sau poate)

o impresie alunecătoare de șapte desprînse din febra cuvintelor arse mingieri neclare porți multicolore arșita brațelor întinse unde să te găsească luminare

6.

(nu e decît un ochi)

te aștept în fiecare zi lumina la o fereastră înaltă dezlegînd umbrele în spațiul absenței

nesigură clipa în depărtări disperă

e o sete în aer s-au imbolnăvit culorile țipătul oglinzii e palid jar cerul nu e decît un ochi prin care mă privești nu e decît

TRANZIȚIA POLITICĂ ACTUALĂ

METAMORFOZA UNUI SISTEM DE SEMNIFICAȚII

(XIII) RETORICA

Paul Goodman, scriitor american, personalitate inevitabil prezentă în antologiile gândirii occidentale a secolului care se încheie, terapeut și analist social, considerat părintele Noli Stîngi, publica în 1966 foarte pătrunzătorul său eseu „The Psychology of Being Powerless” (un titlu a cărui analogie cu un altul, al mult mai celebrului, astăzi, Vaclav Havel, nu ne poate scăpa). Condițiile vieții moderne — în care prevalează, asupra simplei existențe umane, proliferarea tehnologică, urbanizarea excesivă și centralizarea administrării (atît a oamenilor cît și a lucrurilor) — generează un profund sentiment de neputință, impresia că istoria a scăpat de sub controlul omenească luînd caracterul unei necesități absolute și mult prea limitat inteligibile. Concluzia globală a lui Paul Goodman este că fenomenele istorice ale acestei vremi, precum, în general, evenimentele și actele istorice, nu sînt deloc independente de voința umană, că omul oricît ar părea de lipsit de putere în fața fluxului devenirii (evoluei? involuției?), poate face astfel încît lumea să îi semene. Lucrul nu este însă deloc ușor și, foarte frecvent, o istorie care ar putea fi supusă omului devenind, astfel, umană rămîne domeniul unor procese aberante, anihilînd, sau cel puțin constrîngînd și limitînd omul. De ce se întîmplă așa? Pentru motivul simplu că voința onora dintre oameni — și, desigur, interesele lor, în baza cărora fac act de voință — ajunge a nu mai fi controlată de interesele celorlalți. Goodman socotește drept principala primejdie a lumii moderne, urbanizate, grupul minoritar violent: „My guess is that, under our bad urban conditions, a more dangerous group is the uncontrollable number of the mentally ill and psychopathic hoodlums from all kinds of backgrounds. Given the rate of mental disease and the arming and training in violence of hundreds of thousands of young men, there is sure to be increase of berserk acts that might sometimes amount to a reign of terror, and could create a climate for political enormities” (sublinierea ne aparține).

Violența străzii este, indubitabil, plaga majoră a democrațiilor. Desigur, revoluțiile salvatoare, care elimină dictaturile, sînt tot fenomene de stradă. Asemănarea lor cu teroarea stradală sub regim democratic a fost folosită propagandistic în scop de intoxicare, de către dictatorii și aparatele de care aceștia s-au servit spre a se menține la putere. Deosebirea între o mișcare violentă pozitivă și una negativă sub raport uman este însă ușor de făcut. Eliminînd criteriul, discutabil, al naturii țintei, al identității celor împotriva cărora se îndreaptă acțiunea, avem posibilitatea să discernem îndreptățirea sau neîndreptățirea violenței după fenomenele asociate acesteia. În zilele Revoluției române și multe săptămîni după aceea tinerii erau mai politicoși, mai atenți și mai protecțivi ca niciodată cu cei vîrstnici; oriunde se forma un grup se discuta prietenește și, aproape mereu consensual. A sporit o vreme, încrederea interumană și comunicarea. Alte mișcări violente, ale vieții noastre post-revoluționare, au generat non-comunicare, neîncredere, corupție, prostituție, înșelăciune.

Tendințele sociopate, descărcate în violența de stradă, sînt modul în care o democrație dovedește inerenta imperfecțiune umană. Există însă și o cale, prin care, aceeași democrație, probează inerenta tendință a omului către perfecțiune — am în vedere, în chip evident, creativitatea regimurilor democratice, capacitatea acestora de a promova existența umană ca artă. Viața ființei omenești a pîrut însă îmbrăca formele artei și sub faraoni sau satrapi, sub împărați, principii și cardinali, pentru ca, adesea, democrațiile (exemplul tipic fiind cel al republicii romane) să prefere, pe acest teren, austeritatea. Autocrații au căutat să dobîndească o aureolă de artă și adesea au reușit. Comisarii și fîhrerii au eșuat în această încercare numai pentru că hipertehnificarea tuturor acti-

vităților, în acest secol, inclusiv a terorii, i-a lăsat mult prea incultiv în alte privințe. Există totuși o artă imposibilă să se nască, să fie practică și să se dezvolte altundeva decît într-o democrație. George Santayana o identifică în cunoscuta sa carte „Character and Opinion in the United States”. Este oratoria. Oratoria, ca manifestare socială, constituie contrariul agresivității de stradă, iar ca modalitate de expresie, este contrariul intrigii — această artă a cuvîntului sub tiranie. (Obs.: literatura, în comunism, ca și în toate celelalte regimuri nedemocrate, era vrînd, nevrînd, intrucîtva și intrigă odată cu trecerea țărilor estice la democrație, literatura are a dobîndi ceva din puritatea și decența oratoriei autentice. Iată dificultatea acestui moment al culturii și creației noastre).

Oratoria s-a practicat doar în cetățile democratice grecești, la Roma, în timpul republicii și, după două mii de ani de dispariție efectivă, în statele democratice moderne. Oratoria nu are de ce să fie practică în fața unor subiecți umani aflați în incapacitatea de a lua hotărîri, de a decide. Aceștia ar putea fi constrîși, aceștia pot fi educați — ori se încearcă a fi — dar nu sînt motive ca în beneficiul lor să se consume oratorie. Și totuși se poate crede că un Hitler, un Lenin sau un Mussolini au fost oratori și încă oratori experimentați și eficienți. Oricum, atunci cînd caută să convingă masele, dictatorii nu dispun încă de o dominație suficientă asupra acestora — practic ei uzează de o instituție democratică, aundarea poporului, în scopul înșelării oamenilor. Nu este însă vorba numai de atît. Oratoria este, sau ar trebui să fie, o artă a raționalității — mai exact, o artă a relevării conținutului rațional aflat în atitudinea ta față de semenii. Oratoria poate fi, sub regim democratic, ori în cursul luptei și eforturilor pentru instaurarea unui astfel de regim, componenta principală a „puterii celor lipsiți de putere”. Cuvîntul — și chiar gîndul — au funcții ontologice în sfera relațiilor interumane. În tehnicile Zen sau Vipassana simpla conștientizare, în cursul meditației solitare, îndelungă însă și atentă, a iubirii pe care o porți unei alte ființe schimbă, veșnic și neechivoc, relația ta cu această ființă. Cu atît mai mult, faptul oratoric poate crea noi realități în spațiul umanului.

Creația ontică pe care o socotesc cea mai utilă omului politic de astăzi — fie el om de stat ori persoană interesată să gîndească politic evenimentele cotidiene sau ansamblul istoriei — este, neîndoindu-ne, „Retorica” de Aristotel. Pentru utilitatea și actualitatea ei politică, „Retorica” trece, sînt convins, înaintea „Republicii” sau „Legilor” de Platon, înaintea „Politicii”, a aceluiași Aristotel, înaintea scrierii „Despre Stat” de Cicero, sau a celebrei „Tao To King” de Lao Tze. De ce? Pentru că în „Retorica” se încearcă și se reușește punerea în corelație a naturii umane cu rațiunea și voința. Odată descoperită funcționarea mecanismelor raționale ale conștiinței, în epoca mare a filozofiei presocratice (în epoca, deci, a „nașterii tragediei”) sofistii încearcă să asigure celui abil un controlat glis-sando al adevărului judecăților și raționamentelor astfel încît să se poată ajunge oricînd, într-o confruntare dialectică, la concluzia dorită, care să pară, în același timp, drept perfect întemeiată. Trucurile logice pot fi însă ușor relevate. Socrate și Platon prezintă renunțarea de principiu, cel puțin, a filozofiei la artificialul logic. Aristotel pare să creadă că puritatea perfectă a metodei filozofice a profesorului său lasă omul practic, în particular omul politic, lipsit de orice posibilitate de acțiune. Sub logica implacabilă a necesității omul nu mai poate nici dori, nici voi și nici acționa pentru ca realitatea să fie altceva decît este, odată ce existentul există prin rațiuni suficiente. Necesitatea spirituală este dată de judecată. Această judecată nu trebuie să fie însă alterată prin raționamente false, a căror deficiență este mult prea ușor constatabilă. Judecata trebuie făcută să se preschimbe (să se

altereze?) singură dacă acest drept avantajează interesele noastre. Cum se întîmplă aceasta? Faptul se produce sub imperiul emoțiilor. Aristotel spune („Retorica” II, 1): „Emoțiile sînt acele simțămînte care schimbă omul astfel încît afectează judecățile sale”. Apoi filozoful (ori, mai curînd, de această dată, naturalistul) arată că spre a obține un anumit curs al gândirii este necesar a cultiva o anumită emoție. Spre atingerea acestui scop trebuie însă știute trei lucruri: (1) care este starea mentală ce însoțește o anumită emoție, (2) ce fel de oameni — și în relație cu care alți oameni — ajung la emoția respectivă, și (3) în ce mod concret, și pe ce bază, emoția este dobîndită. Nimic nu este permis a lipsi din această secvență de cunoștințe. „Retorica” aristotelică este manualul complet, de neîncercat și inaugmentabil al condiționării conștiințelor. Cartea trebuie să intre în atenția oricărei ființe politice (a omului chiar neîncercat de răspunderi speciale, inevitabilul „Zoon politikon” totuși). Ea poate fi utilizată în scopuri malefice dar, fiind un manual de manipulare, este totodată, manualul necesar recunoașterii manipularii și evitării ei. Prin prisma celor arătate aici putem diferenția clar între oratorie și discursul care încearcă să transmită o fascinație totalitară — prima este rațională în operă, ultimul este dirijare emoțională cu mijloace retorice.

Să fie, totuși retorica aristotelică, măcar potențial, atît de nocivă și nedemocratică prin intenția ei? Gîndirea marelui filozof are o prea mare atitudine spre a se crede așa ceva. Este aberant să socotim că acela care a enunțat legile logicii, legi puse în slujba adevărului, să depună un egal efort pentru a perverti capacitatea cognitivă umană, puterea omului de a gîndi corect. Sufletul este în chip spontan și natural supus emoțiilor. Judecata ome-nească este, din această cauză, fatal imperfecț. Introducerea unei noi emoții, compensator în raport cu o altă, poate redresa și echilibra sistemul spiritual uman, așa cum într-o doză terapeutică un toxic va compensa o disfuncție a organismului uman. Iată deci că „Retorica” lui Aristotel poate fi esența artei oratorice elevate și pure sau nucleul unor sisteme de manipulare nocivă, după scopul urmărit și după subiecții cărora li se adresează.

Și totuși rămîne ceva compromis în perspectiva relațiilor umane mediate de metode retorice. Pe linia principală a unui flux firesc și pozitiv, sau în cadrul unor distorsiuni, ajustarea emoțională vizează influențarea judecății în sensul ei logic și totodată, unilateral. Vom ști să ne orientăm în lumea naturii umane, coroborată cu aceea a spiritului, numai și numai dacă vom accepta constanța stărilor psihice și imuabila identitate a concertelor, valabilitatea terțiului exclus și a separării contrariilor. Dar omul nu ajunge astfel prea departe. Blaise Pascal spune lucrul de cea mai mare semnificație, ca bază a relațiilor dintre oameni: „nici o calitate nu are valoare cînd nu este însoțită de calitatea contrară” (precum curajul fără prudență, generozitatea fără economie etc.). Să conchidem, măcar provizoriu, că lucrul cel mai important în relațiile interumane și, deci, în întreaga viață socială, nu este capacitatea de a orienta lucrurile într-o singură direcție, oricît de atrăgătoare și de pozitivă, ci puterea de a îmbrîți și diversul realului, de a sintetiza și incorpora în sine contrariile aparent cele mai ireconciliabile. Putem gîndi retorica drept arta unidirecționalității acțiunii umane, a orientării acesteia înspre un scop simplu, definit, unic, eventual pozitiv și util, eventual nociv sau dezastruos. Atunci oratoria, ca artă democratică, artă care se adresează unor colectivități ce cultivă cu îndrăzneală diversitatea proprie, este metoda sintezei aspirațiilor umane contrarii, a pluralității ireductibile a vectorilor voinței, a toleranței spirituale.

Este un teribil paradox acela că de obicei vedem Antichitatea ca o lume a echilibrului și calmului. Atunci ca și acum a funcționat legea lui Carl Gustav Jung a compensării atitudinilor în stra-

turi mentale diferite; cel care este un extrovertit la nivelul motivației va tinde să ia atitudinile introvertite în acțiunile sale de gîndire etc. Dominați de emoții extreme (vezi tragediile, bacaniile, eleusiniile, olimpiadele) grecii au hiperrationalizat gîndirea. Corespunzător motivației dereglate avem rigiditatea extremă a judecății. Un foarte fin observator al acestei relații a fost G.K. Chesterton în eseu său intitulat „Orthodoxy” (autorul englez discută consecvența infailibilă a gîndirii celor care umplu sanatoriile psihiatrice). Nu este de mirare că Aristotel, logicianul, este cel care descoperă dinamica emoțiilor, în relație cu dinamica judecății.

Înțelegînd toate acestea, iată-ne în plină Romînie post-revoluționară: adesea incapabili să ne controlăm emoțiile dezvoltăm o hiperrigiditate a gîndirii, asociînd violența, intoleranța cu eroarea unor judecăți în același timp perturbate de emoții și stagnante. Abili ca retori — mult prea abili — eșuăm în a deveni oratorii unei mari democrații. Dacă însă oratoria este o artă democratică, nu este mai puțin adevărat că și democrația poate fi socotită, în cea mai mare măsură un produs al artei oratorice. Democrația nu poate descinde doar din voința celor ce guvernează și nici din cea a opoziției — democrația se naște din respectul tuturor pentru cuvinte (reamintesc — a cita oară? — de Confucius: „Să restaurăm cuvintele”). Oriunde expresia publică este siluită — în scopuri fie retorice fie de orice altă natură — o parte a potențialului democratic al unei națiuni este repressat. Oriunde cuvîntul încetează a fi utilizat cu deplinul simț a eticii vorbirii nu putem emite pretenția de a avea ceva comun cu arta democratică a oratoriei. Celor care utilizează larg și inconștient retorica în linia excitației motivației să le amintim că mai bine de jumătate din „Predica de pe munte” Iisus o consacra regulilor după care poate fi folosit cuvîntul și atitudinii ce trebuie adoptată în fața cuvintelor celorlalți.

Retorica este influențarea judecății prin emoții. Politica este adaptarea judecății ca act individual la existența socială organizată într-un sistem complex (adaptarea judecății ca act individual la existența socială manifestată în relațiile directe este morală). Uneori, rar, în revoluții, în războaie, la marile sărbători unitatea individualului sub un semn social poate fi asigurată de emoții. De regulă însă gîndim social și simțim individual. Sentimentul patriotic, oricît de profund ar fi, trebuie să fie consolidat de concepte. Conceptualizarea fără excese a emoțiilor noastre conferă acestora permanență și constanță. Iubirea — ca orice altă trăire — își asociază fidelitatea prin mărturisire spirituală și nu prin practica eretică.

Din ce derivă durabilitatea emoției asociată conceptului? Din faptul că această unitate, realizată de gîndire, va fi obligată să încorporeze contrariile. Emoția simplă poate fi episodică și localizată. Gîndirea este obligată la universalitate, iar universalul include contrariile. Echilibrul acestora asigură durată, sustragerea deci, din derivă.

Discursul politic mai devreme sau mai tîrziu trebuie să depășească retorica aristotelică, oricît de abilă, oricît de generos orientată înspre arta oratorică propusă de Santayana. Emoțiile aruncate sălbatic asupra judecăților să răcesc și îngheață orice gîndire. Sinteza inițială și mereu pioasă emoție-concept dezvoltă respectul pentru cuvîntul care leagă trăirile și acțiunile oamenilor. Ar fi bine să se reîpărească marile discursuri politice rostite de marii noștri înaintași în momentele de cumpănă prin care a trecut Romînia. Piața motivele retorice ale cuvîntului public ar suferi, probabil, în fața nobleței și ataraxiei acelor vechi texte, o reajustare grăbită și rusinată. Este păcat să se cîștige, pe seama emoțiilor, doar niște bani care, evident, miros.

Caius Dragomir

Învăluire și dezvăluire (I)

— elemente pentru o estetică transcendentă —

Sunt mai multe căi ale învăluirii: epicitatea, gustul peisajului, sensibilitatea erotică. Toate acestea, folosite cu artă și știință în același timp (sine scientia ars nihil) pot să îmbrace simbul esoteric protejându-l de privirile indiscrete și lipsite de calificare. Firește, nu există discriminare în privința accesului la zona Ființei, numai că un asemenea acces suprem se realizează în condițiile de deplină siguranță pe care le oferă doar respectarea unor etape purificatorii absolut necesare. Nenorocirea nu se abate numai asupra imprudentului care „atacă” Ființa lipsit de orice pregătire, ci și asupra umanității în toată devenirea ei. Ființa ultragiată se războiează nu doar prin definiție ocultare, ci și prin lanțul de consecințe până la nivelul celor mai inadmisibile atrocități social-politice. Când apostolul Toma în evanghelia sa, spune celorlalți apostoli că nu poate să le împărtășească mesajul transmis lui de Domnul Isus deoarece aceștia ar arunca în el cu pietre și pietrele s-ar transforma în foc, exprimă precis natura esoterismului. Desigur, mitul trebuie înțeles la altitudinea impusă de „personajele” respectivului scenariu, toți fiind apostoli, deci „primul cerc” din jurul Mintuitorului. Dar chiar dacă situația s-ar afla pe o treaptă inferioară de participare, reacția de averseiune nu s-ar schimba. Divulgarea tainelor provoacă, paradoxal, o reacție de respingere și nu de adesiune. Forțind puțin explicația se întâmplă ca și cum DUMNEZEU AR SPUNE CĂ NU EXISTĂ. Numai că non-existența divină sugerează situarea divinității deasupra existenței și nicicum inexistența sa. Decadența religiei față de metafizică constă tocmai în pierderea certitudinii asupra non-existenței divine. Căci dacă ar exista Dumnezeu ar trebui să-și facă simțită existența până în cele mai îndepărtate unghere ale istoriei! Și cum istoria e câmpioana marilor tilhării — continuă implacabil raționamentul — unde este atunci Dumnezeu pentru a face dreptate? Am făcut această paranteză pentru a pune mai bine în evidență necesitatea absolută a învăluirii. Cuvântul sacru trebuie ocrotit, apărat și nu arătat în toată splendoarea sa multimilor nepregătite cu o asemenea confruntare. De aceea (mă) întreb: oare citi poezi de valoare au înțeles că dezvăluirea comisă de litereli lor poate fi fatală nu atât poeziei ca realizare estetică sau spiritului cărui poezia ar trebui să-i fie supus învăluitor, cât toșăturii extrem de sensibile care formează ambianța sufletească a lumii? Oare s-ar transforma litereli lor în foc? Problema e delicată și interpretabilă. Dezvăluirea, așa cum o înțeleg, nu înseamnă expunerea doctrinei metafizice sau teologice. A dezvălui nu înseamnă a clarifica. De fapt, estetic vorbind, dezvăluirea îl corespunde, paradoxal, încifrării. Poezia modernă în toate fazele ermetice-scandalose a dus încifrarea până la auto-sufocare, uitând sau poate nu a știut

niciodată, că funcția ei este cea de dezvăluire și nu de pseudo-învăluire. Există din această cauză un raport foarte interesant între dezvăluire și încifrare. Căci se ridică întrebarea: ce dezvăluie în fond poetul? Iar răspunsul e foarte simplu: **poetul dezvăluie chipul cel mai ascuns al divinității.** Intuiția mării poezii a pătruns dintotdeauna până în zonele cele mai tainice ale Ființei, acolo unde Ființa se întrepătrunde cu Non-ființa. De aceea, vocea poeziei îl rostește pe NU și nu pe DA, toată arderea poetică fiind la urma urmei alimentată de o extraordinară simțire a vidului. Dar cum să arăți, cum să sugerezi, cum să convingi că vidul este mai plin decît plinul? De aici survine încifrarea, incoerența și discontinuitatea care exprimă de fapt păienjenșul de semne al unui nivel incomprehensibil. Dezvăluirea constă în redarea vidului ca plinul de dincolo de plin, a Non-ființei ca Ființa de dincolo de Ființa. Desigur, aceasta e teoria, rămâne însă exemplificarea lesnicioasă și dificilă în același timp. Iată un vers din Benn în tălmăcirea lui A. Baconski: „**Purtăm în noi germeii tuturor zeilor / gena morții și gena bucuriei / cine le-a despărțit: cuvintele și lucrurile / cine le-a amestecat / suferința și locul / unde sfîrșesc, păduri cu riuri de lacrimi / pentru scurte, fugare ceasuri, jalnic cămin**” (din poemul Nici o tristețe nu poate fi) De ce cred că este un exemplu de dezvăluire?

În primul rînd, deoarece avînd o încifrare absolut necesară, aceasta nu este supărătoare, sufocantă, menținîndu-se într-un stadiu convenabil. Strofa începe chiar printr-o aserțiune limpede: a purta germeii zeilor înseamnă a avea însămințată calea verticalei, a ieșirii din contingent. Numai că pe parcurs, lucrurile se complică. Zeul nu crește în om atît de ușor. Moartea se îngemănează cu bucuria (deci cu viața), dar nu e chiar îngemănare, fiindcă întîi se vorbește de separarea lor, cuvintele se separă, pe cînd suferințele unesc, dar nu e propriu-zis unire, ci amestec, ceea ce e cu totul altceva, ca încheierea să fie decorcentantă: sfîrșitul de fapt nu e sfîrșit, e doar jalnic cămin, un popas perisabil, unde e atîta tristețe încît riurile au ajuns la lacrimi mistuînd, însă și răscumpărînd pămîntul peste care curg. În strofa următoare, necitată, persistă aceeași atmosferă „neclară”, ambiguitatea între NU și DA, între depărtarea purificatoare și imperativul „dormi” ca o apropiere brusc revenită, după cum versul „o ființă cerească tresare în somn” pecetulește natura acestui poem. Căci dacă pînă și entitățile superioare dorm, atunci arhitectura lumii se surpă și nici un credincios nu-și mai poate face rugăciunea. Prin căile ocolite, conotative, acest poem reprezintă un caz de dezvăluire conducînd spre zonă negativității, unde divinul nu apare atît ca prezență cit ca absență, dar APARE, ceea ce e cel mai important.

Se cuvin niște precizări. Nu vreau să scriu despre poezie în termenii autonomiei

Luni, marți, miercuri... — sandale fără picior și fără drum

GLOSSĂ

GALB (1)

FAPT

Cei care se pîmbă pe trotuarul de vizavi sint oameni. Cei care traversează sint nori.

INTERVENȚIE

În întunericul șifonierului un umeșor de lemn a lăstărit. Am primit o scrisoare din Abu-Dabi. Numele meu era scris corect și cineva pe care, nu-l cunoșteam îmi cerea să-i înapoiez fluturele pe care mi l-a daruit la naștere.

POEM

Mă scol de pe scaunul din mijlocul universului nu-mi mai rămîn decît opt coți și douăsprezece picioare de pămînt am doi ochi dar nu-mi vor folosi mai mult decît capetele podului surpat lîngă șleau acolo unde mușchiul devine auriu în amurg

GALB (2)

FAPT

Posibilitatea de-a fi în altă parte e ca o femeie grasă care trece pe marginea trotuarului și-i e frică să nu

cadă dincolo, în vîlta febrilă a celor care aleargă de le scapără oascele. Soluția aleasă de norii care dispar în spatele blocurilor înalte, în fixitatea distrată a privirii umane.

INTERVENȚIE

Ești un copil mic și te oprești lîngă balta ce-ți stă în drum. O parte din trupul tău se reflectă în apa stătută. Nimeni nu-ți poate spune unde-i acum cealaltă parte. În plus, o frunză cade și-ți astupă o jumătate din față. Acest joc de-a tine însuți riscă să devină joc de-a altul. Măcar dacă cei mari ar înțelege. Vrei să pleci mai departe, dar asta înseamnă să vrei să dispari complet din baltă. E o durere pe care o simți pînă și-n mușchii feței. Nu de plîns e vorba acum. Altfceva mult mai grav și mai total se înserează între corpul tău și suprafața bălții. În morfologia recunoașterii stă toată sensibilitatea universului.

POEM

În umbra a ceea ce pot fi ascultînd literele cum cad în mașina de scris ca norii pe-un cer lipsit de orice fel de intenții și singur în casă prieten cu devălmășișă transparentă a geamului care nu cenzurează nimic dar frunzarul plopului începe încet să-l acopere văluirește lumea o vîntură și o transformă

Constantin Abăluță

miei esteticii. Dimpotrivă. Încep să refac un circuit vital care în vremuri arhaice era de la sine înțeles. Cerul „dă socoteală” pămîntului și pămîntul „dă socoteală” cerului despre ce se întîmplă în sfera lor. Locul unde are loc această reglare a conturilor se petrece întîi în templu ca loc consacrat al schimburilor ofrandă-har și deci al alianței om-zeu, și apoi, în afara templului, cu toate riscurile de rigoare, unde rugăciunea ajunge să fie înlocuită de poezie. Poezia ca substitut al rugăciunii, — o asemenea afirmație, sint convins, are puterea să strimbe nasurile miilor și miilor de esteticieni, oameni de litere din lumea largă care, deși au citit nasul gogolian, nici prin cap nu le-ar trece că ceea ce se întîmplă în povestirea petersburgheză nu e literatură, ci existență pură. Și chiar dacă de la rugăciune pînă la poezie distanța care s-a creat în timpe uriașă, chiar dacă nu toată poezia lumii are ca țintă absolutul, că stîntea atîtea alte motivații ale actului poetic, nu e mai puțin adevărat că dincolo de aceste aparențe de totală autonomie există o influență a originilor care răzbate pînă și în cel „domestic” vers. Nu poate să existe poezie mare fără o cit de plîpîndă tresărare spre sacru. Poezie doar despre plante și animale, femeia iubită și țara dragă nu este poezie, ci un fel de născocire a limbii făcută de aceia care se uită la cer numai de ziua viații. De la Rig Veda pînă la Prevert

și Sorescu a avut loc o certă îndepărtare a cuvîntului de condiția imnică, numa că moștenirea marilor invocații s-a transmis pînă și în cea mai benignă ghidușie. Firește, există și creații de valoare cărora nu li se poate aplica „tratamentul” unei hermeneutici a sacralului fără a cădea într-un ridicol abisal, dar aceasta nu înterzice prezentare teoretică a problemei, arătînd că, în ultimă instanță, „perfidia” naturii merge pînă acolo încît înzestrează cu talent făpturi necredincioase și permit deci crearea unor opusuri în care, apa rent, cerul nu prea pare să aibă amestec. Dar cred că și în aceste cazuri vorba numai de aparență. Inefabilu marca indelebilă a calității artistice s-ar defini tocmai prin misterul depărtării fără îndepărtare de condiția primordială. Nu mai pot să scriu despre zei și nu le mai inspir dira cosmică îmi rămîne atunci ultima frunză toamnei sau primul cristal al iernii din care să nasc poezie. Și chiar dacă nu mai pot să-mi amintesc ceea ce lipsește și rămîn prizonier naturismului elegiac există un inefabil al versurilor scrise care mă depășește, dar mă și înteriază, așa cum în orice spic de griu care va mai încolți pînă la sunarea trimbitelor și ruperea peceților va fi prezenț duhul eleusin...

Dan Stanca

ion mărgineanu

Nu te feri de semnul crucii

1.

la capătul fiecărui cuvînt un izvor; starea de poezie pentru cititor

2.

lîngă foc — dragostea, răbdarea, îngăduința pe foc ura, calomnia și minciuna flăcările încep a mijosi a hoit închid gura sobel, tremură dragostea, răbdarea, îngăduința

3.

nu te feri de semnul crucii e înăuntru și-n afară ca armonia-n colțul ierbiș strigînd lumină să răsară

nu arunca în semnul crucii cu umbre și priviri amare e piatră ce se adîncește floare în propria-i răbdare

nu viermul la semnul crucii el nu-i rugina din altare ci cumpăna ce se apleacă în sînge să-i redea culoare

4.

Doamne, ne-am dat întîlnire în casa apelor mai întîi și-am așteptat pe mal urmărind cum îngheață foamea pescărușilor pînă cînd cerul mi-a șoptit: — nu-l mai aștepta! Dumnezeu

este chiar casa apelor; te-am rugat să vii în Casa tăcerii cu stîlpii răbdării de piatră și frunziș de cenușă; am stat așa cocoțat pînă cînd izvoarele mi-au strigat: „Dă-te jos, Dumnezeu este însăși Casa Tăcerilor”

Doamne, în Casa focului te am chemat, între oglinzi sorbibile paralele să bem hemoragia flăcării. Mă pregăteam să urc trunchiul incendiului fără carne și oase cînd deșertăciunea îmi spuse „Dumnezeu este însăși Casa focului

Casa aerului...”
Încet, încet sint labirint expulzat în afara legilor —
Acuma cheamă-mă Tu, dar nu prin obișnuita moarte...

Nu mai văd cuvintele

1.

o, vinul! verdeață și întunecime cel ce îl toarnă în sînge îl face iubire și laț o, vinul! strecurat în cuvînt orbește coala albă de hirtie, o înroșește?

2.

ce umedă înstrăinare! și-mi ung cuvintele cu sare marea e neagră, altă mare din cornul spargerii răsare nu-l larma pură întimplare, haină instinctelor primare nici călărețul mut călare trecut de timp ca o-ntristare ei semnul greu de întrebare ungînd cuvintele cu sare

3.

cu marca încălțînd aceiași pantofi — nisipul — laolaltă cu țărnuț, același gropar — cuvîntul — mîna întinsă-n întuneric — simplă poartă deschisă cerul surpă orișice dialog și pune apei lacăt la gură

4.

vîne o vreme cînd privești apa precum cerul stelele căzătoare și nu mai știi ce-î bucuria, o vezi doar incindî-se în aplauzele nisipului; în urma ei mici corăbii de foc naufragiază pe uscat țînîndu-i umbră iată și-acum — valurile, baloane fragile ce umflă gîndurile; vîntul intră în mine și strigă: „Inimă, a venit primăvara!”; privești în larg, — apa e stea căzătoare...

Ceasul limpezirilor

O expoziție semnată **Clarette Wachtel** nu intră neapărat în seria evenimentelor artistice ale anului. Dar, nu o dată, creațiile acestei respectabile plasticiene s-au impus prin profesionalismul lor, artista abordând de-a lungul unei impozante cariere tehnici diferite de reprezentare a intențiilor sale creatoare. De fapt, întregul demers artistic al Clarettei Wachtel este ilustrarea unui simț plastic bine cultivat. În creația sa, artista încorporează experiențe afine de o largă cuprindere culturală, ce merg pînă în sursele artei populare. Artista și-a făurit un fel de „stil” din a asimila stiluri! Preocupată mai mult de acuratețea exprimărilor sale plastice, de rafinamentul tehnic și de corecta folosire a mijloacelor de

expresie, artista și-a clădit o operă în care nu originalitatea viziunii și nici a „punerii în pagină” nu pare să fie atribuțul de căpătii. Aluziile culturale, de care aminteam mai înainte, fac din arta Clarettei Wachtel pretextul unei înțineri cordiale și reconfortante. Pentru că, înainte de toate, replica plastică a artistei are o decență a rostirii, ce nu-i îngăduie aventurismul estetic. De aceea, modernitatea „inscenărilor” sale plastice, cele din pictura pe care a etalat-o recent la Galeria „Orizont”, nu-i decît o autohtonizare a drumului descoperit în arta europeană de Chagall. Numai că „chagallismul” Clarettei Wachtel are un parfum **mateln**, de provincie balcanică, cu personaje și priveliști de o mare forță expresivă și emoțională.

Poate că, în acest sens, peisagistica artistei ne oferă unele răspunsuri: rafinamentul pictural definit prin rigooarea extremă a cadrajului, alegerea subiectului oferind pictoriței aproape totul. Problemele de construcție propriu zisă a tabloului se reduc la reproducerea imaginii reale, peste care artista așterne vâlurile dense și expresiv ritmate ale sensibilității sale cromatice. Compozițiile alegorice se disting prin supralicitarea pînă la grotesc a viziunii plastice. Artista nu pornește de la concepte, nu-și permite luxul speculației metafizice, fiind mult mai captivată de realitatea fabulatoare, de anecdotică existenței, cu tot ce poate constitui semnul distinctiv al „culorii locale”; același interes arătîndu-l preceptelor morale care animă viața oamenilor într-un anume loc. Periferiile orașelor intră în pinzele artistei cu toată canavaua sordidului ce le caracterizează și cu întreg relief scenografic și caracterologic care le individualizează.

Intr-un fel, pictura Clarettei Wachtel fascinează aiodoma Isarlicului barbian, evocînd uneori atmosfera simbolizilor interbelici, altele, culorile din paleta postimpresioniștilor. Adică, a unui spațiu de spiritualitate de extracție specială, bintuit de imaginile maladivului, ale abandonării și marginalizării și ale luminii înecatată în penumbra. Dar

artista nu notează aceste detalii ale realității pe care o cercetează cu asprimea sau severitatea penelului expresionist. Dimpotrivă, le tratează cu o simpatie nedisimulată.

Cele câteva desene și compoziții în tuș, ceracolor și în alte tehnici, ne dau unele indicii asupra exercițiului plastic al artistei într-un limbaj lipsit de afectare, dar și de artificii. Clarette Wachtel înțelege rostul artei ce o practică nu prin exacerbarea invenției formale, cît prin consistența viziunii și a con-

strucției plastice. Este, într-un asemenea demers, ilustrarea unui crez artistic, ce s-a impus în ultimii ani prin consecvența și seriozitatea cu care a fost slujit. Cu tenacitate și modestie, artista a oferit privitorilor săi în această ultimă personală de la Galeria „Orizont”, o pasionantă sinteză a disponibilităților sale creatoare la ceasul limpezirilor și al deplinei maturități de gîndire și expresie.

Corneliu Antim

Muzica

ptămina nternațională muzicii noi (III)

Simbătă, 25 mai — Sala Radio, în nou excelentul flautist Pierre Yves rtaud într-un **Concerto** dedicat lui de ves Prin. Distanțat de experimentul comporan „ultim” (de care-l apropie to-și pasiunea coloristică și căutările în omeniu) tehnicii instrumentale), piesa feră de o anume diluție prin melodic. „lanurile” cvasiromantice, „divagațiile” la o formă ce părea să se structureze

inițial mai limpede, dau o imagine puțin concludentă despre compozitorul francez.

Concertul Doinei Rotaru (tot pentru flaut și orchestră) este primit, ca mai toate lucrările sale, cu deosebită simpatie. Factura mai puțin „căutată” a muzicii, rafinamentul de substanță vizînd tot spațiul culorii, dar și „stilizările” unor arhetipuri melodice românești, fac din concertul său un moment muzical nu numai agreabil.

Dezamăgitoare prin eterogenitate, piesa pentru ansambluri vocale și orchestră **Weil Paul Celan** de Mihai Mitrea Celarianu. Făcînd parte din ciclul „Les incantations de la nuit éclairée”, lucrarea este „subminată” de un minimalism adus la limita simplismului. În plus, senzația unei orchestrații ce se vrea penetrantă, dar nu reușește decît să fie greoaie, păsoasă. Acuratețea și buna calitate a vocilor (corul **Antifonia** din Cluj și Corul de copii Radio) merită a fi totuși amintite.

Momentul de virf al serii l-a constituit, după mine, **Dublul concert pentru saxofon, percuție și orchestră** de Costin Miereanu. Dominanta ritmică prezentă și în alte lucrări ale sale (mai recent în Aksax) vigoarea nu lipsită de surprize și de fin

umor, evoluînd „de la un timp striat și de la un aspect caleidoscopic tipic pentru serialismul integral, trecînd printr-un timp pulsant, dar cu toate acestea circumscris unităților metrice ale sistemului divizionar occidental și tinzînd către un timp suspendat, cu hiatus-uri” (după Costin Miereanu), readuc în fața publicului pe unul din cei mai interesați compozitori români stabiliți în Franța. Decisivă a fost, desigur, și excepționala calitate de virtuos și autentic muzician a saxofonistului Daniel Kyentzi. În plus, căutările lui Miereanu în domeniul ritmului (continuu-le la un mod personal pe cele ale lui Bartok sau Messiaen) delimitează un spațiu mai puțin explorat de compozitorii contemporani.

Duminică, 26 mai. Ansamblul clujean **Ars Nova** condus de compozitorul Cornel Tăranu. **Treffis** de Costin Cazaban se desfășoară pe spații largi, eterate — o muzică a contrastelor minime cu umbre și vagi iluminări, o muzică a gesturilor timbrale „zgircite”. O continuă și lentă naștere din „grav” spre „acut”.

Oboistul Aurel Marc realizează în piesa lui Ivo Petrić „Schiță poetică”, un moment (dacă ne mai este îngăduit cuvîntul) cu

adevărat frumos, sensibil. Cu un instrument prin definiție melodos el știe să gîndească/aleagă intervalele încît discursul să nu sufere de ceea ce am numit „diluția” prin melodic. Mai puțin interesante mi s-au părut a fi „Cvartetele de coarde” ale lui Eugen Wendel și Lucian Mețianu) mai ales primul. Cît despre piesa reputatului dirijor și compozitor Cornel Tăranu, **Memento**, fără ironie, aș prefera s-o uit. Mi se pare a fi un nefericit „accident” în creația mai întotdeauna proaspătă și surprinzătoare a acestui complex muzician. Mai mult, felul în care e folosit recitatorul (e drept, nu-l singurul caz), vădește o concepție cel puțin discutabilă potrivit căreia textul poetic ajunge la remorca muzicii. El trebuie „distilat” în sunet, iar acesta la rîndul său trebuie să se infiltreze în „porii” poeziei. E un raport delicat, o tehnică ce nu trebuie lăsată în seama talentului (sau rutinei) actorului recitator.

Valentin Petculescu

ele-imaginea

erseverare, diabolicum!

„72 de ore” se intitulează una din le mai mari ticăloșii cinematografice, ezentată de T.V.R. în ziua de 13 iunie 91. Cu o aparentă de obiectivitate, cu nbetul profesoral al unui diriginte vis care lasă copilul să hotărască sin- r între minciună și calomnie, ca sin- re posibilități de descriere a realității,

ții, autorii montajului, vinovat de adîncirea în eroare a telespectatorului neinforma- t sau dezinforma- t, se aliniază citorva personaje vinovate nu doar în plan etic de violență sau incitare la violență.

Nu ne așteptăm din partea conducerii T.V.R. să ne spună **adevărul** despre 13— 15 iunie 1990 dar măcar așteptăm să ne lase în pace. Să ne scutească de insinuări, provocări, falsuri, de revenire la climatul de violență și ură care a cuprins lumea românească în acele tragice momente.

Discursul domnului Răzvan Theodor- rescu în studio, inconjurat de „familia” în care Alexandru Stark își căuta vizi- bil „bubița” ca să primească o recu- noaștere de martir al democrației (a și primit-o în chip de acreditare la Paris de unde ne transmite oral ce-a mai ci- tit domnia sa prin ziare), discursul Domniei sale este o probă a cinismu- lui intelectual ridicat la rangul de pro- fesiu- ne de credință.

Chiar numai pentru simplul fapt că între timp au avut loc procese în jus- tiție avînd ca obiect faptele petrecute la Televiziune, procese care au sfîrșit prin a reduce la realitate gogomăniile isterice de- bitate pe post în acea zi, prin a constata pagubele reale prici- nuite instituției (apropos — pe cine și de ce se stropea cu furtunul de incen- diu atît de spectaculos minuit în fața camerei de luat vederi dacă nu s-a con- statat de către forurile competente nici un incendiu în sediul T.V.R. ? Fără să mai vorbim de același furtun care era purtat aiurea înspre rafturile unei bi- bliotecii, din care am văzut **atunci** la televizor, ca probă a vandalismului in- vadatorilor, volume distruse de apă) și vinovățiile reale ale celor care au fost arestați pentru că nu erau acolo în mod organizat, cum au fost cei înarmați cu bîte, ci de capul lor de curioși și fra- ieri, răspunzînd la aplul de a apăra

Instituția. Ce să mai vorbim că din film se înțelege că vandalii ori studenții din 13 au distrus sediile partidelor și Uni- versitatea, că Partidul Liberal este un sediu de comuniști periculoși și că „mi- nerii” sînt într-adevăr niște tip: simpa- tici care știu nemțește și le place să stea pe iarbă, la soare.

„72 de ore” repartizate la 50 de mi- nute cam așa — primele 12 ore în 45 de minute, restul, în cît a rămas. Cu un geam spart în prim plan, cu un cauciu arzînd în planul îndepărtat poți ascunde cadavre adevărate. Pelicula „72 de ore” ne-a demonstrat din plin acest fapt în- grozitor.

Eugen Uricaru

Alain Finkielkraut La défaite de la pensée

Cultura la orfelinat

O dată cu Epoca Luminilor și contra-reacțiile ei, născând idiosincrasii și aprehensiuni, începe să fie folosit „explozivul cel mai periculos al timpurilor moderne”: **Spiritul național** (sufletul național, geniul național, id est **Volkgeist**). Națiunii, în chip de concept teoretic, motivat sau nu politic, i se oferă două variante: forma ei contractuală (în care cetățenii sunt asociați, pe baza voinței lor liber exprimate, într-un ansamblu național, guvernat de aceeași lege, incarnată de o structură administrativă anume) și cea rezultată din exacerbaria naționalismului (în același timp, simptom și efect al predestinării istorice). În paralel, noțiunea de cultură suportă o dublă accepție: cultură umană și, respectiv, națională, după cum, pe rând, universalismul este silit să facă jocul naționalismului și invers, iar spiritul este înregimentat uneia sau alteia dintre structurile de interese ce animă utopicul contract național ori, în replică, delirul biologic național(ist).

Alain Finkielkraut, filosof și sociolog francez de școală nouă (născut în 1949, autor, printre altele, al **Evreul-ui imăginar** 1980, și al **Înțelepciunii amoralului**, 1984) preia — în **La défaite de la pensée**, Folio-Essais, Gallimard — această problemă de la originile ei (Herder, Goethe, de Maistre ș.c.l.) și o urmărește, în paralel, pe filieră franceză și germană, subliniind șocurile istorice (războaiele napoleonice și dezastrul de la Jena, 1806; războiul din 1870 și anexarea Alsaciei și a Lorenei, afacerea Dreyfuss etc.) și reacțiile teoretice implicate la aceste evenimente,

culminând cu polemica deschisă dintre cele două școli „naționale” (Strauss & Mommsen versus Renan) de la finele secolului trecut. Calambururile istoriei (decapitarea regalității în Franța e unul) nu fac decât să alimenteze cu paradoxuri această dispută interminabilă și, treptat, ideea de națiune este substituită prin aceea de **civilizație** (mai întâi Spengler, cu **Prăbușirea Occidentului**, în care termenii, francez și german, presupuși ireductibili sunt integrați unei unice civilizații, cea occidentală). Prejudecățile suverane (rasă, superioritate istorică/biologică ș.a.m.d.) sunt eliminate de și în timp, cataclismul oribil al conștiințelor provocat de succedarea în doar trei decenii a două conflicte la scară mondială distrugând mitul preponderenței unei anume culturi, într-un anume spațiu geopolitic. Crearea UNESCO, implicând în mod necesar și utopia păcii planetare, înseamnă pur și simplu proclamarea, cel puțin în teorie, a unei conferințe mondiale a spiritului și denunțarea segregării acestuia în culturi distincte și, automat, antagonice. Specificitatea nu mai este un dat natural ci unul condiționat socio-istoric, iar rolul ei nu mai este acela de a crea diferențe și de a supune cultura unor parcelări restrictive. Dimpotrivă, din 1945 încolo s-a vrut universalizarea specificității prin complementaritate și decolonizarea culturii. Lévi-Strauss va fi unul dintre cei care va susține cu fermitate imposibilitatea ierarhizării culturilor și a plasării formelor de civilizație pe diferite „trepte” ale unei piramide valorice. Aportul antropologiei este uriaș în acest sens: „sălbaticul”, „barbarul”,

„primitivul” nu mai sînt considerați azi caricaturi ale rudei sale occidentale mai „evolute”. Un capitol nou al istoriei umanității este inaugurat astfel prin abandonarea etnocentrismului cultural, dar...

Echivalența absolută a culturilor rămîne însă un deziderat la fel de utopic ca și identitatea colectivă a națiunii strîns unite în jurul spiritului naționalist crezut arhetipal! Singurul epifenomen ce poate fi absolutizat de contemporaneitate rămîne, însă, dispersiunea generalizată a sistemelor de gândire, atomizarea ireconciliabilă a culturii. Dacă lumea așa-zicînd civilizată a depășit (cu mici excepții balcano-levantine) tentația naționalismelor idioante din viața socială, politică, economică și, chiar, religioasă, inaugurînd epoca unei mari comunități de interese (de pildă, Europa Comună), ea n-a putut face mai nimic în a împiedica entropia sistemului cultural.

„Și, cînd, în 1971, la douăzeci de ani de la studiul **Rasă și istorie** al lui Lévi-Strauss, UNESCO îl invită pe acesta să inaugureze printr-o conferință anul internațional de luptă împotriva rasismului (la apogeul decolonizării și, practic, al recosmopolitizării lumii a treia), scandalul reizbucnește cu o forță de puținii bănuți: marele antropolog, în loc să demonstreze științific nulitatea conceptului de **rasă**, îi redă parțial legitimitatea! Și nu oricum, ci prin intermediul **culturii**: „Formele de cultură adoptate de oamenii de pretutindeni (...) sînt cele care determină, într-o măsură foarte mare, ritmul și orientarea evoluției lor biologice. Departe de a ne întreba dacă este sau nu cultura o funcție a rasei, descoperim că **rasa** — sau ceea ce se înțelege în general prin acest termen — este o **funcție**, printre altele, a **culturii**” (subl. mea — D.S.B.) !!!

Ce se întîmplă în acest caz cu cultura Occidentului, asaltată de pretențiile, destul de îndreptățite, ale milioanei de imigranți turci, maghrebieni, iugoslavi, asiatici etc.? Li se poate extirpa acestor oameni funcția rasială a culturii? Sau se creează premisele unei civilizații pluriculturale? Dacă da, acceptăm Turnul Babel ca model al culturii contemporane? (Să adaug aici, în perspectiva deschiderii granițelor imperiului sovietic și al evidenței sale pauperizării, aflulxul probabil de ruși, ucraineni și alți cetățeni sovietici pe care va trebui să-l suporte Europa Comună!). Paradoxal, dar decolonizînd țările subdezvoltate și lagărul roșu, Occidentul se recolonizează pe sine și pe

cultura sa. În plus, mediatizarea fără precedent a culturii seamănă o și mai mare confuzie, bulversînd ceea ce erau considerate a fi fundamentele sale și introducînd noi și eterogene standarde de apreciere — „consumismul”, „plăcerea”, „randamentul”, sînt doar cîteva exemple. Europa goetheană, visată, în primul rînd, de francezi, ar putea fi, în curînd, o videotecă cu program non-stop și bufet rece. Cultura ca folclor universal (-ist/-izant)?

Caleidoscopica disoluție post-modernă, cu toată splendoarea multiplelor ei inflorescențe, nu-l convinge pe Alain Finkielkraut, deși, cel puțin sociologic, de nu și cultural, ea nu contrazice politica de ștergere a granițelor economice. Reticența sa îl trimite îndărăt în sec. XIX, de unde, de la populaștii ruși, extrage butada demolatoare: „Nu-i așa că o pereche de ghete / eventual, semnate de un mare stilist, ricanează A.F. / valorează mai mult decît Shakespeare?” În acest punct, îl bănuiesc pe subtilul eseist francez de dogmatism. Nu se pune problema unui „metisaj” între Bob Marley și Beethoven, ci a acceptării unui polifonism generalizat, care exclude împărțirea formelor culturale în umile și superioare. (Cîndva, și tragedia era un gen „înalt”, în timp ce comedia, vai de fundul ei!). Superbia post-modernismului nu constă în abrutizarea culturalului prin confuzia voită a „valorilor”, oricum, relative, ci în coabitarea, chiar disonantă, a multiplelor forme de manifestare creatoare. Există și o **poezie** a fotbalului american, dar **poezia** lui Rilke a asta, însă, nu-l poate împiedica pe criticul N. Manolescu, de pildă, să apară la T.V. în blugi atunci cînd citește un comunicat al Alianței Civice! Finkielkraut sesizează corect că „trăim ora **feeling-urilor**”, însă absolutizează dogmatic: „nu mai există nici adevăr — nici minciună, nici stereotip — nici invenție, nici frumusețe — nici urînie, ci doar o paletă infinită de plăceri, diferite dar egale între ele” (!!!). Autoritate transcendentă a insului post-modern, n-a dispărut, chiar dacă sărmana cultură, cam nedusă la biserică în ultima vreme, bate la porțile orfelinatului asemenea amantei care, într-o noapte geroasă de iarnă, își julește pumnii ciocănînd în geamul soției legitime căreia în numele patrimoniului „conjugal” comun, îi solicită vremelnic adăpost și, eventual, un antinevralgic.

À bon entendeur, salut !

Dan-Silviu Boerescu

VACLAV HAVEL

PROCESUL

Urmare din numărul trecut

Multă vreme am meditat fără succes, asupra ideii: cum aş putea să caracterizez, cel mai bine, trăirea acelei „desprinderi”.

A fost o poveste depresivă? Bineînțeles: putea, oare, să trezească alte simțăminte faptul că cea mai veridică impresie omească a produs-o în sala de dezbateri cei aflați pe banca acuzaților, înconjurați de polițiști și duși în lanțuri chiar și la closet? Sau faptul că apărătorii și-au prezentat excelențele și epuizantele lor pledoarii?, că acuzații, la rîndul lor, s-au apărât convingător și procedura probatorie s-a prăbușit, încetul cu încetul, prăfăcîndu-se în tîndări, într-o situație în care — așa cum bănuiam cu toții, acuzații erau, oricum, condamnați cu anticipație? Un reflex depresiv a „conferit”, de altfel, întregului eveniment. Insuși faptul **desprinderii** lui: ce altă impresie putea, totuși, să producă împrejurarea că această dispută privitoare la semnificația vieții omului se desfășura aici, în fața completului de judecată al Tribunalului raional Praga-Vest, sau faptul că nimeni dintre cei prezenți nu putea face singurul lucru ce trebuia făcut, adică, să strige: „Gata, încetați odată cu comedia asta — imprăștiati-vă !?”

A fost o poveste îndușoșătoare? Firesc: cui nu i s-au pus noduri în gît, în asemenea clipe ca, de pildă, atunci cînd Karasek a șoptit, cu vocea sugrumată de emoție, că dacă Jirous va fi condamnat vrea și el să-i împărțesească soarta? Bineînțeles, din punct de veder juridic — un nou sens dar, în momentul respec-

tiv, atitudinea aceasta era de o veridicitate atît de umană, încît, într-o fracțiune de secundă, i-a spus omului, despre întreaga esență a lucrurilor, mai mult decît sutele de acte și dosare oficiale.

Uneori, povestea a fost aproape încordată, neliniștitoare, ba, chiar chinuitoare (mai ales în acele clipe în care omul ar fi preferat el însuși să exclame ceva); și, dimpotrivă de cele mai multe ori povestea îl proiecta pe om în lumea unei crase absurdități...

Aceste relatări nu surprind însă întru totul întreaga trăire: pe un plan mai adînc, spre marea mea uimire, povestea n-a fost deloc deprimantă, ba, aș spune, că în ciuda celor întimplante, a cuprins și ceva de-a dreptul înălțător, stîrnî, probabil, de însăși conștiința participării la această irepetabilă iluminare a lumii, dar, mai cu seamă, de acel gînd tulburător că printre noi mai există oameni care, pentru dreptatea lor, garantează existențial și nu ezită să plătească atît de scump pentru imaginea proprie despre viață (în timp ce judecătorii lor nu sînt în stare să se sprijine decît pe garanția colectivă a colosalei puteri sociale, preferînd să trimită omul la închisoare fără o motivație solidă, în dorința lor de a nu risca o zgîrietură, cit de mică, în cariera lor).

Undeva, în planul cel mai adînc al acestei trăiri am mai simțit un element, poate cel mai important dintre toate: un element **stimulator**; o provocare neintenționată, dar cu atît mai insistentă; un fel de apel al exemplului: multe din menajamentele și prudențele pe care le cultiv, mi s-au părut, deodată, meschine, trezînd în sufletul meu un fel de dezgust sporit față de orice viclenie, față de orice încercare de a te strecura, alunecînd fără durere, din dilema vieții; deodată, am descoperit în mine mai multă încăpăținare într-o direcție, și mai multă independen-

ță în cealaltă; și, deodată, mi s-a făcut silă de întreaga lume în care — așa cum mi-am dat seama în clipa aceea — continuam să mai stau cu un picior, adică în lumea porțitelor de scăpare.

Precum se vede atunci cînd un eveniment se desprinde de el însuși — în acel sens mai adînc la care mă gîndesc acum — atunci, în mod inevitabil, se desprinde și ceva în noi: o nouă perspectivă asupra lumii deschide în noi o nouă perspectivă asupra propriilor noastre posibilități omești, asupra ceea ce sîntem și a ceea ce am putea fi, iar noi — smulși din „ome-nia” noastră „rutinieră” — stăm iar față în față cu întrebarea, dintre toate cea mai importantă: cum să ne punem în concordanță cu noi înșine?

Despre acest aspect „stimulator” probabil că n-aș scrie aici dacă n-aș avea certitudinea că el nu e doar un produs al exageratei mele extravagante care, de altfel, adeseori mi-a fost reproșată. Dar n-a fost.

Generalizarea lui e dovedită de faptul că a știut să răzbată din sala de judecată (cu ușile închise), pe coridoarele tribunalului și pe scările acestuia; numai prin conștiința înălțătoare a gravității unei experiențe împărțite de toți și prin stăruința apelului simțit la unison, se poate explica apariția rapidă a acelei comunități, în mod atît de bizar improvizate, care, pe tot parcursul dezbaterilor a existat și care a fost, categoric, ceva mai mult decît o „gloată” alcătuită din prietenii aflați pe banca acuzaților și din oameni interesați în desfășurarea acestui

proces. De pildă, au luat naștere aici, și în afara acestui mediu, niște reguli noi, cu totul neobișnuite, ale relațiilor dintre oameni: au fost eliminate formalitățile de prezentare și de examinare reciprocă au fost anulate obișnuitele comportamente convenționale, a dispărut obișnuita rețineră — și, chiar sub privirile citorva loturi din tabăra adversă, (ce-i drept, lipsite de uniformă) — au fost discutate de probleme pe care mulți (poate), într-o altă împrejurare s-ar fi temut să abordeze chiar și între patru ochi. N-a fost doar o comunitate de oameni mai atenți, mai comunicativi și mai încrezători într-o sporită măsură unii față de ceilalți, ci, totodată, o comunitate democratică de-a dreptul bizară: un bărbat la o vîrstă respectabilă, fost membru al CC al PCC, a stat de vorbă aici, fără reținere, cu niște tîteri pe care-i vedea pentru prima oară, iar aceștia, la rîndul lor, au discutat tot fără rețineri, cu acest domn pe care pînă atunci îl cunoscuseră cel mult din fotografii. Toate eventuale rezerve și opreliști lăuntrice au dispărut aici, ca prin farmec, de parcă și-ar fi pierdut orice sens; acel „însă”, obligatoriu și inevitabil, devenea, în această atmosferă, ridicol, meschin și elastic; ca și cînd toți ar fi simțit că în clipa în care totul e pus în joc, nu mai rămîn decît două posibilități: să mizezi totul sau să câtuzezi.

În a doua zi a dezbaterilor, cînd am părăsit clădirea tribunalului de pe strada Karmelitska, îndreptîndu-mă spre cafeneaua Malostranska (unde, de altfel, s-au dus și ceilalți: noi și membrii lotului advers) și eram încă atît de copleșit de cele întimplante, încît aproape că nu mai eram în stare să mă gîndesc la nimic altceva, m-am întîlnit, întîmplător, cu un regizor de film din generația mijlocie, care a început cu mine o discuție prietenoasă. La întrebarea cum o duc i-am răspuns, cu o logică nu prea elocventă, că vin de la un proces cu **underground-ul** ceh. M-a întrebat dacă procesul e legat de afacerea aceea cu drogurile. I-am răspuns că nu e vorba de nici un drog, încercînd să-i expun, pe scurt, esența lucrurilor. Cînd am terminat, a clătînat din cap și m-a întrebat: „Și, în rest ?”

Poate că-l nedreptățesc, dar în clipa aceea m-a cuprins sentimentul intensiv că acest om simpatic aparține unei lumi cu care eu nu mai vreau să am de-a face în viața mea — ascultați bine, domnule procuror Kovarik, urmează o vulgaritate — unei lumi de căcat a șmecherilor unși cu toate alifiiile.

Hradec, luni 11 octombrie 1976

În românește de
Jean Grosu

Asizele Confederației Europene

Ia sfințitul lui decembrie 1989, după valul de evenimente care avea să anunțe sfârșitul unui interminabil apăsător, președintele Franței François Mitterrand, în discursul său de anul nou, și-a exprimat încrederea în apariția unei confederații europene încă înainte de sfârșitul acestui mileniu. Citeva luni mai târziu, la 10 mai 1990, Vaclav Havel la Strassbourg în fața Parlamentului european și François Mitterrand la conferința studenților europeni schițează, fiecare la rândul său perspectivele ideii confederative într-o Europă în plină schimbare. În fine, la conferința de presă de la Bratislava din septembrie 1990, cei doi președinți lansează, de data aceasta împreună, convocarea primelor Asize ale Confederației europene.

Conceptul ca o platformă care să permită un dialog durabil, schimburi de idei și explorarea unor căi alternative pentru integrarea continentului, Confederația apare astăzi ca un organism diferit. În proiectul celor doi inițiatori, Confederația nu va deveni nici tratat de securitate, nici o alianță care să înlocuiască instanțele comuni-

tate deja existente în Europa, nici o instituție care să se substituie alianțelor care leagă Europa de lumea din afara ei.

Intr-un moment în care liniile artificiale de demarcație dispar — sau pălesc cel puțin — iar neîncrederea și confruntarea se atenuează, explozia unor aspirații lungă vreme suprimate poate cu siguranță genera tensiuni noi. O nouă logică a diviziunii ar putea lua locul vechiului aranjament consolidat de protectori geloși și foarte puternici și de rațiunile covârșitoare ale securității militare. Pentru inițiatorii ideii de confederație a evita formalizarea unui „scenariu al inacceptabilului” s-a confundat cu nevoia de a realiza o conciliere durabilă între libertate și stabilitate, a preveni diviziunile artificiale dar și a încuraja protecția identităților care fac bogăția Europei, evitând ca noi clișaje să nu împartă un continent potențial solidar sub raport cultural sau în zone privilegiate și zone condamnate la sub-proșperitate.

Intocmirea primei schițe a acestui proiect a fost încredințată intelectualității. Atitudinile proprii ale celor doi inițiatori sînt ușor de descifrat în pro-

gramul și componența primelor așize ale Confederației. François Mitterrand vede în intelectuali — desprinși de centrele puterii instituționale — o categorie „care nu are nevoie de nimeni” pentru a se exprima, o generație nouă de pionieri ai Europei și de posibili artizani ai confederației sale. Vaclav Havel probabil a adus în pregătirea Asizelor ideea deschiderii lor către instanțele societăților civile. Grupările de oameni, formele de cooperare regională, organismele non-guvernamentale, comunitățile locale pot deveni agenții acelor rețele de proiecte interconectate de o strategie paneuropeană care rămîne a se defini. Asizele de la Praga, desfășurate între 12 și 14 iunie la Praga cu participarea celor doi inițiatori au fost convocate tocmai pentru a iniția o reflecție critică asupra unor proiecte posibile pentru a invita instanțele acțiunii la fapte.

Deci întâlnirea de la Praga nu s-a adresat nici guvernelor, nici șefilor de state, nici parlamentarilor, nici altor deținători de mandate — lucru care nu a trecut neobservat. Mașinăriile de stat au reacționat cu iritare la această atitudine puțin formalizată dezbateri a unui proiect paneuropean. Dar aici stă originalitatea acestei întâlniri. Asizele nu au semnat convenții, nu au produs declarații finale, nu au căutat consensul. Invitații au dezbătut în 6 secțiuni proiectele de confederație în domeniile amenajării fizice a teritoriului (rețele de energie și comunicații, transporturi și rute, gestiunea mediului ambiant și a patrimoniului istoric și cultural), organizării umane a spațiului european (locuirea în orașe și sate, circulația și mișcarea persoanelor, formație și cultură) și a recompunerii spațiului instituțional european.

Secțiunile au produs rapoarte, marcate de „grade de optimism” în raport cu ideea confederală foarte diferite. Pentru ambientalștii de toate nuanțele,

din est sau din vest, fie ei geografi sau urbanisti sau botaniști, există un singur demers posibil în raport cu spațiul natural — unul holistic, global, puternic interconectat. Energeticienii și comunicaționiștii văd în Europa mai ales sistemele vasculare, rețelele și culoarele de comunicație; atenția lor se concentrează asupra armonizării lor. Reprezentanții culturii așteaptă, cu prioritate, favorizarea educației nomade, încurajarea limbilor ca vectori esențiali ai tuturor identităților europene și sînt profund neliniștiți de destinele vitregite ale culturii. Cei mai sceptici au fost cei care au problematizat ideea confederală în lumina relațiilor statale și aranjamentelor instituționale. Condițiile necesare pentru dezvoltarea democrației nu sînt încă asigurate. E evident în același timp că realizarea proiectelor propuse reclamă constituirea resurselor necesare. Și este neîndoios că oricît de ușoară ar fi considerarea presimțită, orientată spre instanțele democrației civice, proiectele cer apariția unor structuri instituționale care ar putea funcționa împotriva filozofiei deschise a proiectului inițial.

Oricum proiectul Confederației, așa cum se străvede el după întâlnirea non-oficială de la Praga, este cu totul altceva decît un aranjament explicit de organisme statale. Participanții speră ca în locul unor alianțe de putere, parteneriatul unor regiuni, grupările de orașe, rezonanțele culturale, circulația oamenilor să faciliteze integrarea Europei și asocierea acelei părți a continentului pe care, într-o Europă unită, se evită partiția în „centrală”, de „est”, de „sud” și de „sud-est”, așa numi-o **Europa mediană**. O confederație a diferentelor, a aspirațiilor rezonante, a inițiativelor simultane, a rețelilor de proiecte — așa arată Confederația în intuiția celor care cred în acest atit de vag început.

Mariana Celac

Urmare din pag. a 16-a

SFÎRȘIT

actuală de lucruri. În piața Operei rămase complet goală.

— Dacă rămîn așa, cu siguranță că cineva va apare, se gîndi. Însă nu apărui nimăn; și îndată, din moment ce nu o dorea cineva, intră în cea mai elegantă blănărie și își puse paltonul cel scump. Dar și acum nici o mișcare.

Fugind de teama nopții din oraș, se urcă iarăși în automobil și nu fără a doborî un chioșc de ziare plin de știri care nu mai interesau pe nimeni, se îndreptă la marginea așezării.

II

Cu o viteză de o sută pe oră luă drumul spre Orient. Un drum de înapoiere. Oricum acolo tot mai rămăsese ceva din omenire. După mii de ani de la emigrarea umană din aceste locuri în sens invers, era o întoarcere la vatră.

München, Viena... Orașelor moarte le creșteau bărbile, și automobilul Suzanei speria potîrnichile în piețele Operei.

Ruinele aduc toamna, și păsările cîntau peste oraș așa cum ele cîntă într-un octombrie ploios.

În case rămăseseră închise muștele și

izbiturile lor pe geamurile de la ferestre se asemau cu vibrația arcurilor prea întinse ale ceasornicelor.

În turnurile bisericilor, clopotele păreau dansatoare spînzurate.

Pămîntul nu mai avea febră și se odihnea acum liniștit. Se născură arbori și se născură pietre. Tot ce era nefîsuflețit se mișcă, și continentele, observînd că nu era nimeni care să le observe, își schimbă structura.

Hărțile căpătără o patină antică. O stea coborîse pentru a-și muia colțurile în mare.

Anglia, neputînd rezista rușinii, se scufunda în ocean.

Suzana își scoase stutienul la Viena și-l azvîrlî pe o stradă oarecare.

Puțin cite puțin pierduse teama și acum se distra în această năvalnică fugă cîntînd cuplete bulevardiere.

În felul acesta ajunse la Istanbul, unde ciinii morți zăceau peste mormintele turcilor, ca și cum ar fi dormit în formă de semilună.

Pe drumul acesta care, fără îndoială, duce în Asia, Suzana porni cu automobilul ei. La mijlocul podului fusese nevoită să se oprească. Se afla acolo o bicicletă care bloca trecerea.

Un tînăr se muncea să-i umfle un cauciuc.

— La vîrsta dumitale trebuia să știi că nu ai nici un drept să intrerupi circulația, spuse Suzana supărată. Tînărul se opri din treaba lui și o privi. Fata începu să plîngă și se azvîrlî deodată în brațele lui.

Au continuat călătoria împreună; deșertul zîmbea ca și cum toate lucrurile se întorseseră pe dos.

Tînărul, profesor de istorie, făcea gesturi vagi cu mina. Pomenea de nume mari și nemuritoare, ce sunau straniu în dezolarea aceea. Îi explică Suzanei ciclul civilizațiilor și avu cuvinte de laudă pentru greci.

Suzana avea o concepție mai puțin amplă despre umanitate. Admirația ei cea mare se îndrepta spre o verișoară a ei, căsătorită cu un bărbat ce se îmbăta des, însă era funcționar bine văzut la Direcția Cadastrului. Această verișoară făcea niște broderii; ca nimeni alta la Paris, iar la împletitul ciorapilor nu o egala nimeni...

Conversația acestor ultimi doi oameni rămînea în spatele automobilului: cuvințele vibrau o clipă, pentru ca să cadă apoi în nisip și să se amestece cu acesta.

Aerul își înfășura voalul său pe corpul Suzanei.

— Nu suferi, dumneata — a continuat ea — pentru faptul că sîntem ultimii?

— Poate că există un remediu — răspunse în mod galant tînărul. Afară de aceasta — adăugă intenționat —, ultimii vor fi primii.

Urmă o liniște supărătoare. Ajunseseră deja la confluența Tigrului cu Eufratul. Aici li se terminase benzina. Se așezară pe pămînt căutînd teme

de conversație; tînărul era cel care le găsea mai ușor, spunînd din cînd în cînd:

— Faptul acesta, că sîntem ultimii, este pentru că așa dorim noi, domnișoară...

Suzana își lăsase paltonul în automobil.

Și în situația aceasta în care se aflau, sosi un domn cu barbă mare și aspect de om cumsecade; lingă El, ingerul cu spada de foc. Veneau din Paradisul pămîntesc, ce se afla chiar acolo.

Suzana nu-l recunoscu imediat.

— Cine ești dumneata? — fusese întrebarea pe care i-o puse.

Domnul zîmbea plin de bunăvoință.

— Ce faceți aici? — întrebă, și glasul lui se topi într-un ecou ce se pierdu în depărtare.

— Domnule — se bilbii tînărul. Eu sînt german, luteran. Această domnișoară este franțuzoaică și catolică, noi...

Dumnezeu îl intrerupse curtenitor:

— Dumneavoastră mă veți ierta dacă vă zic că nu înțeleg nimic din asta. Vreau să știu ce faceți aici în afara Paradisului, deoarece Paradisul este mai frumos și mai plăcut decît tot ceea ce se află în afara lui.

Ingerul interveni:

— Stăpine, i-ați izgonit pentru că au mîncat mărul.

Dumnezeu: — Care măr?

Și ingerul bombăni:

— Mărul!...

Dumnezeu rise cu poftă, și îi împinse ușor pe el și pe ea spunîndu-le:

— Ascultați, ascultați; văd că ați interpretat prea riguros regulamentul; intrați din nou, copii!

Aici, nu s-a întimplat nimic!

Și o briză nouă a întinerit planeta, în timp ce Eva pornea după fructe.

moda, altfel

Sub egida florilor (V)

Nufărul; e o floare care impresionează prin frumusețe, petalele nufărului au „carnație”, cu care este, des asemuită cea feminină (de către exaltați, bineînțeles!); florile de nufăr, plutind pe penducule, inspiră o răcoare aristocratică. Apar în multe legende fiind legate de ape — ori adînci, ori turburi, ori ciudate și sînt prea puțin îndrăgostite de vasele cu apă ce vor să decoreze locuințele umane. Nufărul face parte din familia nimpheaceelor, inspi-

ră, dăruiește, fură și se ofilește ca nimfele. Un decor cu nuferi e întotdeauna creator de incîntare misterioasă. În *Hiawatha* (XVII) — unul dintre cele mai frumoase poeme despre personajele cu naștere misterioasă ale indienilor Americii de Nord (scris de Longfellow), un erou cere putere, improspătare a forțelor de luptă și creșterea dimensiunilor față de cele firești: „la un lac cu multe insule / Vine, fără respirație Pan-Puk-Keewis / Unde printre nuferi / Pishnekuk gîsca sălbatică, naviga (plutea).” Spațiul cu nuferi e mai întotdeauna vrăjit. Nufărul e de obicei alb, așezat pe tîpsii verzi; uneori naște flori mari, de un alb imaculat, alteleori cu nuanțe de roz. Există și nuferi galbeni, cu cinci sepale și se știe că „Lacul codrului albastru / Nuferi galbeni îi încarcă” (M. Eminescu); există și nuferi albaștri ca cerul — *nymphaea caerulea* sau lotusul, cum i se mai zice dar și **nufărul** gigant de Australia, cu petale albastre, de 25 cm. lungime. Poate din cauza tinutei lor aristocrate, nuferii, din punct de vedere farmaceutic, au fost conside-

rați medicamente anti-afrodisiace, ca și cum aristocrații ar fi cam sterili...; dar ceea ce a făcut Claude Monet, cu **nuferii** lui aristocrați, e semn de virilitate. Era conștient de aceasta, atacat de cancer, atacat că **operele cu nuferi** sînt rezultatul unei cumplite „la maladie du cristalin”; cînd Monet și-a recăpătat viața normală a păstrat toate pinzele cu nuferi, deși a hotărît să distrugă multe altele. Monet a simțit că totul în jurul nostru e o impresie pe care încercăm să o redăm, fiecare după posibilități, dar nuferii, cu cît el dorea să-i redea mai impresionist, deveneau mai reali, nuferii sînt o impresie despre puritate, au corolă și peduncul filosofic, Lucian Blaga pune întrebarea esențială despre misterul nufierilor: „Nu știi, că numa-n lacuri cu noroi în fund creșe nuferi?”, deși, Denis Rouart vorbește în „Le goût de notre temps”, referindu-se la NUFERII lui Monet — „aceste poeme picurale ale luminii”. Iar „bardul” nostru zice că „Șerpii lungi se încolăcesc sub a nufierilor floare”.

lotus; — ca element decorativ e cel

mai folosit în arhitectura indiană cultă sau monumente de cult popular. E floarea ce participă la vrăji sau la imboldirea părului, în zilele de sărbătoare, chiar nupțial. Lotusul a jucat un rol mare în decorațiile egiptene. Lotus amar e un roman celebru al literaturii moderne. În Parcul Balboa am văzut pentru întia oară lotuși adevărați. Erau incredibil de frumoși dar adevărați. Nu mi s-au părut amari. Nu știu ce specie erau dar cei care pluteau acolo înclinau spre violet. Înrușiți cu nuferii, asemănători nufierilor, lotușii nu pot fi confundați cu nuferii. O legendă spune că dacă o broscuță doarme o noapte în culcușul unui lotus, se trezește cu pielea de aur, cu coroană de aur pe creștet. La noi nu sînt lotuși. Totuși...

Corina Cristea

EDGAR NEVILLE Y ROMREE

SFÎRȘIT

EDGAR NEVILLE Y ROMREE (1899—1967), conte de Berlanga, animator al boemei madrilenă, romancier, povestitor, comedialograf, scenarist, regizor de film și pictor, și-a sfârșit zilele scriind poezii.

Comediile sale au încântat publicul spaniol, mai ales cu EL BAILE (1952) și ADELITA (1955), obținând un succes imens. Dialogurile sale sînt de o rară abilitate, fraze în general scurte, ingenioase, pline de cel mai fin umor.

El și-a prezentat ADELITA (ziarul ABC, 14 ian. 1955) în felul următor: „Am căutat, așa cum fac totdeauna, să fug de orice supraincercătură de argumente (...), ca totul să fie ușor, simplu și firesc, pentru ca condiția umană a personajelor să reiasă cu mai multă vigoare. Nici teză nici dojană”.

Povestirile sale posedă un umor cosmopolit, picant, și sînt scrise cu emoție, agilitate, prospețime și grație. Narațiunile UNICUL SĂU PRIETEN, foarte cunoscută, și SFÎRȘIT au fost interzise, în anul 1942, de a fi publicate în Spania timp de doi ani.

de multă vreme se tot spunea : lumea moare, moare întruna, și din cauza asta se luca din ce în ce mai puțin, tot mai puțină îmbrăcăminte. Ca și cum asta nu ar fi fost de ajuns, au mai intervenit și două războaie urmate de mari epidemii, așa că decese au ajuns să fie „hrana noastră cea de toate zilele”. Chiar și cei care trebuia să dea exemple de viață, cum sînt centenarii, pierdeau și ei ; și era ceva de speriat ; se duceau naibii chiar și portughezii, celebri prin marea lor longevitate.

Catastrofa era de-a dreptul iminentă ; ea era acceptată fără scene de isterie ; atmosfera generală se schimba, așa după cum impunea realitatea. Nu se mai fixau întîlniri, și nu se mai spunea : „La revedere” ; trăiau cu toții exclusiv în prezent. Aveau cu toții grijă să moară cît mai firesc și mai urgent posibil.

S-a ajuns la un moment cînd nu mai rămăsese aproape nimeni pe planetă, și cei cîțiva supraviețuitori atunci cînd se întîlneau pe stradă rideau, înțelepți, în fața inevitabilului.

— Și dumneata cînd vei muri ? — se auzea spunîndu-se pe la colțuri de stradă.

Pămîntul devenise nervos și se zguduia puternic de mai multe ori ; Italia nu mai avea forma unei cizme.

Și iată că într-o dimineață nu se mai găsisse cine să prepare micul dejun ; pentru că specia umană dispăruse.

Domnea o tăcere atît de desăvîrșită, încît aveai impresia că cineva va lovi cu o baghetă pe pupitrul ; în fond, nu se întîmpla nimic, nu se auzea nici o fluierătură, nici un ordin, exista doar o liniște cu totul uimitoare. Și pentru că tăcerea aceasta să se impună și mai mult, se auzea gîngășul murmur al unei conducte sparte prin care trecea apa.

Și totuși lucrurile îl așteptau pe om, la fel ca în toate diminețile : îl așteptau întristate, fără a pricepe ceva, dezorganizîndu-se. Mașini, case, străzi, orașe, toate în așteptare, erau pe punctul de a izbucni în plîns.

Pe străzi pluteau fraze, ultimele, în căutarea cuiva care să le audă, și umbre fără stăpîn alergau în căutarea acestuia, pînă ce dădeau de moarte în plină zi. Și canalele erau acelea care scoteau ultimul suspin al orașului.

Turnul Eiffel, stăpîn pe imaginea Parisului, impunea tăcerea Occidentului ; Sena curgea lin, aproape în vîrfurile picioarelor. Din gări plecaseră toate trenurile. Era sârbătoarea de 1 mai a morții. În această zi nu se muncea, iar morții dormeau.

Afișele măreau drama, promițînd ceea ce nu se mai putea oferi : portrete ale actorilor și actrițelor dispărute, precum și cele 100 girls, 100, ale Cazinoului, care căzură în șir una după alta la fel ca niște soldați de plumb.

Exista viață doar în ceasornicele înzestrate cu un arc încărcat pentru mulți ani de funcționare și tic-tac-ul lor era punct de suspensie după cuvîntul viu. În fiecare oră sunau ca niște idioate, amintind ora exactă de care nu mai avea nevoie nimeni, și lansau semnale de ajutor cu telegrafurile lor de stegulețe. Secundele pastrau pulsul Pămîntului.

Un deșteptător ce aștepta clipa să facă și el zarvă se infurie și se rostogoli în camera Suzanei, într-un mod atît de violent, încît fata ridică capul.

Suzana nu murise, doar cineva trebuia să fie ultimul în ritualul morții, și acesta era rolul ei. Ea se îndrîjise să-și ducă viața, chiar în aceste condiții, în mod obișnuit. Noaptea dansa și bea în același cabaret de totdeauna, și ca întotdeauna revenea acasă în compania unui domn care niciodată nu era același și care o părăsea în dimineața următoare, lăsîndu-i 50 de franci pe comandă. Uneori chiar și mai puțin.

Ea nu citea ziare, și cobora din așternut doar pentru a se duce la cabaret ; lumea, pentru ea, lua sfîrșit acolo, la ușa care dădea spre bucătărie.

Cu o noapte în urmă fuseseră în total doar șase sau șapte persoane ; stăpînul lipsea și spre zori mai rămăsese doar doi sau trei clienți. Pe Suzana nu a deranjat-o faptul că se va întoarce singură acasă, deoarece în ziua următoare dorea să se trezească mai devreme, pentru ea să-și cumpere pantofi.

Deșteptătorul continua să se rostogolească pe podea, căutînd să se ridice, și agitația sfîrși prin a o face pe Suzana să deschidă ochii și să azvirle o privire în jur, să vadă dacă în cameră nu se afla cumva cineva. În sfîrșit, Suzana se ridică.

na să deschidă ochii și să azvirle o privire în jur, să vadă dacă în cameră nu se afla cumva cineva. În sfîrșit, Suzana se ridică.

Ținînd seama că se afla în prima zi cînd ieșea la această oră matinală pe stradă și că trebuie să meargă prin magazine, Suzana vru să-și facă toaleta. Iși alese cei mai frumoși ciorapi și își pierdu mai mult de o oră în fața oglinzii făcîndu-și machiajul.

În vremea asta, în tot orașul, iarba sensibilă la cele întimplăte, acum că numai existau oameni, făcea eforturi ca să se ridice din nou prin crăpăturile dalelor de piatră.

Suzana ieși pe stradă. Parcă este duminică — gîndea, observînd liniștea ce stăpînea orizontul.

Ea umbla pe străzi fără să-și dea seama de ceea ce se întîmplă. Întorcea capul spre dreapta și spre stînga mai înainte de a traversa străzile. Nu realiza singurătatea ei, din cauza reflexelor din vitrine care îi multiplicau imaginea și îi produceau senzația unei mulțimi. Era ca și cum o prietenă s-ar fi aflat alături de ea. Intră în Marile Magazine. Bolțile înalte, umflăte de liniște, păreau acum că se vor și mai mari.

În vitrine se aflau resturi de cupoane care păstrau pe ele urme ale fostei vieți, Suzanei începu să-i fie teamă și căuta să-și învingă starea aceasta, făcînd pe distrată, și interesîndu-se cu superficialitate de obiectele expuse.

Traversă marea curte interioară, dar tocurele pantofilor ei făceau un zgomot atît de strident încît Suzana avea senzația că este urmărită. Fugind de ea însăși, umblînd în vîrfurile degetelor, ajunse la sectorul confecțiilor de damă. Aici se afla o sumedenie de manechine de ceară, astfel că Suzana respiră mai ușurată, deoarece i se păru că intră într-o casă unde se sărbătorea ceva.

Acolo se așeză pe un fotoliu și începu să vorbească. Povestea manechinelor diverse lucruri, avînd grijă însă să nu le pună nici o întrebare. Totuși, datorită tăcerii lor prelungite ea începu din nou să se teamă iar manechinelor li se evidentie acum aspectul de ființe inerte, al unor persoane moarte surprinse într-un gest ultim.

Faptul că nimeni nu îi puse nici o întrebare o sperie într-atît, încît ieși pe stradă țîpînd. Alerga în căutarea cuiva cu care să vorbească, voia să ceară ajutor la colțurile de stradă, să cheme prin telefon ca în caz de incendiu, dar peste tot domnea o liniște cumplită.

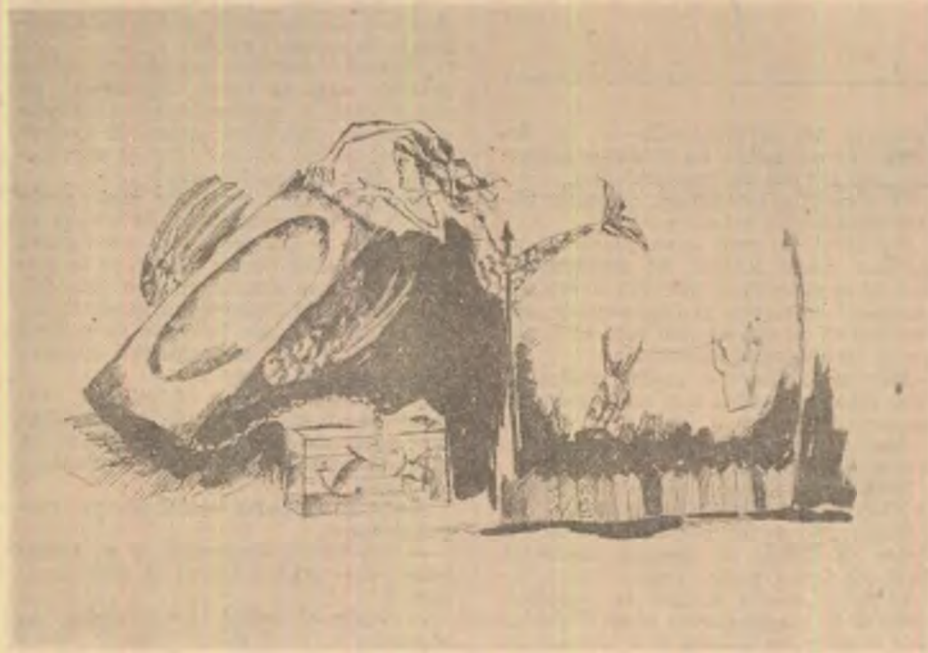
Se așeză pe o bancă în aer liber. Acum îi era mai puțin teamă. Se gîndi însă că vine noaptea pe care nu o va mai putea petrece în oraș, mai ales prin colțuri de stradă unde se simte mai mult o lipsă totală de umanitate. Acele colțuri unde nu e nimeni în spațiile tău.

Suzana se urcă într-un automobil părăsit și porni în căutarea cuiva. La ceput, din obișnuință, mai claxona la încrucișări de străzi, și scotea mina pe feroastră semnălizînd schimbarea direcției ; judecînd, se indigna de ea însăși, pentru ceea ce făcea, dar asta reușea să-i îndepărteze teama.

Sparse oglinda retrovizoare, azvirli pălăria în stradă și se dezbracă. Așa găsi că e cazul să protesteze la starea

Prezentare și traducere de
Esdra Alhasid

Continuare în pag. a 15-a

fața și profil

Îmi urăsc confrății

Prezenta rubrică nu este originală. Ce mai e azi original ? Poate numai democrația. Arta portretului a cunoscut mărețe etape. Dacă unii fac asemenea contururi de chip din dragoste sau prietenie (un mediocru prozator a vîndut vreo două volume declarîndu-și toți confrății prieteni), eu unul o fac din ură și resentiment — singurele care pot să potențeze artele atunci cînd, simțite exacerbat, se transformă în contrariul lor precum, vîrînd mina în apă clocotită, o simți în prima clipă de ghea-

ță. Așadar îl urăsc pe Ulici pentru că e inteligent, pe Manolescu pentru că e talentat, pe Tupan că e redactor-șef, pe Simion pentru că e-n grațiile puterii. Îl detest pe Baltag pentru că e poet, pe Iaru că are succes, pe Popescu că e sonat, pe Prelipceanu pentru că e înalt. Mă răscolește faptul că Dinescu e frumos, Sorescu mustăcios, Naghiu bărbos, Vulpescu senator și Agopian subtil, iar eu nu sunt. Nu pot dormi noaptea de grijă pentru că Martin e aulic, Coșovei abulic, Gheorghe comunist, Țirlea fesenist, Dragomir ministru, V. Cristea sinistru, iar eu nu sunt și nu voi fi niciodată. Știu bine că, față de autorul acestor nefericite rînduri, toți scriitorii au ceva în plus : M. Ivănescu — geniul, Al. Ștefănescu — volumul, Petre Stoica — volumele, Elena Ștefoi — dioptriile, Brumaru — prozodia, Tănase — șefia, Cărtărescu — anii și Cristoiu — banii...

Din această perspectivă trebuie considerate toate intervențiile de pînă acum și viitoare în veacul vecilor, inclusiv postumele, dea Domnul să apară cît mai tîrziu !

Cînd se va edita prima ediție românească, neaoșă, a Guinness Book, Petre Stoica va figura în ea la două locuri de cînte. Întîi pentru că este poetul care a ostenit cel mai des teacurile tipografiilor, deteriorîndu-le că nu mai putem scoate nici gazete, cu cele douăzeci și cîte cărți ale sale. Apoi pentru că este muritorul care parcurge spațiul de la strada Lemnea la Uniune în timpul cel mai lung.

Secolul vitezei apropiîndu-se de final, Petre Stoica anticipază un veac XXI al nemîșcării, purtîndu-și insignele monarhiste și celelalte colane preț de o oră pe cei 40 de metri menționați. Se mai întîlnește cu unul cu altul, mai a-prinde o țigară, i se mai stinge, mai discută cu cîte-o femeie de serviciu de la MICM care, necunoscîndu-l, i se adresează cu „săru-mina, părinte”.

Poeziile lui Petre Stoica dovedesc aceeași lipsă de precipitare, încît, e de mirare că a scris atît de multe. Pro-

babil la el creația e un fel de proces continuu și independent de circumstanțe, neîncetat și organic, precum dîra argintie a melcului. Și tot ca melcul, Petre Stoica alunecă pe propria-i poezie ca pe o comodă fișie de patinoar, singur, exilat de bună voie și sceptic (mai ales față de sine însuși).

O asemenea detașare duce la blîndețe. Autorul este în imposibilitate de a pocni pe cineva. De aceea rubrica sa de corespondență din *Lucifer* va sfîrși prin a falimenta această revistă. În schimb rubrica de citate din *Luceafărul* e mult mai savuroasă. Umblînd încet, omul are timp să contemple și să vadă esențialul pînă și din gazeta *Azi*.

Tocmai într-o asemenea încetineală se ascunde vocația lirică, singurul gen pentru care Petre Stoica este pe deplin apt. Atît de puternică este această vocație, s-o numim, c-o vorbă demodată, nativă, încît dezvoltarea unei abilități tehnice în „domeniu” n-a mai fost necesară.

Horia Gârbea